II e
567.

Philol.

R
1936

II. e. 567.

Be. 567.

C. F. Groot 1808. Str

PETRI MO

sellani Protegensis, viri eruditissimi, in M. Fab. Quintiliani rhetoricas institutiones ãnotationes.

Parisiis. A°. 1528. vid. ad calcem.

¶ Venundantur Iodoco Badio, Per quem, vt ad Quintilianum nuper ab eo impressum facile applicari possint, Capitum chartæ suo numero præsignatæ sunt.

BIBL. ACADEM: DORPATENS:

ADAMVS PETRVS CANDIDATIS MELIORVM LITERARVM. S.

PETRI MOSELLANI VIRI ERVDITISSIMI in Fabium Quintilianũ vigilias, consilium erat in aliud tempus reiicere, magis forte isti argumento cõueniens: Eiusmodi enim videbatur hoc scripti genus, quod nullam cum hoc seculo tam inique comparato gratiam videretur initurum, & ita iam nunc res nostræ habebant, vt tẽpus quod dabatur vacuum mallemus alibi insumere. Sed quia impatientius nonnulli fidem nostram appellant, neq; desinũt conuiciis verius extundere quã flagitare, nihil moramur sumus eorum studiis obsequi, eoq; nostram operam addicere, quo publica fere vtilitas vocare visa esset: hac spe potissimum nobis proposita, vt vel si parũ ex sententia hæc nobis cedat editio, saltem assequamur, vt officium non defugisse nostrum videamur: quod vt maiore animo aggredimur, facit hæc publica rerũ facies, quæ cogit parum etiam e re nostra huc maxime incumbere, vbi capitalius laborari videmus, quod nostra tempestate in melioribus literis fieri quis non videt: adeo vt cum gladiatoriis animis quidam in eas degrassẽtur pro libidine, adolescentes protinus a cunis, quas amplecti per ætatem non possunt, odisse incipiant, eamq; de literis opinionem, quam pueri imbiberunt, in omnem ætatem pertinacissime perferant, dum videlicet vix vagituum oblitos alligant mox seueris quibusdam studiis, quæ tamen nec tractare cũ gratia, nec assequi vllo modo possunt, nisi his freti præsidiis, quæ cum aliunde, tum maxime ex literarum meliorum cognitione ducuntur. Quamobrem optime adolescens, dum ætas fert, his te studiis applica, vnde non iniuria maiores nostri omnem & humanitatis, & ciuilium rationum laudem petebant. Sic enim fiet, vt laboris me mei minus pœniteat, & tu habeas cur olim mihi gratias agas. Vale.

H-II-36
H-II-B
736
i52991887

IN M. FABII QVINTILIANI INSTITUTIONES RHETORICAS, ANNOTATIONES PER PETRUM MOSELLANUM PROTEGENSEM, VIRUM ERUDITISSIMUM.

M. FABIVS TRYPHONI BIBLIOPOLÆ SALUTEM. Fo. I.

BIBLIOPOLÆ. Si nominis rationẽ spectes, librorũ venditorẽ significat: nimirũ a βιβλίον, qđ Græcis libellum significat, & πωλέω qđ vẽdo, vñ Græci nomen formãt βιβλιοπώλης, cui⁹ vocatiuus, qm̃ est nomẽ verbale, habẽt βιβλιοπώλα, quẽ Latini pro suo nominatiuo vsurpant, iuxta Prisciani traditionem, quæ est: Vocatiuũ primæ declinationis Græcorum, sæpissime in nominatiuũ Latinũ transire, idq; fieri monet Macedonũ ac Thessalorum consuetudine.

Efflagitasti. Differunt vehementer efflagitare & postulare: Siquidẽ postulare est quoquo modo exigere: Efflagitare autem, velut flagris extorquere, & vehementer postulare: id quod indicat Cicero: Quanq̃, inquiens, causa postulat, non tamen efflagitat.

Quotidiano conuicio. Cõuicium obiurgatio est, qua audientes velut ad vitium vocamus. Vnde Iurisconsultus quispiã in Pandectis, nisi me fallit memoria, quasi conuocium dictum putat, vt sit velut exprobratio quædam multis audientibus.

De institutione oratoria. Institutiones & instituta differunt, autore Cornelio Frontone. Institutiões sũ dẽ cepriões sunt, siue introductiones quarũlibet artiũ. Instituta vero decreta, & velut edicta. Non tñ me fugit, Valeriũ probũ grãmaticũ probatissimũ, obseruationibus suis indidisse titulum: Instituta artium.

Nondum putabam satis maturuisse. Id est maturos factos. Sic enim legendũ censeo, cum ex veteri exemplari qđ sic habet, tum q; vetustior multo, & Quintiliani facilitati ac cõmodatior translatio sit sumpta a frugibus maturescẽtib⁹, vt ingenii fructus tẽporis pgressu elimẽt, & velut ad maturitatẽ perueniant.

Non tam stylo. i. Liniamẽtis orationis, qbus hęc mea vestire volebã. Est enim stylus ꝓprie ferreus qdã stimulus, quo veteres in ceratis tabulis scribebãt. Inde traductum est ad formam elocutionis, quam variant sententiæ atq; verba.

Vsus deinde Horatii cõsilio. Recẽtiores codices oẽs, Vsus, habẽt in principio huius clausulę: at in veteri exẽplari aĩaduerti deesse, idq; meo iudicio rectissime, tum q; primũ locũ in clausula fere soleat Deinde occupare, tum vero maxime, q; longe purior & rotũdior est sermo, si Fabius dicat, cõsilio Horatii sese dedisse ociũ suis libris: Versus Horatii hi sunt.

Nonumq; prematur in annum,
Membranis intus positis, delere licebit Qđ non ediderís: nescit vox missa reuerti.

Vt refrigerato. i. extincto inuentionis amore, qui, vt Horatius ingt, cęcus est. Vnde Theocrit⁹: Amori pulchra videnť, q̃ nõ sunt pulchra. Et Catullus: Cuiq; suũ attributum errorem tradit, ita vt non videam⁹ manticam quæ a tergo est.

Permittamus vela vẽtis. i. ancipitem editionis euentũ vtcũq; cadet expiamur. Sic enĩ Erasmus exponit in Chiliadibus, ex allegoria hoc ꝓuerbiũ faciẽs, qđ a nautis sumptum est, qui in dubium ventorum flatũ aliquoties vela expandunt.

Et orã soluẽtibus. Orã hñt exemplaria magno consensu: tum Erasmus nõ aliter citat: Et Sipontinus, oram exponit finem: Porro alii litt⁹ exponunt: quę omnia partim corrupta lectione, partim coacta expositione adferunť: Nusq̃ enim, qđ eqdem sciã, ora legitur pro fune nautico, Neq; Fabio dignus est sermo, soluere oram, pro litt⁹ soluere: aliqui dixisset dubio procul, ab ora soluere. Libet ergo subscribere castigationi Aldinę, atq; legere: Auram bene precari, perinde integre, ac si dicas, bonam auram precari, id est, prosperum ventum. Manet enim in allegoria Fabius ad clausulam vsq;, vt ipse faciendum præscribit, libro octauo.

Diu sum reluctatus. Proprie luctari significat brachiis complexis, certis quibusdam nexibus contẽdere: vnde reluctari, hoc palęstrę genere aduersum aliquẽ pugnare significat. Fabius aptissime traduxit ad refutationem modestam, deflexiõe facta a corpore ad animum.

Meæ deprecationis. i. recusatiõis: Nam vt autor est Gellius, lib. vi. c. xvi. Præter vulgo notã significationem verbi deprecor, q̃ est valde precor, etiã declarat aliquoties abigo, amolior, vel precibus adhibitis, vel quo alio modo.

Alienis vestigiis insisterem. Quod Pythagoras vetare solebat hoc symbolo: Per publicam viã ne ambules id est, expositore Hieronymo, ne sequaris vulgi errorem: nũq̃ enim tã bene actum est in humanis, vt quæ optima sunt plurimis placuerint.

Summam in eloquentia manum imponerent. Translatio est prouerbialis, sumpta ab artificib⁹, q primo rude aliqđ futuri corporis simulachrum effingunt, qđ primã appellant manum: dinde vero accurati⁹ expoliendo ad perfectionẽ ducunt, quam vocant summam manum, q; videlicet postea manum non apponant amplius: Ad hũc modũ Erasmus locum hũc exposuit: Mihi magis arridet eorum sententia, qui a pictoribus sumptam metaphorã putant, cum ob alia, tum q; & alterum quoddam prouerbiũ fertur, de pictoribus mutuo sumptum, quo iubemur manum de tabula iam satis elaborata amouere.

Contẽnentes tanq̃ parua. Hieronymus in epistola quadam in hanc certum quam putam ii

Eichion pictor celeber.
Protogenes vt videtur
Plin. li. 35. ca. 10.

sententiam sic loquitur: Non sunt contemnenda tanq̃ parua, sine qb⁹ magna constare nõ possunt.

Ab infantia incipiã. Medici, atq; horum princeps Hypocrates apud Iuliũ Pollucẽ, lib. de Rerũ vocabulis secũdo, septẽ hois ætates supputant, quarũ q̃libet septenario numero finiẽt: harũ primã ifantiã vocãt, q̃ vbi sit exacta, rẽpus esse aiunt, vt puer literatorũ scholis adhibeatur Cui sentẽtię & Paul⁹ Medicus subscribit in lib. de p̃ceptis salubribus.

Ad ingenii lumen. i. ad eloquẽtię facultatẽ: Sic enĩ M. Tullius ĩ Bruto eloquentiã vocat: nimirũ qđ elegans, & eruditus sermo, nõ nisi ab elegante & culto ingenio p̃ficiscat, qđ in oratione, velut lumine quodã adhibito, ostendit. Vere siquidẽ dixit Aristoteles: talia quęq; loqui, q̃lis ipse sit, quod oratio minime mẽdax sit animi speculum.

Colligit. i. concludit.

Sic officio quoq; copulata. Cicero libro de Oratore tertio, ferme in principio, his opinor verbis: Nã cũ omnis ex re atq; verbis constet oratio, neq; verba sedẽ possunt habere si rem subtraxeris, neq; res lumen si verba semouerís. Est enim illa Platonis vera vox, q̃ omnẽ doctrinã ingenuarũ & humanarũ artium, vno quodam societatis vínculo contineri dicit, quã sentẽtiã vt p̃bet apud Platonem Socrates in Gorgia, oẽm mouet lapidem.

Soli sapientiæ studiosi vocarent. Huc enim Fabi⁹ alludit, explãa Græci nois ratiõe: Siquidẽ Græcis φίλος amicum sonat, & σοφία, sapientiã: vnde philosophi dicti, quasi sapientiæ amatores. Quod nomen omnium primus arrogauit sibi Pythagoras Samius: Nam tradit Socrates apud Laertium libro octauo, cum ĩterrogaretur quem nam se profiteretur, respondit Philosophũ se esse.

Pessimis moribus prętendebant. Sunt enim propterea illis ipsis temporibus, nempe Domitiano imperãte, consulto senatus Philosphi eiecti, atq; vrbe & Italia ĩterdicti. Quẽ admodũ & prioribus seculis C. Fannio Strabone, M. Valerio Messala COSS. senat⁹ cõsultũ scriptũ ẽ de Rhetoribus Latinis vel exigẽdis, vl' coercẽdis, autore Gellio lib. xv. c. xi.

Qualis vere sapiẽs appellari possit. Sapientẽ hunc his Stoici numeris perfici voluerunt, vt esset quispiam ĩprohibitus, ĩuiolatus, nõ impeditus, liber, diues, felix: quã formã vtpote cõmenticiã, Horatius elegãter versibus illudit Epistolarũ lib. i.

Ad summum sapiens vno minor est Ioue, diues,

Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,

Præcipue sanus, nisi cum pituita modesta est.

CAPVT. I. Fo. II.

Vnde origo animi cœlestis creditur. Quod videlicet anim⁹ noster e cœlo in corpora humana illapsus, in hoc mundo omnia sua instituta, curas omnes remittat. Vel quod creatus sit homo ad imaginẽ dei creatoris, vt scribit Moses, & Platonici Philosophi assentiunt, cũ diuinissimum & sanctissimum hominem esse ex vniuerso rerum naturalium cœtu asserunt.

Grachorum eloquentiæ. Tiberii scilicet, de quo in claris Oratoribus sic Cicero: Ac vtinam in Tyberio Gracho talis mens ad Rempub. bene gerendam fuisset, quale ingeniũ ad bene dicendum fuit. profecto nemo huic viro gloria p̃stitisset. Sed per turbulentissimum tribunatum a Repub. interfectus est. Hic dilígẽtia Cornelię matris a puero doctus, & Græcis literis eruditus fuit: Nam habuit semper exquisitos ex Græcia magistros. Porro C. Grachus, vir a pueris quo nemo plenior & vberior ad dicendum fuit, grandis est verbis, sapiens sententiis, & toto genere grauis.

Et Lælii filia. C. Lælius imprimis eloquens fuit, ex cuius orationibus Cicero æstimari postulat de ingeniis oratorum, cui & dicendi laudẽ cęteris illustriorẽ tribuit in Bruto

Et Q. Hortẽsius. Hortensius oĩm oratorum suæ ætatis, nisi M. Tullio, clarior fuit iudicatus a Gellio lib. i. Quem Cicero in Bruto socium & consortem gloriosi laboris appellat, non tamen in honorem sexus, verum multo magis in honorem artis oratoriæ.

CAPVT. II. Fo. II.

De pędagogis. Id est, doctoribus: παῖς παιδός, quod puerum significat, & ἄγω duco.

Interim sæuientes. Sæpius interĩ apud Fabium pro aliquando ponit.

Imperiosi. Id est, abutentes imperio sibi concesso in pueros.

A Babylonio Diogene. Diogenes hic Stoicus Philosophus fuit, ex Seleucia Ciliciæ vrbe oriũdus. At Babylonius dictus est, ob vicinitatem: siquidem Babylon confinis est Ciliciæ: autor est Laertius lib. vi.

Non rationi defuerit, sed oneri. Id est, nihilominus tamen hæc erit ratio optima instituẽdi, etiamsi per nonnullos stet, quo minus seruet.

Alumno. Id est, eo quem educandum & instituendum suscepit.

Id quod prius. Vt pędagogi sint docti, & nutrices recte loquantur.

A sermone græco. Aduertendũ tamen est. hanc rationem ad nostra tempora non omnino quadrare, propterea quod Fabii ætate vernaculus Romę latinus sermo fuerit, nobis non itidem: quãquam Erasmus Fabii præceptum etiam nostro seculo seruandum existimet.

Ante Grammaticum Aristophanem, Aristophanes Bizantius primus, Apellis ducis cuiusdam filius fuit, audiuit inter cæteros præcipue Eratosthenem, qui Cyrenensis primus Ambrosium quendam patrem habuit, is in omni disciplinarum genere tam fuit absolutus, vt secund⁹ Plato diceretur: Suntq; adeo huius commentaria de Astronomicis sæpe a Plinio citata, de Sectis philosophorum, de re Grammatica, ac aliis quibusdam, autor Suidas.

ὑποθήκας. Præcepta breuia, argumẽta q̃dã, admonitiones, sic Suidas.

Qui minores septẽ annis essent. Cũ sextũ septimumue annũ attigerint, tũ & pueros & puellas lĩatoribus tradere oportet, benignis qdẽ illis humanisq; q cũ gratia & animi securitate doceãt, q̃quidem animi relaxatio ad vegetã corporis educationẽ plurimũ confert: Duodecimo iam exacto anno, ad Grammaticos, Rhetoresq; mittẽdi, atq; ad corporis exercitatiões cogẽdi sunt: A decimoquarto ad primũ & scdm vicesimi ãni, Mathematicę, sapiẽtiæq; studio incũbãt, & ad fortiores exercitationes p̃ corporis robore ducãtur, Paulus Medic⁹ lib. i. rei medicę.

Præmiis etiã q̃ capit illa ætas. Declarat Horatius, dum scribit.

Pueris olim dant crustula blãdi.

Doctores, elemẽta velint vt discere prima.

Et nunq̃ nõ se feciſſe gaudeat. Id est, doleat se non feciſſe.

An Philippus Macedonũ rex. Extat sup hoc exemplo Philippi regis ad Aristotelẽ, cũ apud Plutarchũ, tum & Galliũ epistola, his verbis: Philippus Aristoteli salutẽ: Filium mihi scito, qđ egdẽ diis habeo gratiam, non perinde, qa natus est, q̃ p eo q eũ nasci contigit tẽporib⁹ vitæ tuę, spero enĩ fore, vt educt⁹ erudituq; abs te, dignus existat & nobis, & rerũ istarũ successione: Vale. Lib. nono cap. tertio.

At eo magis. Scilicet non improbandus est, qui minora præcipit.

Obstat hoc. Nũer⁹ & noĩa lĩarũ.

Ductus. Figuras.

Sed qđ in lĩis obest. Vt antea. s. doceamus habitũ & noĩa lĩarum.

Non excludat. Scilicet a ratione optima instituendi pueros.

Eburneas. i. ex ebore sectas vl' factas Tabellę. Ligneæ, vel ossęę insculpi

Vbiq;. i. in oĩ argumẽti gñe.

Ne hoc qdẽ. s. recte scribẽdi laborẽ

Tardior stylus. i. cõsuetudo scribẽdi

Syllabis nullũ cõpẽdium. i. nulla breuis ratio discẽdi est syllabarũ.

Temere. Id est frequenter.

Inoffensa. Non labescẽs, ritubãs.

Suppeditare. Id est, celeritatẽ & cõtinuationẽ subministrare.

Hinc. s. ex festinatione legendi.

Intermissio. s. verbi alicuius vel syllabæ.

Coniuncta. i. continuata.

Emendata velocitas. Scilicet a mendis & vitiis.

Per γλώσσας. Et interp̃tationẽ lĩguę secretioris familiarẽ itellige, & quotidianũ sermõis vsum, cuiusmodi esse debet, quo secretiores & sublimiores autores exponimus: risũ enĩ mouẽt doctis, q̃ glossas ei⁹ gñis scribũt, vt minori negocio autorẽ ipm intelligere liceat, q̃ quæ explicationis gratia sunt annotata.

Non ociosas. i. mẽoria dignas.

Proficiet. i. conferet.

Affectatæ difficultatis. i. dedita opera quęsitos.

Confragosos. Cum fragore quodam sese collidentes.

χαλεποὶ. Difficiles illi versus vocant, quorũ exẽpla multa sunt ĩ Comœdiis veterũ Latinorũ, vt Plauti: Plura vero in græcis comicis, q choris suis maxie affectant sesq̃pedalia verba, hoc est lõgissima, & affectatę nouitatis. Nisi. i. si non.

Eximũt. i. expurgãt, extorquent.

CAPVT. III. Fo. III.

Aquib⁹ clarissimarũ ciuitatũ. Vt Lycurgo Lacedęmoniorũ principi, & legislatori, q̃ statuit ĩ Republica Lacedęmoniorũ, pueros erudiẽdos ĩ cœtu & freq̃ntia oĩm, vt ẽ apud Xenophontem de Republi. Lacedæmoniorum.

Fugiẽdo turbã. Nã si grex totus in agris vnius scabie cadit, quemad modũ ingt Iuuenalis, sic vniuersus adolescẽtiũ cœtus, vnus vitiosi puri contactu ĩficitur, ac deprauatur, quod illa ętas, quęcunq; viderit aut audierit, gestiat imitari.

Qui in purpuris repit. Purpura, pisces genus est apd Plinĩũ libro. ix. cap. xxxvi. florem illum tingẽdis ex petitũ vestib⁹, in mediis hũs faucib⁹ liquores, hic est minimi in cãdida vena, vñ p̃ciosus ille bibit, nigrãtis rosæ colore sublucens, reliquũ corpus sterile.

Iam coccũ intelligit. Codices Aldini coccũ hñt, vt videlicet referat ad lauticiã ciborũ. Verũ mihi magis arridet ex veteríb⁹ libris coccũ legere, vt ad colorẽ referat vestiũ, propterea qđ conchyliũ statim seqt, & de palato instituẽdo deinceps sit sermo. Porro coccũ scribit Plini⁹, rubẽs granũ esse Galatię, aut etiã qđ pueniat circa Ameritã Lusitanię oppidũ, vbi in maxima est laude, anniculo grano lãguidus succus vñ collor colligit, idẽ a quadrimo euanidus, ita nec recẽti, neq; seneſcẽti vires, lib. ix. cap. xli.

Nam Cõchyliũ poscit. Cõchylium piscis quoq; est testa ĩclusus, cui usferme saliua colligit, color nõ absimilis purpuræ, p̃terq̃, qđ cõchylium tẽperatius est, & min⁹ elucens.

Palatũ. i. sensum gustus.

Verba ne Alexãdrinis p̃mittẽda deliciis. Ægyptus, atq; hui⁹ caput Alexãdria semp studiosissima fuit deliciarũ, idq; maxie absorbẽdis gẽmis p̃ciosissimis p̃stitit, adeo vt Alexandria in ditionẽ Romanã redacta Romę quoq; p̃miscuus ac frequens vsus margaritarũ sorbẽdarũ cœpit. Porro mẽoratissimũ exẽplũ luxurię maxime regum Ægypti, extat apud Plinium lib. ix. cap. xxxv.

Soluti. Fracti, deliciis fluentes, ĩ coercíti.

Si iũgi vtrũq; nõ posset. Vt. s. domesticũ, & publicũ p̃ceptorẽ habeat

Lumen. Celebritatem.

Tenebris. Vmbraculis, domesticis ĩstitutionibus.

Maiore theatro se dignũ putat. i. spectaculo, ĩ quo vires ĩgenii sui explicet. Præstet alicui gra. Dignatio

Taceo de positionibus. Quæ græce themata vocantur, quod scilicet discipulis olim velut declamationũ argumẽta a p̃ceptorib⁹ pponerent.

Declamationibus. Ficti argumẽti orationibus.

Sit incõmodũ .i. demus enĩ esse id vitium incommodum.

Affectum. Quo scilicet iungitur auditori familiariter amico.

Languescit. Id est, languorem cõtrahit, id est lentum morbum.

Situm ducit. i. mucum quendam seu vliginem.

Proderit. Anaphora est, qñ ꝑ plura mẽbra vnũ sępius verbũ repetit.

Excitabit laude ęmulatio. Studiũ æquandi, seu superandi aliquem.

Huius rei. Id est, profectus.

Ingẽs palmæ cõtẽtio. Apud Latinos scriptores, victorię ꝓmiũ palma significari metaphoricę solet, cuius rei causam reddit Plutarchus apud Aulũ Gelliũ lib. iii. capi. vi. qđ huiꝰ arboris lignũ, quãtũuis põdus supponas, nõ cedat, sed aduersum nitatur, ĩcurue scatq; : vñ placuerit ĩ certaminib⁹ ex huiꝰ ramis corona: Hĩc palmã dare dicimꝰ, ꝓ victoriã cõcedere: & palmam auferre, ꝓ eo quod est, victorem abire.

Nõ temere. Fabiꝰ ĩ negatiua oratiõe temere dicere solet. ꝓ frequent, cũ alias significet incõsulto & in cõsiderate, vt Erasmus annotauit.

CAPVT. IIII. Fo. IIII.

Pręcox ingeniorũ genꝰ. Accius tragicus poeta apđ Aulũ Gel. hanc Fabii trãslationem cõfini silitudine exprimit aptissime his verbis: Qđ in pomis est, itidẽ esse aiũt in ingeniis, q̃ dura & acerba nascuntur, post fiũt mitia atq; iucũda, sed q̃ gignunt̃ stati vieta & mollia, atq; in principio sunt viuida, nõ matura mox fiũt sed putria, relĩq̃ndũ est ergo ingeniis, qđ dies & ætas mitificet. lib. xiii. cap. ii.

Srat profectus. Id est, consistit.

Extũdit. Id est, frãgit, cõsumit, vel põt pro exuscitat accipi.

Retendunt̃. Id est, re augentur.

Est signũ alacritatis, i. viuacitatis ingenii.

In hoc impetu. Cupidine lusus.

Æmulantur. Id est, alter alterũ conat̃ superare, vel saltem æquare.

Impotẽter. i. imperiose: Nã ĩpotẽs nõ eũ significat, q nihil possit, sed q potẽtia sua in hũiliorẽ abutat̃: Sic tyrãni sunt ĩpotẽtes, & pueri nobiles, maligna natura ꝓditi, ĩpotenter facitũt, dũ ꝓbris verberibusq; afficiunt pauperũ, & humiliũ liberos.

Quãuis receptum. Id est in vsum acceptum, seu assumptum.

Vapulantibus. Id est, cum percutiuntur, aut verberantur.

Refringit animũ. Id est extinguit alacritatem animi.

Tædium dictat. Id est, suadet.

Obnoxiam. Id est, expositam.

CAPVT. V. Fo. IIII.

Recte loq̃ndi scięntiã. Quã partẽ Diomedes li. ii. ὀρθοεπείαν græco vocabulo appellat, q̃si tu dicas finitiuã, nimirũ qđ definitiões, & ꝑcepta loquendi præscribat.

Poetarũ enarrationẽ. Quã idem Diomedes ἐξηγητικὴν appellat. i. expositiuam, siue enarratiuam.

Recessu. Id est, in penetralibus.

Fronte. Id est, in vestibulo.

Emẽdata. i. vitiis carẽs & mẽdis.

Mixtũ hiis iudiciũ est. i. ratio prospiciendi, qđ in quolibet scripti gñe ꝓbandũ, vel refutãdũ sit, qđ eruditũ, qđ vulgare calleat, & reliq̃ id genus. Idcirco Marcus Varro Grammatici officiũ his quatuor constare dicit, Lectione & oratiõe, emẽdatiõe & iudicio: Hæc citat Diomedes ex Varrone.

Censoria virgula. i. castigatoria quadam nota.

Notare. Id est, damnare.

In ordinẽ redegerint. i. gregarios & vulgares fecerint.

Exemerunt. i. eximios fecerunt, & extra ingenii aleã posuerũt. Sic apđ Græcos Aristarchus Grãmaticus Homeri versus cẽsoria virgula iudicauit, vt alios maxime germanos Homero significauerit appositis asteriscis, hoc est, stellulis: Alios autẽ tanq̃ supposititios, & Homero indignos, submouerit familia, idq; adscriptis obelis. i. verubꝰ, q̃ hodie adhuc in ꝓbusdã codicibꝰ videri licet. Hoc studiũ Origenes in re theologica nõ neglexit, nec eiꝰ æmulator Hieronymus, velut indicãt multæ eius præfationes in sacros libros.

Excutiendũ. Id est, diligentissime euoluendũ. Ius. Autoritatem.

Nec citra Musicen. Musica constat ex consensu & dissensu sonorũ & vocum.

Metris. Dimensionibus syllabarũ Sic vertit Fabius libro nono.

Rythmis. Numeris, modulis.

Ortu, occasuq; signorũ. Astrologiam ignorare non debebit.

Empedoclea in Græcis. Diogenes Laertius qnq; versuũ milibꝰ Philosophiã ab Empedocle tractatã esse scribit. Vñ & Aristoteles in lib. de arte poetica hũc nõ tã Philosophis cõnumerat, dicẽs versus qdẽ eẽ poętę, materiã autẽ naturalis Phiæ.

Ac Lucretiũ in Latinis. Extãt huius Titi Cari Lucretii sex libri, de rerũ natura carmĩe heroico ꝑscripti. Attamẽ qm̃ Epicuri decreta exprimit, sæpe ĩpurꝰ depẽdit. Et q aĩam mortalẽ dixit, & hoc in qnto libro.

Pręcepta sapientiæ. Id est, rationes Philosophiæ.

Proprie. i. accõmodatissime, rectis vocabulis.

Copiose. Vbertim.

Dulcis secretoq; comes. Qđ vide licet secreta & arcana nra, ĩris mandare queamus per Grammaticam.

Plus operę. Negocii.

CAPVT. VI. Fo. IIII.

Aeolicũ digãma. i. duplex gamma Æolum, qui populi sũt in Gręcia.

Mediũs. Id est, vtrinq; commixtꝰ & confusus. Hoc illud est, quod Priscianus lib. i. scriptum reliquit, dicens: Et ĩ & u literę mediæ, alterius inter se sonos videntur cõfundere.

Præter illam aspirationem. Qua adscripta vocalibus, significemꝰ eas spiritu tenui pronunciandas, quem admodum inter apices numerarit suam ψιλὼν, id est, leuigationem, & ex aduerso δασεῖαν, aspirationem.

Nota. Id est, signum.

Effectus, Scilicet species ipsius.

Spęcies, Id est, forma.

Obliquat̃. Id est, liqdius ꝓnũciat̃, vel obligus reddit̃ scripta, cui rñdet apud Latinos c. Itaq; ꝑspicuũ est, k & q in nostro numero redũdare.

Si non quæsissemus. Id est, curiose a Gręcis assumpsissemus.

Nostrarũ vltima x. Priscianꝰ apđ vetustissimos Gręcos tradit ξ nõ fuisse in vsu, seu in nũero lr̃arum, sed postea iuẽtã a gbusdã, q̃ valeat quãtũ c & s, vel g & s. Hinc putat qđ nec apđ veteres Latinos in numero fuerit lr̃arũ, sed postea a Grãmaticis inuẽta, sit adhibita cæteris literis.

Apice vtebant̃. i. nota lõgę lineę, quã Græci vocãt μακρὸν, q̃ suprascripta vocalibus indicat eas lõgas esse, ꝙ nulla scilicet ĩ seipam coeat.

Litera sibi insidit. i. coit ĩ sese. prior cõsonãs fit, alioq coire nõ possẽt, qua de re extat caput apud Gel. lib. iiii. cap. xvii.

Et c. Diomedes de hoc studiosissimus Fabii lector ingt. Q cõsonãs, muta ex c & u literis cõstãs supuacua, qua vtimur, qñ u & alterauocalis in vna syllaba iungit̃, vt: Quirinus. Nota ꝓnominis Quintũ significat, Itẽ honoris Quæstorẽ idicãs, necminꝰ ppĺm, cũ ea notamꝰ grites.

Tantũ. Solũ ꝓ tribꝰ nris figuris, k s & q, nã duos accepit ꝓ cõsonãtibꝰ, vt: i & u, cũ apđ Græcos nulla vocalis cõsonãtis vim habeat, hinc est qđ ipsi ꝓnũciant Iacobꝰ, Ioãnes, ꝓ quatuor syllabas, cũ Latini eadẽ noĩa trisyllaba iuxta rationem Hebræorũ ꝓnũciare debeãt, sũt enĩ ori gine Hebręa, quãq̃ Poetę nostri versus gratia aliquoties Græcorum rationem imitentur, vt:

Ne laceres versus dux Iacobe meos. Sic Claudianus:

Si vetustis opibꝰ. Sic in auri numismatis veteri inscriptione Angelus Politianꝰ testat̃ sese spectasse felix, pro felix, cuiusmodi sculpturã & nos in ære vidimus: Tum addit Politianus, in æreo Galbę principis monimẽto vertus pro virtus, nimirũ vt per e vltima significet̃ lõga.

Placuisse Ciceroni. Antigratis. s. gratia, q̃, vt autor est Priscianꝰ, geminare solebat scriptura ii posita inter duas vocales, sic Malius, qđ ita accipiẽdũ ẽ, vt priꝰ ĩ cũ ꝑcedẽte vocali ꝓnuncieť quoquo mõ, & seq̃ns cũ sequente, ita vt vtraq; ii consonantis sit loco.

Nã vt Valesii. Per mutationẽ s ĩ r, cuiꝰ antigratis meminit etiã Ticꝰ Liuiꝰ in tertio primę decadis, cõtra hãc rationẽ Æolũ populorum, q̃ vt tradit Corithus, de linguarũ varietate, atq; Priscianus nr̃, loco aspiratiõis digãma Æolicũ ponebãt, quos veteres Latini ĩ multis autores hũt Quõ verovnaq; lr̃a cũ alia cognationẽ habeat, Cicero in Oratore pfecto declarat, q Burrhũ, & Bruges scribit veteres dixisse, ꝓ Pyrrhꝰ & Phryges, nimirũ qđ Græcã literam admitere nollẽt, ex qbꝰ verbis manifestũ ẽ, hoc loco Burrhus legẽdum esse & Bruges.

Literarũ q̃dã cognatio. Cognatio lr̃arũ, est affinitas q̃dã, q̃ alia in aliã trãsit, & mutat̃, vel deriuatione, vel etiã cõpositiõe, quarũ exẽpla exhibet Fabiꝰ. Est quoq; autore Prisciano, int̃ m & b magna cognatio, adeo vt apđ Græcos ĩ ꝑterito pfecto passiuo priꝰ cõiugatiõis, μ ꝓ β vsurpet̃

Et magister. Nimirq; ꝙ cognatio sit ĩter i & e vocales, adeo vt aliquoties sonos inter se confundãt, qđ supra admonuit Fabius.

Et Belena. Indicante Prisciano ꝓ Helena aspirata, quãquã & Æoles, quos in multis autores habemꝰ, Felena per digãma Æolicũ dicebant.

Vñ duellos. Ciceronis hæc sũt in Oratore pfecto, vbi sic ait: Quid vero licẽriꝰ, quã qđ hoĩm etiã noĩa cõtrahebant, quo essent aptiora: nã vt duellũ bellũ, & duis bis, sic duellũ cũ q Pœnos classe deuicit, Bellium nominarunt.

Stlatu. Festus Põpeius Fragmẽt. xvii. sic ait: Stlatũ nauis est lata. parũ altitudinis habẽs, sic dicta, qđ veteres locum Stlocũ, & lites Stlites, dicebant.

Sic vt ὀυδυσσεύς. Corinthꝰ autor de linguarũ varietate dicit, qđ Æoles in dictionibꝰ multis, q̃ iuxta cõmunẽ linguã ꝓ o paruũ scribunt̃, soleant & scribere & pronunciare ου diphthongo.

Quid o atq; u pmutatę. V quoq; multis Italię populis ĩ vsu nõ erat, sed e cõtrario o, vñ Romanoq; q̃ꝓ vetustissimi, in multis dictiõibꝰ loco eiꝰ o posuisse iuenium̃t: vr. poblicũ ꝓ publicũ. polchrũ ꝓ pulchũ, colpã ꝓ culpã dicẽtes, & Hercoles pro Hercules, & maxie digãma añcedẽte, vt seruos ꝓ seruꝰ, clauos ꝓ clauꝰ.

Pro Diioui & Veioui. Inscriptiones dedicationũ tẽploq; ꝑculdubio spectauit Fabius de Ioue Victore. Porro veteres Diiouẽ appellarunt, quẽ Enniꝰ Luceciũ vocat, apđ Gel. lib. v. ca xii. nimirũ q ꝑsit luci, dieiq; & sit ad iuuãdũ ꝓpẽsior. Nã & Iouem nocendi studiosum colebant, appellarum Veiouem.

CAPVT. VII. Fo. V.

Theodectes. Hic Platonis & Isocratis auditor primũ fuit, ex oppido Pãphiliæ, Phesełũ a Stephano noĩatũ, extitit vnus ex illis, q̃ ad Mausoleũ dicẽdis epitaphiis & tragœdiis certarũt, atq; autore Gellio victor abiuit. Scripsit cũ alias multas comœdias, tum præcepta artis rhetoricæ per versus.

Hęc videt̃ ex syndesmo. Nã Græci hãc oratiõis partem a cõuiciẽdo σωδεσμὸν appellarunt, siqdem δέω verbũ Græcis ligo significat & vincio, futurũ eius est δέσω, vñ δεσμὸς vinculũ dicit̃, σωῦ aũt ꝓpositio cõ significat.

A Philosophis maxime Stoicis. Vt a Diogene & Chrysippo, qui apud Laertium quinq; oratiõis partes numerant: Nomen, Appellationem, Verbum, Coniunctionem, & Articulum.

Vocabulum ab appellatione. Ad hanc sententiam Diogenes Babyloniꝰ ita finit nomẽ: Nomẽ est pars, inquit, oratiõis, significãs ꝓpriã q̃litatem, vt puta, Diogenes, Socrates.

Appellatio vero pars orationis, significans communem qualitatem, vt homo, equus. Scaurus Grammaticus apud Diomedem, Vocabulũ ita finit. Est, inquit, quo res nominales vocis significatione specie nominis enũciam⁹, vt arbor, lapis, herba.

Asseuerationem. Astructionem.

Complexum esse, id est, connexionem, complicationem.

A plerisq;, Scilicet a Palæmone, qui Fabii ætate vixit.

Non desiderat, Sed in contextu orationis.

προσηγορία., Certe quod ad vocis originem attinet, προσηγορία, appellatio est dicenda. Nam προσηγορεύω appello significat, vnde deriuatur προσηγορία.: sed & nomen, quod Donatus noster appellatiuum vocat, Græcis dicitur προσηγορικόν.

Fasceatim, per fasces.

CAPVT. VIII. Fo.V.

LIberum, id est, iniudicatum.

Festinatiõe ambitiosa, id est arroganti.

Compendio, id est, breuiore via proficiscendo.

Vnde Syllæ, Ludi Apollinares bello punico primo ex libris Sibyllinis primum sunt instituti, suadente Cornelio Rufo decemuiro, qui p̃terea Sibylla cognominatus est, & postea corrupto nomine prim⁹ Sylla cœpit vocari, lib. i. c. xx. Macrob.

Burrhi, Burrhum dicebant antiqui, quod modo dicimus rufum, vnde rustici burram appellãt bucula m, quę rostrum habet rufum, quomodo rubens cibo ac potiõe ex p̃dio, Burrhus appellat, a Græco πυῤῥος, qđ igneũ colorẽ sonat. Fest⁹ Põ.

Galbæ, Dicti sunt a colore auicularum, quæ iam Galbæ, iam Galbulę appellantur.

Serani, A serendo dicti sunt.

Quod non minus, id est, quę voluntas discendi.

Rufus, A colore.

Lõg⁹, Aptceritate corporis

Vbi erit. i. in qb⁹ originib⁹ nom̃.

Plauti, Qui a pedũ planitie & latitudine dicti sunt, nimirum origine græca, qua amplus & latus πλατὺς appellatur, indicat idẽ alibi Festus.

Pãsę, Qui diuaricatis atq; dissẽsis sunt pedib⁹, pprie sunt dicti Pansę, qđ veteres Latini pãsum dicerẽt, p eo, qđ est expassum & dilatatum.

Scauri, Traduntur dicti, qui eminentioribus fuerint talis.

Agrippæ, Sũt autore Plinio, q̃ p̃postero partu in pedes nascunt̃, ab ægro partu sic appellati. i. difficili.

Opiter, Qui patre mortuo, & auo viuo nascitur.

Cordus, Qui sero & intẽpestiuo partu nascit̃. Sic Plini⁹ lib. xviii. fœnũ illã autũnale & serotinum, cordum a rusticis dici admonet.

Posthumi, Qui post humationẽ patris in lucẽ nascunt̃, de quo lege caput apd Aulũ Gelliũ lib. ii. c. xvi.

Vopiscus. Si Plinio credim⁹ lib. vii. cap. x. Is Vopiscus dicebat̃, qui recenti vtero nasceretur, e geminis altero interempto abortu.

Cottę. Quanquã expressum certi nihil de origine Cottarũ legere memini, tñ ex Suidæ verbis, rẽ ipam coniicere p̃modũ licet. Is ait, Cottã ram vehemẽtes ictus facere solitum tragula, vt nõ solũ hostis pect⁹, & latera traiiceret, verũetiã terræ adfigeret. Græca nimirũ origine appellatũ significans, q̃ ictus vehemẽtiores, eodẽ Suida autore, κόπτους nũcuparunt: nisi fortassis alicui verisimilius videat̃, vocis ratione a malis Coroneis trahere, quorũ studiosus fuerit, qui primus cognomentum hoc meruerit.

Scipiões. Cognominati sunt primũ a quopiã, q̃ freq̃nter i gradiẽdo scipiõe. i. baculo inniti cõsueuerit.

Lenates. A veste, opinor, ampla & lata dicti sunt.

Serani. A serendo dicti sunt.

Casu, Scilicet aliquo mirando.

Hinc, id est, ex hac etymologia, & originatione nominum.

Marcipor, id ẽ puer, hoc est seru⁹ Marci. Septimi casus. Nã in Græcorũ genitiuo, autore Prisciano ac Diomede, vt plurimũ sexti sunt casus. i. ablatiui. Quę enĩ Latini efferẽt p ablatiuũ, Græci vt plurimũ p gtĩm: tũ aũt ẽ vis septimi cas⁹ apd nos, cũ nõ addit̃ ppositio a vel ab, e vel ex, ac etiã de. Solẽt Græci ĩstrumẽtalẽ cõstructionẽ facere p datiuũ, quẽad modũ nos per septimũ casum, velut indicat Theodorus Gaza lib. iiii.

CAPVT. IX. Fo.V.

ESt etiam. Qñ videlicet verba alioq; ppemodũ neutra, ĩ tertia psona passiue vsurpant̃, tũ ĩ prima nõ sũt ĩ vsu, neq; enĩ temere dicit̃, curror, & nauigor, & habitor.

Prãsus quoq;. Nam vocem passiuam indicant, & tamen actiue accipiuntur.

CAPVT. X. Fo. VII.

DE virtutibus oronis. Virtus oronis ea est, q̃ oro honestat̃, attollitur q; supra vulgi sermonem.

Emẽdata. i. mendis carẽs, & recta grammatices regula castigata.

Ornata. Pictura luminib⁹ & figuris, tã verborum q̃ sentẽtiarum.

Apte. Accommodate, & ad rem, & ad tempus dicere.

Regula. Ratio, & amussis.

Εὐφωνία. Vocalior sonus, felix sonitus. Ab εὖ aduerbio, qđ in cõpositiõe semp bonitatẽ significat, & φωνὴ, qđ sonũ significat. Prisciañ⁹ bonã sonoritatẽ interp̃tat̃. Gelli⁹ aũt iam simpliciter sonũ, iam vocaliorem sonum vertit, de quo apud eundem.

Quod melius sonet. Valerius Probus in hunc modum pręcipit. Si, inquit, aut versum pangis, aut orationem solutam struis, & verba dicenda sunt, nõ finitiones illas prærancidas, & fœtudinas Grammaticorum spectaueris. Sed aurem tuam interroga, quid quo loco conueniat dicere, quod suaserit, id profecto erit rectissimum, libro decimo tertio, capite vigesimo.

Prima barbarismi. Vitium in singulis dictionibus contingens barbarismus vocatur. Soloecismus, inquit Asinius apud Gellium libro quito capite. xx. est impar, & incõueniens

compositura partiũ orationis, quã vetustiores Latini Stribiligĩnem appellarũt, Asinius imparilitatem vocat. Gellius certe neq; barbarismi, neq; soloecismi nomen apud idoneos autores repiri dicit, & antiquos Nam, inquit, vt βάρβαρον antiq, sic & σολοῖκον dixerunt.

Promissor) Allusit, nisi fallor, ad hoc Horatii: Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

Vestibulũ) Cecilius Gallus apd A. Gellium, libro. xvi. capite. v. vestibulum esse locum vacuum ante iustum ędium ingressum dicit: Sic dictum autore Sulpitio, q; olim, qui dominos ædium salutandos operirentur, eo loco consistere magna multitudine solerent.

Persius) Satyra quinta: Vertẽtẽ sese frustra sectabere canthum.

Sicut Catullus, Quod expressit ĩ epigrammate quodam de Æmilio hoc versu:

Gingiuas vero Ploxeni habet veteris Exponit partim incisionẽ capsarum, partim etiã capsam ipsam.

Illud prius, Scilicet vitium barbarismi, qđ scribendo fit.

Hoc secundũ, Scilicet vitiũ, qđ loquendo fit. Diuisione rerum, Quæ debent coniunctim efferri.

Sed vt parua, Putemus esse parua, sed quę non sunt vulgata, illudens scilicet M. Antonio.

Mastruga, Quem purpura regalis non cõmutauit, cũ Sardorũ mastruga mutauit: Cicero p Scauro.

Ruit anima late, pro eruit Virg.

Rectũ, id est, verũ: sic logẽ Cicero.

In iactationẽ, id est, ad ostẽtationẽ

Adiiciat literam, Quoniam poetę aliquoties nolint velint necessitate cogente id genus vitia in versibus ex industria committunt, quod alias verba forsan in arctã metri legem non coirent. Sic Vergilius religione dixit, appositа l litera, necessitate ductus: alioquĩ cum re præpositio breuem faciat syllabam, in versum non quadrasset hęc dictio. Sic alibi Vergilius,

Testor chara deos, & te Germana, tuumq; Dulce caput, magicas inuitam accingier artes.

Sed quidam, Scilicet Grammatici, vt sunt Donatus, & Diomedes.

Eruditionis, id est, varię lectionis.

Tinca Placentinus, Meminit huius Tincę Placentini Cicero in catalogo clarorum Oratorum, vbi facetissimum hominem dicit fuisse, vt qui cum præcone Granio dicacitate solitus fuerit certare.

Pergula, Locus est columnis sustẽtatus ante ædes, vel oĩbus, vel pluribus lateribus liberę aurę expositus, in quo deambulare veteres solebãt, hoc est, pergere, vnde & nomẽ factum, vtitur eo Plinius. 38. libro.

Metieo Suffecieo, Coniecturis assequi possum, apud veteres Mętius in prima syllaba scribi solitum per æ diphthongum, & Suffęcius itidẽ per æ in secunda. Itaq; hac ratione in datiuo dicendum fuisset, Ennio, Mętio, Suffetio: Sed quoniam ĩ versum heroicum syllaba iter duas lõgas posita non ingreditur, coactus est Ennius & mutationem literarũ & transmutationem facere: Nam æ mutauit, posuitq; e. Et e qđ ex diphthongo reliquum erat, transtulit in penultimum locum.

Canopitarum, Canobos, autore Strabone li. 17. solebat scribi, at Stephanus vna cum Plinio, canopũ vocat. Est autem ciuitas centum viginti stadiis ab Alexandria distãs, fortita nomen a Canopo quodam, q illic sit mortuus: Ciues Canopitę dicti sunt.

Prelegũt, Ad enarrãdũ suscipiũt.

Venia, Ignoscẽtia, quo Gelli⁹ vtit.

Thrasimeum, Sic legendum opinor, vt sit & literæ u mutatio in i, quomodo sępe scriptum deprehendimus, & adsit quoq; trãsmutatio, id est, literarũ trãspositio, alioq non esset, qđ Fabius dicit, exemplũ huic loco accõmodãdũ. Porro loci ẽ hoc nomẽ ĩ Vmbria Apulię regiõe vbi Romãi quõdã ĩfeliciter pugnarũt.

Sisenna, Lucius Sisenna doctus vir, & studiis optimis deditus, bene latine loquens, gnarus reipubl, non sine facetiis, neq; laboris multi, nec satis versatus in causis, iteriectusq; inter duas ętates Hortẽsii & Sulpitii, nec maiorẽ consequi poterat, & minori necessum erat cedere: huic⁹ omnis facultas ex historia ei⁹ pspici potest, Hęc Cicero in Bruto. Porro hanc historiam cum alii, tũ maxime citant Gellius & Prisc̃ianus.

Assentio, Marc⁹ Varro lib. de lingua latina. viii. ita ait: Sẽtior nemo dicit, & id p se nihil est, assentior tamen fere oẽs dicunt: Sisenna vnus assentio ĩ senatu dicebat, & eũ post ea multi secuti, neq; tamen vincere cõsuetudinem potuerunt: Hæc Varro.

Analogiã, Analogia est similis similium declinatio, quam quidã latine pportionẽ vocãt, qua probat̃ vt quẽadmodũ dicim⁹, sentio, diffẽtio, consentio, ita quoq; simile compositum assentio dicamus, Gellius lib. ii. cap. xxv.

Verũ est, Marc⁹ Cicero in Oratore pfecto, illud verũ appellare solet, qđ regula & ratio artis pscribit: falsum autẽ, quod huic est contrariũ.

Pexus, Id est, crassus.

Pinguis, id est, impolitus.

Illic, id est, in assentio.

Hic, id est, in assentior.

Diuersorum generum, Scilicet & immutatione, & detractione.

Per numeros, Quęcũq; cadũt sub mẽsurã, & põd⁹, nõ habẽt multitudinis numerũ, Varronis regula.

Messala, Marcus Messala minor natu q̃ nos, nullo modo inops, sed nõ nimis ornatus genere verborũ, prudens, acutus patronus, in causis cognoscendis comportandisq; diligens, magni laboris, multæ operæ, multarũ causarũ: Cicero in Bruto.

Vendicaverunt, id est, peculiarẽ sibi fecerunt. Similiter alia, Scilicet multa sunt recepta.

Nã siue est falsum. Cõtra artis & analogię rationem vsurpatum.

Siue illud, Scilicet assentior.

Verū ē,Cū ratiōe grāmatica quadrat. Hęc quoq; pars,Scilicet quæ assensio dicit.Cōsensu,id est cōsuetudine. Europai,Pro Europę, quo modo Verg.dixit: Aulai ī medio libabant pocula Bacchi.

Musta,Malo mulsa legere:Octupla aqua elixa cum melle mulsum conficit,Paul.Egin.medicus.

Exciderunt,id est,peccauerunt.

Diuisio,Scilicet eorū q̄ debēt esse cōiūcta. συνάιρεσιν καὶ συναλοιφὴν, Coagmentationem & collisionem.

Italiā,Nā in hoc versu,Vergili⁹ primam syllabā Italię extēdit, cum alias sit breuis:Hoc vitiū, siue hūc metaplasmum Diom.li.ii.ἔκτασιν, id est extensionem vocat.

Pręterea,Hoc secūdū vitiū a Grāmaticis vetetibus συστολὴ.id est correptio syllabę natura longæ, a συστέλλω quod contraho significat.

Triūpi,Politianus Miscellaneorū cap.xix.narrat a se spectatū aureolū numisma,cui īsculptū fuerit ad hūc modū,Triūpi citra aspiratione.Inserebāt aspiratione veteresnr̄i plerisq; vocib⁹ verborū firmādis roborādisq;,vt sonus earum esset viuidior vegetiorq;,qua de re nōnihil & Marcus Cicero in Oratore pstringit,ex quo loco Fabi⁹ferme hęc trāscripsit

Qua de re,De quo immodico vsu aspiratiōis.Inde,Hac quoq; ratiōe.

Declinato,Deriuato.

Accēt⁹, Lex accētuū apd̄ Latinos res est pfacilis,mō quātitates syllabarū sint percepte,Nā dictio monosyllaba si breuis est,vel positione lōga,acutū habet tenorē, sed si fuerit lōga natura, circūflexū habebit, vt res,spes,mas,os, Porro dissyllaba dictio sic moderabit̄:Vtraq; lōga existēte,vel vltima,solū est acut⁹ accētus ī penultima,ac si penultima lōga natura fuerit , & vltima breuis natura circūflectēda est penultima. Q; si ambę fuerit breues,aut altera positiōe lōga,penultia acutū habebit.Postremo ī polysyllabis penultima semp erit spectāda,ea si est lōga & vltima breuis,oī mō accēt⁹ est in ipsa penultima acut⁹ : At si eadem hęc penultima natura existēs lōga, seq̄ntē breuē habuerit,circūflectet̄, penultima vero breui existēte,acuetur Tertia a fine.i. anpenultima.

Sonos,Scilicet corruptos vocū.

Apice,id est,nota.

Tenores,Quasi tēsiones, a græco verbo τείνω qd̄ tendo significat. Si acuitur,Scilicet tūc grauis p acuta ponit̄. Quā,Mediam syllabam.

Cogētes,Coagmētātes,vt si quispiā in gtō autorū dicat, is enim penultimā,q̄ debuit esse grauis,coagmētat ex duab⁹ syllabis in vnā,& īiuria flectit,cū cōtractio nō cōciliet circūflexū accētū,nisi altera syllabarū simpliciū an̄ habuerit acutū tonum,quo modo flexus ton⁹ ex acuto & graui cōflatur.

Atreus,Noia apud Gręcos in ευς desinētia,tonū habēt acutū in vltima,queadmodū testat̄ Theod.ī.iii. & Stephanus alicubi:Iam vero autor est Diomedes ī.ii.artis Grāma. li.Gręca noīa gręcis quoq; accētib⁹ pnūciāda,si eędē maneāt lr̄ę.Porro q̄ Gręci in ευς nos in eus finimus.

Dicere solebāt,Cum veritas grææ rationis iubeat circūflecti.

Acuto sono finiāt, Cū tamē dissyllabū verbū nullū finiri possit acuto tono,cōcedentibus regulis,qn̄ illud constat.in dissyllabis semp tonum esse in priori syllaba.

Quantū & quale,Sensus est, quātū & quale si interrogam⁹ per ea erit vltima acuta,at si cōparamus, vltima graui tono est claudenda.

Quod,Discrimē in aduerbiis,vt ī pene,ferme,fere,ne si vltimæ graui enuncientur tono,putentur esse genitiui a fera ferę,& pœna pœnę.

Cōditionē,legitimū locū accētuū.

Quod idem, Vt scilicet vno accētu efferat̄ ppositio cū suo casuali.

Euenit,id est,vsu venit.

Positiōe,Syllaba est lōga positiōe, qn̄ post vocalē breuē sequunt̄ īmediate duę cōsonātes,qd̄ si hę fuerit mutę cum liquida,reddunt vocalē prępositam communem, vt vel cor ripi,vel extendi possit. Cuius difficilior,Scilicet legis accētiūcularū.

διαλέκτους,διάλεκτος autore Corintho de linguarū varietate, est proprietas q̄dā peculiarē alicui⁹ liguæ particularis characterē seruās,Harū pcipuas q̄tuor recēset Plutarch⁹ ī Homerū scribēs,Atticā,Æolicam, Doricā,Ionicā: Cæterū si qspiā oēs exactius quęrere velit,deprehendet in vna gręce lingue differentias ferme viginti quatuor.

Omniū voce,Accentiuncula,quoniam etiam si flexa fuerit,acuta esse merito dicit̄,qn̄ flexus sonus cōponitur ex acuto & graui. Neutra,id est,neq; flexa neq; acuta syllaba.

Claudet,Dissyllabam scilicet, vel polysyllabā.Per sonos,Scilicet corruptos pronunciationis.

ἰωτακισμοὺς,Autore Diomede, ē cū i pleniore sono pfert̄,addit Martianus Capella Metacismū, cū verborū cōiunctio m literę assiduitatę colliditur,vt si dicas , māmā ipsam amo,tum Martianus paulo diuersius a Diomede finit.

λαβδακισμοὺς,Cū scilicet l plurimū dissonet,cuius sit exēplū sol,luna lucent,alba leui lactea:Iotacismū vt si enūcies,Iuno Ioui iure irascit̄: Postremo Polysigma vocat,vbi s litera crebri⁹ geminat̄ vt: Sosia in solario soleas farciebat suas , q̄ si vera sunt nō video qd nō potuerit vitii loco numerari,qd̄ tn̄ Fabi⁹ negat.

ἰσχνοθέτας,Graciliores literarū pnūciationes,qbus vsu venit,vt hęsitemus,nec queamus celeriter verba contitinuare,queadmodū tradit ex Aristotele Ludouic⁹ Cęli⁹ antiquarū lectionū li.vii.Porro ἰσχνὸς gracilis & tenuis dr̄,& θέω pmo, effero.

πλατειασμοὺς,Pīguiores & ampliores literarū pnūciationes,qd̄ vsu venit illis,q pręter naturā virilē vocē affectāt:Nā πλατὺσ latus & āplus.

κοιλοστομίαν, α κοῖλος, qd̄ caui sonat, & velut recessum, & στόμα, τος,quod os oris.

Recessu,id est,in faucibus ipsis.

Nec vltima vnq̄, Scilicet in polysyllabis vel dissyllabis.

Prior,Scilicet syllaba est acuta,vt deus. Neutra,Id est,neq; flexa neq; acuta. Vocē,Scilicet dissyllabā vel polysyllabā. Per sonos, Scilicet corruptos literarum.

Nationes reprehēdimus, Vt Erethrięses,apud gręcos scriptores male audiunt,qd̄ asperius crebriusq; r literā enūciāt:Sic hodie ab Italis ridentur Germani,in pronunciatiōe u consonantis.

ὀρθοέπειαν,id est,rectā enūciatiōnē,ab ὀρθὸς qd̄ rectum significat, & ἔπος,dictio, verbum.

Amarę corticis,Vergi. in Sileno. Tum Phaetontiades musto circūdat amarę Corticis.

Vbi Vergilius corticē amarā in fœminino gn̄e dixit. Et ī.ii. Geor. Nā qua se medio trudūt de cortice gēmę.Vn̄ recētiores Grāmatici dubii gn̄ris statuūt hoc vocabulū.

Calumnię,id est,malignę accusasationis vel interpretationis.

In gestu,Palęmon rhetor,cui⁹meminit Suidas,cū ī spectaculo esset, & videret tragœdiā a quodā insulso agi,qui inclamās cælū, oculos & manus in terram declinauit, rursus aduocaturus terrā,oculos & man⁹ porrexit,hoc inquā,Palęmō intolerabiliter spectauit:Succlamauit ergo:hic etiā manu solœcismū facit, dissētiebat enī sermo a gestu corpis

Nutu,Capitis inclinatione.

Qui plenissime,De hac re tradūt.

Cauillationē.i. argutiā obiiciētiū.

Nūq̄ in solo verbo,Scilicet qd̄ nō referatur,ad aliquid aliud.

Nam id,Scilicet vitiū solœcismi.

Adiectiōe,Scilicet alicui⁹ verbi.

In eo,Scilicet verbo.

Per genera, Vt si actiuū p passiuo ponit̄. Detractione, Vt ābulo viā.

Ægypto venio,Intelligit̄ de vl'ex

Ne hoc fecit, Vt intelligat̄ deesse particula.Quidē,vt sit,ne hoc qdē fecit. Autē nō habui,Pro:nō autē habui. Ex quo gn̄e, Scilicet solœcismi. Igit̄,Scilicet hęc particula.

Apud alios fit,Quod igitur ponatur in principio orationis.

Diducunt,Id est,secernunt.

πλεονασμὸν,id est,abundantiā.

ἔλλειψιν,Defectum.

Inuersiōis.i.trāsmutationis.

ἀναστροφὴν,a στρέφω verto, & ἀνὰ, per :vt, Transtra per & remos.

ὑπερβατὸν,id est,ordinis trāsgressionem. Siue controuersia est, Scilicet quæ facit solœcismum.

Plurima huic, Plura habet accidentia. Modos, Quos Diomedes inclinationes animi appellat.

Formę,Species:

Eorum,Scilicet acutorum.

Alexādriā,Nam adiectę sunt hic pręppositiones & in, præter ratione, quādo autor est Diomedes, noībus ppriis locorū minorū , vt vrbiū & vicorū,ex superfluo apponi pręppositiones : Rursum propria locorum maiorū,vt regionū, præpositionem ipsam desiderant , hæc Diomedes libro.i. de Aduerbiis.

ὑπερβατὸν,Cuius exemplum est apud Verg.in.i.Æneid.

Treis notus abreptas in saxa latentia torquet, Saxa vocāt Itali.

Sic enī Donat⁹ ordinat, Tres abreptas naues notus torquet ī saxa, quę vocāt Itali aras.Hęc species, & a Diomede tropis cōnumerat̄, q lōgissime absūt a solœcismi suspitiōe

Sex,Scilicet Indicatiuus, Imperatiuus,Hortatiuus,Optatiuus,Coniunctiuus,& Infinitiuus: Adiiciunt enim illi,velut indicat Diomedes, Promissiuū,& Subiūctiuū:deducūt enim a coniūctione subiūctiuū, qua de re vide Diomedem lib.i.

In verbi tota ratione, Fere dicit rationem totā dualis numeri, ī verbo seruari apud Gręcos nō oīnino verū:Nā prima persona dualis numeri ī oīb⁹ pene actiuis desiderat̄.

Rarissim⁹ ei⁹ vsus , Nā vt autor est Diome.lib.i.apud vetustissimos Gręcos oīno nō in vsu fuit numeri ratio,sed postea a curiosis qbusdam inuēta est,ita tamē,vt frequētius fere vsurparint antiquissimi, & pbatissimi scriptores pluralē numerū p duobus, q̄ dualem,id qd̄ testantur versus Homerici a Diomede citati.

Præterea,Scilicet fit Solœcism⁹, quod scilicet legere scripsere.

Aspitatis,q̄ scilicet ē ī scripserūt.

Scripsere, Paulo diuersius hodie apud Ciceronē legit̄ ad hūc modū, Nec vero reprehēderim Scripsere, Scripserūt esse veri⁹ sentio.Ex qbus constat,Fabiū nō tā verba q̄ sententias Ciceronis citasse , legendumq; in Fabio pro etiam esse.

Mollitum,Mollius factum.

Tota fere ratione,id est, coniugatione fit. Vsus apud Gręcos,Scilicet obseruatio dualis numeri ī præterito pfecto actiuo. E contrario, Scilicet de pluribus dicitur.

Dixere,Scilicet causas suas,id est, dixerūt patronis oratoribus.

Veri⁹,id est,magis ratiōi cōsonū.

Comparationes,id est, comparatiua & superlatiua.

Patrium,Scilicet nomen, vt Romanus,Thebanus.

An id impropriū,Scilicet genus loquendi. Significatione, Scilicet apta ad propositum.

Deerat,Scilicet ad perfectionem sermonis.Q̄q̄ mihi haud displicet legere hoc loco aberrat,vt videlicet magnum peculiolum qui dicat, nō compositione peccet , sed a propria verborum significatione aberret.

In sensu.i.significatiōe īpropria.

Peculiolū,Est autē peculiū,autore iurīscōsulto pprie,qd̄ serui aut filii familias habēt in solo,aut supellectile,aut etiam quod per militiam lucrifecerunt , cuius vsufructū vel patres vel domini habeant.

Vt ī vocabulo.i. queadmodū in noīe. In vtroq;,In noīe & ī verbo.

Tradere,Ad perfectā doctrinā.

Externa,Peregrina vel Græca.

Eiusdē generis,id est.eiusdē orationis partes.

Hic aut,Pro an.Quia alid̄.i.nō.

Alterum,id est, ne.

Vetandi,Prohibendi.

Hoc ampli⁹,Scilicet qd̄ mai⁹ est.

Loci,Scilicet sunt ambo.

Eo tamen intus, Scilicet si dicat.
Comprehẽsionis, Cõpositionis.
Vnius, Scilicet particulæ.
Faciem, Speciem & formam.
Tragœdia Thyestes, Per discon uenientiam generis.
Ludi Floralia, id est, ludi instituti in honorẽ deę, Florę, quã veterũ su perstitio segetũ florulentię præfece rat. In his ludis iuuenes ac puellæ nudi choreas ducebãt, velut idicat alicubi Macrobius in Saturnalib9.
Ac Megalesia, Ludi vero Megale sia erãt, quos postea Megalẽses vo cabãt, celebratos in honorẽ magno rũ deorũ, Iouis, Iunonis, & magnæ matris Cybeles, deriuato vocabulo a μέγας μεγάλου, quod magnũ Grę cis significat.
Intercíderunt, id est, exoleuerũt, & ab vsu remota sunt.
Schemata, id est, figurę.
Fere, id est, ferme.
Aliquã, Propter quã scilicet sic di catur. Per imprudentiã, Ex inspe rato, improuiso. In eadẽ specie, Fa cie solœcismi. Quibus mares, Vt Murena, Cotta.
Et neutralia, Vt Glycerium.
In ordinem, Scilicet in præceptio nes incideret.
Inhonoratam, Non illustratã no stris præceptionibus. &c.
Hoc amplius, id est, propter hoc.
Peregrina, Alterius linguæ.
Venerũt, Scilicet ĩ vsũ latię liguę
Thusci, Populis Italię, vbi modo Florentia est.
Vectiũ Oratorẽ, Cuius etiã me minit Marcus Cicero in Bruto.
Pollio Asini9 patauinitatẽ, id est, vitium quoddam patrii sermonis. Patauiũ vocatur hodie Padua sub Venetorum ditione.
Pollionẽ, Fuit hic Pollio æmulus Liuii & Sallustii in historiis scriben dis, cuius æmulationis vitia multa sunt in Noctibus Gellii, cui plerią ascribunt immodicas illas verborũ periodos & circunlocutiones.
Petoritũ gen9 ẽ vehiculi apd Gel liũ, libro decimo qnto, capite decio, vbi plura de hoc vocabulo pstrin guntur. Circo, Maximo Romę, vbi Circẽses ludi agebant: Dimittebat enĩ cretarta mappa ei, q vicerat cur ru: indicat hoc Martialis, inquiens: Cretatã ptor cũvellet mittere map pam, Prętori mappã surripit Her mogenes. Hęc diuisio, Scilicet ver borum. In alia, Latina.
Alia, Peregrina.
Et cõfessis, Manifestis, vbi nsa de sunt, maxime in exprimẽdis magi stratib9 & dignitatib9 Romanorũ.
Mutuant, id est, mutuo assumũt.
Externa, i. Peregrina, vel Græca.
Amatorem, Affectatorem.
Ex latina ratione, Ex forma dis positionis Latinę.
Parũ conueniat, id est, decet ma iestatem linguæ Romanę.
Potẽtiorẽ, Vbetiorẽ, q̃ añ fuisset.
Alienis egere, id est, aliena forma declinandi.
Pronũciarũt, vetustissimi Latini,
Quia, Scilicet media syllaba pro ducta pronunciari.
Prima positio, id est, nominatiu9.
Palemo, Pro Palemon.
Nec in a quidẽ, atq; in s, id est, in as, in qua terminatione apud Grę cos declinationes sunt primę.
Temere, Facile. Cœliũ M. Ora torem, Pelia, Pro Pelias.
Euthia, Pro Euthias.
Ciceronẽ, In libro de inuẽtione.
Olympo, Nõ hoc mirũ est, quan do nec Græcus qdẽ sermo patit an tepenultimã acui, vltima saltẽ lon ga. Propterea nisi fallit codex depra uatus, Fabi9 noster hoc loco memo ria Græcę rationis lapsus est, qua o lympo & tyrãno plane eodẽ accen tu efferunt: nisi forte gspiã malit a Fabio spectari Atticã accẽtus ratio nem, qua tertia a fine acui potest, etiã vltima lõga. Qđ si verum est, aspexit Fabius ad noĩa hęc Attice scripta, hoc est per ω in fine noĩati ui, quemadmodũ dicit eadẽ ppria tate μενέλεφς & in datiuo μενέλεω: sic genitiuus Achillis & Vlyssis, p Achilleos & Vlysseos, Græci enim ἀχιλλεύς, έος declinãt, & ὀδυσσεύς, έος, & inde veteres Latini, vt videt innuere Fabius, nominatiuũ Achil lus, Vlyssus formarũt, latina termi natione, vnde fiunt Latini genitiui Vlyssi & Achilli, vsurpati a Vergi lio: Q̃q̃ Grammatici Latini apud Vergiliũ in his genitiuis annotẽt Apocopen, id est, absscisionẽ vltimæ literę, vt p Achillis, Achilli dicam9
Græcas declinationes, Sic Diome des post latinas ponit q̃tuor græcas
Latinam rationem, Scilicet inter declinationes:
Decor. i. maiestas latini sermonis.
Calypsonẽ, Latina scilicet ratione, in accusatiuo. Cęsar vtitur, Scili cet in lib. de Analogia. Sed auto ritatẽ, Scilicet Cęsaris. In cęteris, Scilicet nominibus Græcis.
Vtroq; modo, id est, vtraq; ratio ne declinãdi. Græcã figurã, Scili cet declinandi. Repugnãtibus, Sci licet prępositionibus. Alioqui, Cũ scilicet non repugnãt. Vt incom positus, Ex in & con.
Subabsurdũ, id est aliquãtulũ ab surdum, vel absurdum.
Maleficus, A male & facio.
Ex tribus, Scilicet partibus orati onis diuersis. Non concesserim, Fa cere compositũ. Cicero, Scilicet in Oratore perfecto.
Quasi luere, id est, placare deum per Caprũ mactatũ: Luere, litare, sa crificare ex sue scilicet, oue & tau ro, qđ Homer. cũ alibi tũ Odyss. xi. ἑκατόμβη appellat: q̃q̃ ei ἑκατόμ βη sacrũ primũ dictũ fit, a centũ bu bus immolandis, vsus tamẽ accepit tẽporis pgressu p solitaurilibus.
Incõpositus, Nam, in, diminuit si gnificatum eius vocis cui pręponi tur, Per autẽ contraria ratione aug et: quę cõponendi forma, Fabio ve videtur, non placet q̃q̃ apud auto res vna aut altera vox hoc mõ com posita deprehenditur.
Repãdrostrũ, Recurũ rostrum.
Incuruiceruicum pecus, Scilicet qđ habeat ceruicem incuruam.
Biclinĩ, Locus est habens duos

lectos, ex bis latino, qđ duo sonat, & κλίνη græco, quod lectum significat.
Contra. i. ex peregrino & nostro.
Epitogiũ, Amictus quo supra to gam vtimur.
Anticato. Ex, ἀντί ppositione gręca, & Cato latina. Porro Iulius Cæ sar libros duos aduersus Catonem Vticensem conscriptos, Anticato nes prętitulauit, quemadmodũ au tor est Suetonius.
Epirhediũ, Vehiculi genus est, in modũ rhedæ, aut superior pars ip sius rhedę, ab ἐπὶ qđ supra signifi cat, & a rheda Gallico vocabulo.
Aufugit, Pro abfugit,
E republica, Pro, ex repub.
Tota, Scilicet compositionis.
Succedit, Minus feliciter cadit, id quod minus succedit.
Mirati, Ad stupore vsq; laudam9 κυρταύχενα ĩcuruiceruicũ a κυρτὸς quod curuũ significat, & αὐχήν qđ ceruicem significat, vnde κυρτάυ χενα, id est, incuruiceruicum.
Natura, Impositione.
Loco, Vsurpatione.
Audendũ tamẽ aliqd, In nouan dis vocib9, & maxie illis pmittit tũ Cicero, tũ Fabi9, q Græcos autores trãsferẽdos suscipiunt, cũ vocabula iuxta Horatiũ greco fonte cadãt.
ὀνοματοποιία, Nominũ nouorũ af fectio, ad imitationẽ soni, quę signi ficare debẽt, vt est clãgor tubarum.
λίγξε βιός. i. sonuit neru9, a λίγγω qđ sono significat: Iliad. lib. iiii. vter q; est locus. Sua propria.
Scribentibus, Scribere est ad inge nii gloriam stylum exercere.
Ratione, Regula.
Analogia, id est, proportio, similis similium nominum declinatio.
Etymologia, Ratio vocis.
Religio, id est, timor quidã q an tiquis debetur, siue reuerentia.
Modulatione, Mensura.
Vtroq;, Vocabulo.
Quorum alterum, Rationem ha bet, alterum non.
Imo de stirpe, Pro de ima stirpe.
Aerię quo congessi. Pro aerii palũ bes, Verg. i Bucol. Forma, Scilicet insculpta. Analogia pręcipue, Sci licet exigit acre iudicium.
Rationem, Regulam.
Modo fatẽdi, id est, idicãdi.
Repeto, Memoria recolo.
Naturã, Originationẽ, etymolo giã. Simili positiõe, Terminatiõe.
Ennium Pictorẽq; Fabiũ, Vtrũq; antiquissimũ annaliũ scriptorem.
Illud, Caput. Positum, id est, ab solutum, & per se impositum.
Hoc, id est, pater.
Cogat Ceres dici Cereris, id est, tã varii sunt genitiui nominũ desi nentiũ in es, Ceres qđ Cereris facit, reliqua noĩa in es finita coget ter minari in ris syllabam in genitiuo.
Positionis, id est, thematis eiusdẽ.
Flexus, in diuersas declinationes.
Quid quo modo, id est, quo vnũ qđq; nomẽ caderet, & iflecteretur.
Inhęrent, Pertinaces sunt.
Audiuisse. i. Pro audiisse & scisse
Frugi, id est, commodus.
Nescíebam9, Scilicet: ẽ enĩ Ironia
Odiosũ, Durũ, molestũ, ĩcõsuetũ.
περίεργον, Curiosum dicitur, quic quid non pertinet ad rẽ & opus.
ὀρθοέπειαν, Rectã rationẽ loq̃ndi.
Inhęrẽdũ ei, id est, analogiæ.
Multum literatus, Ironia est his vocabulis iam abrogatis.
Adiiciat, Viæ tritæ scilicet, duc, dic, fac. Obliqs, id est, terminatio ne obliquorũ. Vt cũ ebur, Sensus est, insanire mihi videnẽ, q in nomi natiuo ebor & robor dicere volunt, propterea qđ hęc noĩa in obliquo q; penultima o literam habeant.
Et guttur, Propterea scilicet, qđ nominatiuus in ur, an per o, an u de clinandũ esset, cõsuetudo certe ob tinuit, vt iecur iecoris, femur femo ris dicatur. Qđ, Scilicet pcipere.
Licentiosum, Licentia plenum.
Antonius Gnipho, Nobilis Gram maticus ætate Ciceronis, cuius lu dum literarium, vt testatur Macro bius, etiam Marcus Tullius, post fo renses labores, frequentare consue uerat, nimirum quo puerilium stu diorum memoriã velut refricaret.
Marmur, Per u scilicet, etsi cõsue tudo marmor obtinuit.
Fieri, id est, inclinari.
Affinitatem, Cognationem.
Attigi, Perstrinxi de literis, scili cet cap. vi. Positiões. Nominatini.
Diuersas figuras, Alienas, & distã tes inter sese.
Quod, id est, primis positionibus statim mutari.
Vterius, Reliqua tempora a præ terito formata.
Nec prętéritum refert, Sẽsus est, posset quispiam nobis obiicere, qđ hęc vel nomina, vel verba inclinari queant in ea, gb9 dicunt carere, & si forte iusitata sint, huic obiectiõi Fa bius tacite respõdet, nihil itereſſe, habeat ne verbũ nulla oĩno inclina ta, aut pdura. i. admodũ inusitata: Neq; vero tãtillũ ad rẽ pertinet, qđ Raphael hoc loco argutat de mu tãda lectione. Genitiuo singulari, Cum scilicet sit inusitat9, pdurus.
Quomodo, id est, qua ratione ana logię vel proportionis.
Senatus senati, sic & Terẽtius, ni hil ornati, nihil tumulti, p ornat9.
Latine, Quẽadmodũ Latinissimi scripsere, & locuti sũt. Grãmatice loqui, Iuxta regulas pscripras ab ip sis Grãmaticis. Nimiũ. i. pl9 satis.
Etymologia, ἔτυμος enĩ Græcis verus dicit, & λόγος sermo vel lo cutio, ide ἐτυμολογία dicta est.
Necessariũ, id est, admodũ ad rẽ p tinẽtẽ. Marcus Cœlius orator, Cu ius meminit Cicero in Bruto.
Interpretatione, id est, alteratione mẽtis, quoniã creditũ ei nõ fuisset.
Sedes, Est vnde ad propositã quæ stionem argumẽta trahuntur, qui bus propositum nostrũ probem9, & alteri9 refutemus: Videtur autem locus a definitione generalior esse, & sub se cõtinere locũ Etymologię velut speciẽ, & partẽ quandã.
Triquetrã, id est, triangularẽ: hu iusmodi enĩ figura Siciliã circũsceri bi cosmographi sunt autores, & in primis Pli. lib. iii. Triquetrã, qđ cõ-

ſuetudo obtinuit, Triquedrã, qđ ratio & originatio ſuadet, vt ſit a græco ἕδρασμα, quod ſedẽ & locũ ſignificat, nonnunq̃ & finem.

Bruti, Scilicet appellent: Tit⁹ Liuius, Iuniũ primũ cõſulẽ Romanũ Brutũ appellatum ſcribit, qđ metu Tarquinii Supbi, exſtultitię ſimulatione inſidias & ſuſpiciones cauerit. nimirũ a brutis & ratione carẽtib⁹ animalibus ſumpto vocabulo.

Publicolę, Dicti ſũt a Valerio cõſule, q vt autor eſt idẽ Liui⁹, primus populo Romano faſces ſubmiſit, vñ dict⁹ eſt Publicola, qđ populũ velut coleret, & ei⁹ volũtati ſeruiret.

Pithici, vñ dicti ſĩt, equidẽ non memini legere me apđ idoneos ſcriptores, opinor tñ a ſuadẽdi facultate nomẽ ductũ, ſiquidẽ ſuaſiõis dea, quã Latini veteres Suadã vocarunt, a Græcis πείθω nuncupatur: Alii legunt Pici.

Latiũ, Dicta eſt pars q̃dã Italiæ, ꝙ Saturnus cũ tyrãnidẽ filii Iouis fugiſſet, illic latuerit, cuius rei meminit & Lactantius.

Italia, Si credim⁹ Marco Varroni ab armẽtorũ & boũ copia, q̃ ĩ ea eſt. noſata fuit: Nã veteres boues ἰτάλους vocabant: At Vergilii. Maro, verſib⁹ indicat dictam ab Italo duce quopiam ei⁹ regionis, prior etymologia eſt apud Gellium.

Beneuẽtũ, Oppidũ eſt Samnitiũ, qđ autore plĩ. lib. iiii. ante Maleuẽtũ dicebat, ſed poſtq̃ a Romanis captũ eſſet, auſpicatiore vocabulo Beneuentum dictum fuit.

Capitoliũ, Dictũ eſt, qđ illic a fundamẽti foſſorib⁹ caput humanũ ſit effoſſũ, autor eſt Liui⁹ li. i. ab vrbe.

Argiletũ, Appellatũ ſcribit Feſt⁹ Pompeius poſt Varronem, ꝙ illic a Mercurio occiſus ſit Argus: Alii ab argilla terrę genere originationẽ ſumũt: Eſt aũt loc⁹ ſub Palatio mõte.

Eius rei, Etymologię.

Fatigantur, id eſt, exercentur.

Ad veritatem, id eſt, ad fontem.

Inde, id eſt, ſtudio iſtius rei.

Prauis ingeniis, Si ſint ingenio prauo prędĩti.

Nam & hoc, id eſt, iudicate.

Indubitata, Scilicet ſunt, quam habeant etymologiam.

Iam ſit, id eſt, vera etymologia.

Lepus, Marcus Varro apud Gellium lib. i. Noctiũ Attic, refutat hãc leporis rationẽ, a ꝓceptore ſuo Lælio traditã, aſſerit enĩ vocabulũ eſſe priſcũ Græcũ qđ recẽtiori Græcorũ lingua λαγώς, id eſt lepus dicatur.

Luſus, id eſt, Schola.

Etiã ne hominẽ, Quaſi dicas hominẽ, quã Etymologiã Lactã. in lib. de Opificio cõprobat, & q̃q̃ rideat a Fabio, habuit tamẽ ſuũ fundamẽtum etiã in Hebręorũ lingua, ſiquidem Hebręi duplici vocabulo hominẽ appellãt, AENOS dicũt homi nem, ea ratione, qa ex pulcherrima hui⁹ mũdi ſtructura, nõ ceſſat deũ cõditiorẽ admirari, laudare, & amare, id qđ veri hominis propriũ eſt: Alterũ eſt, ADAM qđ autore diuo Hieronymo, hominem ſonat e terra ſurgentem.

Inhumanum, Inciuile ſcilicet.

ἀνθέους, Cœlibes iuuenes dici, nimirum a deorũ vita ſumpto vocabulo: nam θεός Græcis deũ ſignificat, & ἄνθ ſemp, qđ horũ caſtimonia perpetua ſit: Q̃q̃ gentilium ſuperſtitio etiam cælũ adulteriis oppleuit, vt tradit Plinius lib. ii.

In inuentione, Subtiliũ etymologiarum. Agrũ, Græce enim dicitur ἀγρός. Ex vocibus, Scilicet manifeſtũ ſit duci. Vertere, trãſmutare. Tanti fuit, In tantũ placuit.

Habitu, id eſt, proceritate.

Etiã deriuata, Scilicet ſubiecerũt etymologię. Arte, Etymologica.

CAPVT. XI. Fo. VIII.

Aſſertores, Autores, vẽdicatores. Intermiſſa, Scilicet aliquot temporibus.

Manifeſta, Apparentia nimiũ, & immodicum ſtudium antiquitatis præ ſe ferentia.

Affectatione, Immodico ſtudio alicuius rei. Vltimis, Antiq̃ſſimis.

Toper, Cito.

Antigero, Valde.

Exantlare, Exhaurire, perferre: a Græcis ἐξαντλάω qđ exhaurio ſignificat. Proſapia, Generis ſeries.

Saliorũ, Sacerdotũ. XII. quos Numa Pompilius, ſecũdus rex Romanorũ Marti Gradiuo legit, q ſacra quędam carmina, picta tunica induti, per vrbem ſalientes canerẽt: vnde nomen habẽt: Liui⁹ libro primo.

Cõſecratis, Iã dicatis ĩ vſũ ſacrũ.

Perſpicuitas. i. facilitas itelligẽdi. Q̃ ſit vitioſa. i. valde, per admirationẽ. Vt nouorũ, Ex nouis vocabulis maxime vetera, iã vſurpatora a doctiſſimis. Noua, Vſu noſtri ſeculi approbatiora. Quid pſuaſerint, Quę vocabula reliquerint nobis imitãda. Lurchabũdũ, Eũ qui raptim & impetu vorat: Lurchonẽ enim vocamus guloſum. Hos lodices, Cum ſit fœminini generis.

Pollioni, Oratori, cuius meminit Cicero in Bruto, qui Salluſtium in ſectatus eſt, autore Gellio.

Atqui, id eſt, licet.

Cœlio, Oratore, cuius meminit Cicero in Bruto.

Colos, Pro color. Alii habent collos, vt ſit accuſatiu⁹ pl'ralis a collũ.

Caluus perſuaſerit, Calu⁹ poeta Elegiographus, vel potius Orator.

CAPVT. XII. Fo. VIII.

Conſuetudo, Scilicet ſequendorum vſu vocabulorum.

Iudicium, Virtus quædam ingenii, qua decernimus quid ſequendũ quid refellendum.

Vnde enim, Scilicet ſperandum.

Velli, Scilicet pilos ſub alis, & pudendis.

In gradus, Gradatim ſcindere.

Perpotare, Qđ totũ eſt mollicici.

Reprehenſione, Scilicet luxus & mollicici.

Inſederit, Perſuaſum ſit.

Tranſeam, Taceam.

Theatra, Omnes ſpectatores, cõtinens pro contento.

Circi, id eſt, ludorum Circẽſium ſpectatores.

Omnes barbare, Corrupte, vitioſe.

CAPVT. XIII. Fo. VIII.

Infra Grãmatici. i. min⁹ eſt, quã qđ Grãmatic⁹ tradere debeat.

Malus. Nã cũ prior ſyllaba lõgã lineã ſuprafcriptã habet, arborẽ ſignificat, eũ aũt breuẽ apicẽ, & curuum vt ſurſum ſpectet, continet, ſignificat non bonum.

Obtinuit. Inter b & p poſtpoſitas lras vocalib⁹ & cõſonantib⁹, maxie mutis prępoſitas, nihil ferme diſcriminis ſeruari põt, ꝓpterea qđ etſi diuerſæ. ſ. ſũt mutę, gñe tñ eiuſdẽ ſere ptãtis, vñ fit vt altera in alteram trãſeat. Immunis. Cõpoſitũ enĩ eſt immunis, ab in qđ priuat, & munꝰ, ſignificatq̃ eũ, qui ab aliquo vacatione habet.

Nã K qđ. Vt Karthago, & Kalendæ. Hęc enĩ atq̃ alia q̃dã p ſolã Kĩ veteribus Romanorum monumentis tradit ſcribi Valerius Prob⁹ de literarum ſignificatione.

Nã illa vetuſtiſſima. Haud dubiũ eſt, quin hic locus miſeris modis ſit depraua⁹. Attamẽ cũ ſenſum Fabii adhuc velut e ruinis colligere licet, nõ eſt anim⁹ gcq̃ imutare. Porro ſe ſus hic habet, qđ apđ græcos quoq̃ priſcis tpib⁹ pauciores lręe fuerint, qñ apđ nos vna & eadẽ lra o iã longa, iã breuis eſt, ita quoq̃ apđ veteres Græcos fuerit vnũ tãtũ o, qđ iã extẽderet, & cõtraheret, qđ id quoq̃ in e vſu veniſſe apud Græcos teſtatur Theodorus Gaza libro tertio, adiectã ſcilicet ſignificans.

Prout. Id eſt, iuxta quod.

Palus priore ſyllaba ꝓducitur, dum ptică & vallum ſignificat: palus paludis, locũ paluſtrẽ corripit.

Et cum. Etiam neceſſarium eſt.

Nota, Id eſt, apice longo, vel breui.

Pluris ne quis. Scilicet putet genitiuum ſingularem eſſe.

Adiectione ĩ literæ. Datiui omnium declinationum Græcarum vltima vocalem iota habent, vel ſimpliciter expreſſam ſua ſyllaba, velut vſu in quinta inflexione, vt βῆμα, βήμᾳ, vel adſcriptam vltimæ ſylla

bę, minori tamen nota, quẽadmodũ cõtingit in quatuor declinationib⁹ prioribus, q̃q̃ hodie nõ aſcribit vltimę iota, ſed ſubſcribit punctuli ĩ modũ ita, λιτσίῃ. Nã deriuat a λιτίζομαι, qđ prędor ſignificat Latine.

λιτσίῃ, id eſt, latroni.

Coniũctio, Scilicet aduerſatiua.

Comitẽ, id ẽ, comitatũ, ſocietatẽ.

Si vero qum per q, Si eſſet cõiũctio cõtinuatiua, vel conditionalis.

Et quotidie, Scilicet cẽſuerũt ſcribẽdũ. Verũ hęc, Scilicet diſcrimia.

Inter ipſas, id eſt relata ſunt hęc inter ineptias.

Ratio, Veritas loquendi.

Temeti, Priſca Latina lingua temetum vinum dictum eſt.

Pauciores literę, Nã tãtũ ſexdecĩ fuerũt literę, qua de re vide Plinii lib. vii. & Priſcianũ libro primo.

O literę, Scilicet vis eſt diuerſa.

Roſtrata, Quę roſtra habebat.

Interim, Aliquando.

G quoq̃, Scilicet adiecta, ſignificat vltimas ſyllabas.

Veſper⁹, Stella q̃ veſpi primũ apparet. Sic Marcus Varro exponit,

Ad Accium, Poetã tragicũ, cui⁹ meminit, Gelli⁹ lib. xvii. cap. vltimo.

Græci α, Vſurpãt hoc cõtractione facta ex αε breuib⁹ ſyllabis in lõgam α, id qđ vſu venit ĩ datiuis nominũ cõtractorũ primę rationis.

Lucilius, Scilicet in verſibus grãmaticarum rerum.

Quod quidem, Scilicet diſcrimẽ ſeruare in ſcripto.

Pictai, Diues pictai veſtis & auri: Verg. ix. In iiſdem, Nominibus.

Primę, Scilicet declinationis.

In hac ptę, Scilicet vſus diphthõgi æ. Infra, id eſt, poſt.

Atqui, Sed.

Inſcriptione, Cuiuſmodi ſunt figurę numiſmatum.

Quia ſubiecta ſibi vocalis, Ratio plane nihil valet, quando prius illud nõ eſt vocalis, ſed cõſonantis loco ponitur, quoties ſeipſam pcedit, vnde coniectura eſt in ſeruus & ceruus, eã vocẽ a Fabio ſentiri, quã reddere ſcripta per f, qđ ad ſonũ u cõſonantis nonnihil flatus adiicit.

Nam &, Pronũciamus Caius p g, qa g ſonat, & per c ſcribit: cuius rei rationẽ reddit Diome. li. ii. qđ apud vetuſtiſſimos latinos nõ fuerit vſus g literę, ſed c tantum, quę tertiũ locum in ſerie literarum ita occupet quẽadmodũ apud Græcos quoq̃ γ.

Enotamus, id eſt, ſcribim⁹ ad diſcrimẽ aliorũ. In nota, Signo.

Generis, id eſt, rationis, quę mutata ſunt conſuetudine.

His, ſcilicet pbãdis aut ĩprobãdis

Quod, Quantum.

Depoſitum, Sibi commiſſum.

Hęc enim, Scilicet analogia, etymologia, orthographia.

Nec ipſe, Scilicet puto.

CAPVT. XIIII. Fo. IX.

Lectio, Cognitio recte loquẽdi

Suſpendere Spiritũ, intermiſcere.

Flexu, id eſt tẽperata voce.

Lentius, id eſt, tardius.

Intelligat. i. intelligere oportet.

Poetę canere ſe teſtantur, Diuus Seuer. Boethius lib. de Muſica. vii. cap. xii. ſic ait. Omnis vox aut συνεχὴς, id eſt, continua, aut διαστηματική, quæ dicitur cũ interuallo ſuſpenſa. Cõtinua ea dicitur, qua loquentes, vel proſam orationem legentes, verba percurrimus: feſtinat enĩm tunc vox, cum non hęrere in acutis & grauibus ſonis poteſt, ſed q̃ velociſſime verba percurrere expediendis ſenſibus, exprimẽdiſq̃ ſermonibus. διαστηματικὴ autẽ eſt ea, quã canendo ſuſpendimus, ĩ qua nõ ſermonibus ſed modulis inſeruimus, eſtq̃ vox ipſa tardior, & p modulandas varietates quoddam faciens interuallum, non taciturnitatis, ſed ſuſpenſę ac tardę potius cantilenę. Hiis, vt qdã autumãt, addit tertia differẽtia, q̃ medias voces poſſit includere, quã Victruui⁹ lib. de Arch. v. cap. iiii. mediană nũcupat, cũ ſcilicet Heroũ poemata legim⁹, atq̃ cõtinuo curſu vt pſam, neq̃ ſuſpẽſã ſegnioriq̃ mõ vocis, vt cãticũ

Psalmate, ψάλλω autore Suida, prie sūmis digitis chordas musicorum instrumentorum attingo, quo gracilior & tenuior, & magis tinnula reddatur vox: iā vero fœminarū vox natura est acuta, & gracilis tinnit virorū grauitate: ita q factitiū illud gracilioris lectionis genꝰ, hoc loco a Fabio dānari videtur. Q q non displicet qđ Raphael plasmate legēdum mauult, qđ sit medicamē tū efficax ad vocē emolliēdā, id qđ Persius indicare videtur, vbi dicit:

Liquido cum plasmate guttur
Mobile colluerit.

Prętextatum, Cum nondum virilem togam sumpsisset.

Prosopopœias, Affictiones, aut fictas personarum inductiones.

Flexum, Mutatione quādā vocis.

Tracturę, Hausurę, sumptur æ.

Insederit, Insueuerit.

Huic rei, Scilicet virtutibus horum Poetarū intelligendis.

Interim, Id est, dum nōdum virtutes eorum potest intelligere.

Spiritum, id est, audaciā, magnā fiduciam. Rerū, Scilicet quę narrantur ibi apud Horatiū & Vergiliū.

Tragœdi, vt Sophocles, Euripides.

Lyrici, Vt Pindarus, & apud nos Horatius in Odis.

Licenter, Per licentiā & Lasciuiā.

Elegia, Quę a deploratione mortuorum nomen habet.

Comata, Cęsurę, sectiones, scisiones.

Comata Sotadeorum, A prælectione, sunt autē Trochaica crebris cęsuris distincta, eo ingenio, vt eodē metro seruato, retro legi queāt, quorum autor Sotades fuit, id qđ Martialis indicat his verbis:

Nec legis retro Sotadē Cinædā.
Amoueantur, Ab vsu puerorū.

In primis, Scilicet conferent Latini prisci scriptores.

Plus ingenio quā arte, Horatius quoq; in Latinis veteribꝰ artē desiderat, & castigādi laborē, hisverbiꝰ Aut ignoratę premit artis crimine turpi, Et data Romanis venia est indigna Poetis.

Circa glossemata. Aristoteles in Poeticis lib. sic inquit: Omnis vox aut propria est, qua videlicet singuli vtuntur, aut est glossa, qua cęteri hoc est, vt postea ipse exponit, Heroicorum versuum scriptores. Ex q bus Aristotelis verbis, atq; etiam ex his quę ex Eustathio citat etymologicus: colligere licet, glossemata & glossas apud Fabiū priscas & poeticas voces recte intelligi, quas idē Fabius iam ante, linguam secretiorem interpretatus est, & hic voces minus vsitatas appellat: Sic apud Diomedem intelligendū est glossematicum dicendi genus: Qui itaq; apud veteres has voces interpretabantur, in Grecorum commētariis glossographi dicuntur.

Atticissimus, id est, gratissima Attici sermonis puritas, quę quemadmodum & Gellius testatur, cęteris Græcorum linguis, & puritate, & breuitate succulenta pręstitit.

Oeconomia, id est, dispensatio & distributio argumenti proprii.

Aures, Scilicet iudicū & auditorū.

Respirant, Spiritum sumunt.

Poeticis voluptatibꝰ, Id est, amœnis poetarum versibus.

Reddi, Exhiberi, expromi.

Metaplasmos, Transformationes vt dixi de barbarismo & solœcismo

Necessitati, Qua scilicet coguntur sic loqui poetę.

Artificialium, Artificii poetici.

Modis, rationibus.

Tropos, Mutatiōes sermonis vulgaris per alium venustiorem.

Schemata, id est, habitus.

Instigat, Instillat.

Certe, id est, saltem, sępius sic accipitur apud autores.

Didymo, Greco scriptore Grammatico, cuius meminit Suidas, qui & πολύγραφος dictus est.

Vnde, Ex qua rei causa.

Deprehēdunt, id est, opprimunt.

Nescire, scilicet q̄ nō est opꝰ scire.

CAPVT. XV. FO. IX.

Methodicen, id est, cōpēdiosā, prceptionē siquidē ὁδὸν Grecis viā significat, & μέθοδος viam breuiusculā, & magis cōpēdiosam, q̄ a publica, qua incedere vetuit Pythagoras, p agrū declinat, vñ abbreuiationes, artiū prceptiones hoc vocabulo ab Aristotele intelligūtur.

Succedūt, Affines & cognatę sūt.

Modū, Scilicet argumenti.

Stylo, id est, scriptione.

Sentētię quoq;, Sentētia est oratio generalē pnūciationē habēs, hortās ad aliquā rē, vel deterrēs, vt in illo Homerico: nō oportet p totā noctē dormire prīcipē virū: Hortās vero vt in illo Theognidis Greci antiqssimi poetę, Oportet eū q pauperiem fugere statuerit, vel latissimū pōtū penetrare, & scopulos nō horrere pcipites, sic Priscianus transtulit, scribens de exercitatione labiorum.

Et Chrię, Vsus, quē Greci χρεῖαν vocāt, est cōmemoratio alicuiꝰ oꝰonis, vel facti, vel vtriusq; simul, celerem habens demonstrationem, quę vtilitatis alicuius causa plerūq; pfertur, vnde & nomen habet.

ἠθολογία, Quā Hermogenes autore Prisciano ἠθοποιὰν vocat, dicit imitatio sermonis ad mores & supositas psonas accōmodata, Priscianus allocutionem interpretat, nō ad modū significāter, nā ἦθος mos & cōsuetudo dicit, & λόγος oratio.

Paraphrasi, Vberiore expositione circa eādē sentētiā verbis venustioribus. Tractauerit, exercuerit.

Cuicunq; dicēdo, Cuiuscūq; exercitationis genere.

Ratio, Modus. Forma, Habitꝰ.

Voce, id est, pnūciatiōe, vt Demosthenes quo pacto Orator factꝰ eēt maximus, interrogatus, respōdit, se plus olei q̄ vini consumpsisse.

Crates, Philosophus Thebanus, q̄ auri grande pondus mari imersit, ne ipse ab eo submergeretur.

χρῶδες, id est, vsuales.

Ratio, causa subiūctiua aliquoties

Narratiūculas, id est poetarum fabulas, q̄ fictę vero simili dispositione imaginem veritatis exhibeant.

Cętera, Scilicet exercitamēta.

Maioris operis, Curę, vt operationem, laudē, refutationē, locū cōmunem, cōparationē, descriptionē, positionē, & legislationem, quæ omnia apud Grecos ante rhetorices ingressum tractantur.

Spiritus, Audacię & fiducię.

Grammaticis, Id est, Grammaticorum prceptionibus.

CAPVT. XVI. Fo. X.

Ἐγκυκλοπαιδείαν, id est, erudītionē circularē, id est, omnibus numeris pfectissimā: siquidem constat ex Geometrarū disputatione, omniū figurarū circulū esse perfectissimū, vtpote omnibus aliis magis capacē, & neq; initiū neq; finem aliquē ostendētē: vnde & apd Ægyptios, veluti testatur Horus in lib. de sacris Ægyptiorū notis, æternitatis est symbolū: tū etiam Geometrę omniū figurarū rationē in circuli natura iclusam docēt: Propterea nexus ille capacissimus omnium disciplinarū, cuius vel exitū vel ingressum vix deprehendas, veteres Greci ἐγκυκλοπαιδείαν, id est, circularē eruditionē vocarūt: κύκλος enī circulꝰ, & ἐγκύκλιος, circularis, παιδεία, eruditio.

Iisdē annis, Vbi grāmaticam curamus. Inquiunt, Dicunt quidam rhetores delicati.

Inducta linea. i. p lineā inductam scilicet rectā: Alii tamē legūt, data.

Inducta, scilicet duobus circulis.

Triangula, Carolus Bouillus lib. commentariorū Geometricorū. v. hoc Euclidis θεώρεμα latiꝰ his verbis exponit, sic inqt, datę lineę lōgitudinē super pūcta ipsius extrema duobꝰ circulis descriptis, eoq; vtra q sectionis pūcta datę lineę terminis per rectas cōplētur, fient sup data tam lineā trigoni ἰσόπλευροι, id est, trianguli æquilateri.

Spatiis, Intelligit pportiones illas sonorū, διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, atq; alias, de qbꝰ est apd Boethiū Seuerinū, et Victruuium lib. iiii.

Consilia, Scilicet sententia sua dicenda.

Spatiis. Interuallis.

Quamlibet, Quantumuis.

Imaginem, Ideam.

Cessantis, Deficientis.

Geratinę, Intelligit argutias illas dialecticas, quas vulgo syllogismos cornutos vocāt, nimirū a captione, quā Epistolarū lib. v. Senec. ad Lucilīū iocās scribit: Q d non pdidisti habes, cornua non pdidisti, cornua ergo habes: Meminit & Gellius in Noctib. κέρας autē Grecis cornu significat, vnde κεράτιον cornuꝰ: Porro Crocodilitas non dissimiles captiones accipiemus, quę ex fabula huiusmodi nomē habēt: Mulier quędā Ægyptia, in Nili ripis ludibundū puerū a Crocodilo ablatum sensit, rogat ea Crocodilū, vt reddere filiolū dignetur, Crocodilus respondit, se redditurū si verum diceret: Illa autē dixit, nō mihi reddes: quę cōditio sane inexplicabilis erat: propterea qđ huius orationis veritas, ex volūtate Crocodili pēderet, Indicat hoc Lucianus, cū alibi, tum in Vmbrarū vēditiōe, tribuitq; argutas has nugas Chrysippo Stoico, velut parenti: Sed & Politianus in Miscel. cap. liiii. copiose & docte hunc locum exposuit.

Antidotū, Quasi cōtra datū. Antidotus enim Grecis sonat medicamentū ex variis miscellis confectū, qđ potissimū contra venena datur. Siquidem ἀντί Greca prepositio cōtra significat, & δόσκω, do.

Morbis, Scilicet q̄ sunt sine vulnere. Vulneribus, Quę scilicet sunt cum carnis læsione.

Effectibus, Potētiis herbarū, aut gemmarū. Quorū medicamentorum, & effectuū. Earū, Herbarum scilicet, aut gēmarū. Muta aīalia, Vt apes oratione carentes.

Inimitabilē, Quē nemo arte possit imitari. Vim, id est, facultatem recte loquendi.

Addunt, Scilicet illę artes.

Disertus, Nam disertus & eloquēs apud Ciceronem & Fabium nostrū differunt: vt disertus sit mediocriter eloquens: Eloquens autē absolutus orator. Sic Antonius apud Ciceronem de Oratore primo inquit, se disertos vidisse multos, at eloquentem neminem.

Conueniet, Quadrabit, aut consensus erit doctissimorum.

Arduo, id est, sublimi, & i magna difficultate posita.

Animus, Fiducia perficiēdi: oportet iniquum petere, vt æquum feratur. Vide Erasmum in Chiliad.

CAPVT. XVII. Fo. X.

Atq;, Trāsitionē facit per atq; quemadmodum M. Tullius. Cic. per At vtrumq; elegātissime.

Vel iudicio veterum, Qui videlicet sic statuerunt nexum esse disciplinarum, neq; aliam sine alia rite haberi posse, id qđ ex Platone testatur M. Tullius lib. iii. de Oratore.

Timagenes, Cuiꝰ meminit, & vitam perscribit Suidas.

Errantē, i. cursum suū pagētem.

Labores, Itinera.

Sic Orpheus, sic Linus, Qui carmina sua ad lyrā canebant, ab Aristotele nō modo iter illos laudatos σόφους referūtur, verūtiā theologi appellātur. Et Terentius artem poeticā alioqui musicā vocat ī Prologo Hecyrę. Nā Orpheus, vt Suidas scribit, Aeagri & Calliopes Musę filius, fuit Lini huius discipulus, qui creationē mundi versibꝰ amœne prosequutus, dicit primū Aethera a deo pdiisse, deinde Chaos, tertio loco Noctem, in quibus trinitatis mysterium inesse non solū Suidas tradidit, verum eriā nostro sęculo latissime cōprobauit Reuchlīnus, de verbo mirifico tertio, vū & in Cabalistica disputatiōe, id quod etiam Picus indicat.

Linus, Iuxta alios Mercurii & Vranię filius fuit, iuxta alios Amphimari & Vranię proles traditur: Postremo quidā Apollinis filiū scribunt: qua de re versus poetę est:

Lino formosus Apollo.

His motibus dederunt, Illi octo cursus, in quibus eadem vis est modorum, septem efficiunt distinctos interuallis sonos, qui numerus rei

omniũ fere nodus est,qđ docti homines neruis imitari atq; cãtibus, aperuerũt sibi reditũ in hunc locũ, sicut alii,qui prestãtibus ingeniis in vita humana, diuina studia coluerunt.Hoc sonitu oppletę aures hominũ obsurduerũt,nec est vllus sensus hebetior in vobis:Sicut vbi Nilus ad illa q̃ κατάδουπα,nominãtur, precipitatur ex altissimis mõtibus, ea gẽs q̃ illũ locũ accolit,ꝓpter magnitudinẽ sonitus sensu audiẽdi caret:Hic vero tãtus est totius mũdi incitatissima cõuersione sonitus,vt eũ aures hoim capere nõ possint, Sicut ituri solẽ aduersum negtis, eiusq; radiis acies vestra sẽsusq; vincitur,Hęc Aphrican⁹ ad Scipionẽ iuniorẽ loquit in somnio Scipionis.

Quid de Philosophis,Hinc Plato ipse in Academię suę vestibulo præscripsit:Nemo huc introeat μαθηματῶν imperitus,vt testatur Gelli⁹ lib.i.capite.ix.

Nostri operis,i. rhetorici opificii.

Mũdũ,octo sphęras,orbes cęlestes

Ratione eius,id est,musices ꝓportioniũ⁹. Quã,Scilicet rationẽ musices expressam orbibus cęlestibus.

Lyra,Septem suis chordis.

Concordia,id est,consensu.

Dissimiliũ,Sonorũ cęlestiũ orbiũ.

ἁρμονίαν,id est,cõcẽtũ quadrantẽ.

His motibus,Scilicet cęlestibus.

Imparibus,Inæqualibus:Plato autem singulis orbibus tribuit singulas Syrenes.

In Timęo, Quem scripsit de aĩa.

Duces maxios,Sic Achilles a Chirone institutus fidibus.

Frustra,id est,sine causa.

Ciuili,id est,sociali.

πολιτικὸν,Ciuitate dignu

Sectę,Stoicę disciplinę.

Principes,Vt sunt Zeno,Chrysippus,Cleanthes.

Conspirant,Cõsentiũt, cõnitunt.

Transeamus,Omittamus.

Aristoxenus,Musicus nobilissim⁹, quem Boethius Seuerinus sæpius in suis scriptis de Musica citat.

Sophron,Fabularum mimicarũ scriptor.vt traditur a Laertio.

Eupolis,Comicus Græcus, ĩ supposititio puero.

Impendiorum,Sumptuum.

Maricas,Persona comica.

Psaltis,Præceptoribus Musices.

In prouerbium,Nam qui inciuiles & indocti sunt puerbialiter apd Græcos iam ἄμουσοι, iã ἀχάριτες dicuntur,id est,procul a Musarum sacris,& Gratiarum:Indicauit hoc ĩ prouerbio Erasmus.

Numeros,Nonnulli corpus hoc loco,atq; eius numeros intelligunt, modulatos & velut comprehensos motus & gest⁹futuri oratoris:Hoc vr non negamus quadrare,ita videtur commodius ad instrumẽta musica referendo: maxime cum Fabi⁹ postea peculiarem disputationẽ de motu corporis introducat, & Musici non sic soleant suam disciplinã diuidere.

Diuidit,Gellius lib.xvi.cap.xviii. canonicæ disciplinę rationẽ ex Varrone diuidit ĩ tres partes:Rythmõ scilicet,quæ sit longior mẽsura vocis:& μέλος,qđ altitudinem & canorẽ vocis examinet & μέτρον per qđ syllabarum longarum, breuium, & mediocrium iunctura & modus cõcinens cũ geometrię principiis aurium mensura examinatur.

Vtriusq; enim rei,Et corporis & vocis. Rationem,Essentiam.

Rythmon,Numerum.

Canore,Altitudine vocis.

Ac sonis,id est,distinctis.

Gestum,id est,decentẽ corporis.

Collocatione verborũ, Suaue sonantium,& sublimium suo loco.

Flexus,Vocalationis mutationẽ.

Canticis, id est, Lyricis carminibus,vt sunt Pindari.

Inoffensa,Decens,non collisa.

Aut non, Scilicet necessario.

Sonus, Vocalatio.

Modo,Ratione.

Rerum, Variatum.

Sicut in Musice, Adhibeẽ varie,

Atqui,Etiam.

Flexus,Mediocris mutatio vocis.

εὐρυθμία ,id est,felix gesticulatio & modulatio corporis,

Nec alitũde,q̃ a musices cognitiõe

Sepositus,Peculiariter seiunctus.

Quid tam proprium musices?Scilicet q̃ habere curam vocis.

Pręsumenda,Scilicet Oratori.

Hęc pars,Cura vocis.

Musicus,Seruus, sic enim a Cicerone appellatur.

Tonarion,A tenore vel tono,quẽ voci Grachi adhiberet abũde hoc est scriptum in Cicerone de Oratore,& Gellio.

Intẽdi, Vel etiã remitti crassiore voce.

Hui⁹ vtilitatis,Scilicet Musices.

Sine Musico,Possunt percipi.

Illos certe,Nõ putabit sine musica esse. Ad Lyrã,Vt est Pindarus.

Hęc,Argumẽta de laude musices

Antiquitus,Ex antiquitate.

Legitimam,Iustam.

A Chirone,Qui Achillis nutricius fuit.

Cõmittendũ, Errandũ,designandum,semper in malam partem.

Dubia,Ambiguę laudis.

Scenis,Theatris.

Effœminata,Emollita,fracta,dissecta,eneruata.

Impudicis modis,lasciuis modulis

Minima,Immo maxima. Excidit, Exculpsit,extirpauit,extinxit.

Psalteria,Psalteriũ quẽadmodum testatur Diuus Hieronymus multis locis,instrumentũ fuit,fidib⁹ decem instructũ,vnde & regius Propheta Psalteriũ decachordum celebrat:solebat autẽ qui pulsabat hoc instrumentũ vna quoq; incinere,id qđ Græcis ᾄδειν dicitur,a quo Psaltes & Psaltria fœmina quę hoc instrumenti genere exercitata est, Hebręi Nablon vocant.

Sãbucas,Spadicas recte legi hoc loco cũ vetusti codices,tũ vero maxime Iuli⁹ Pollux psuadet: Is enim lib.x.cap.iiii.Spadicas inter instrumenta κρουόμενα, id est , quæ manu pulsantur,connumerat.

Nam Pythagorã , Qui primus oĩum Musicã apud Græcos reperit.

In Spondeũ,Qui vocis longitudine,grauitatẽ quandã præ se fert,

siquidẽ Spondeus modulus,ex more lõgis sonis conficitur , quemadmodum & apud Poetas pes habẽs longas duas syllabas spõdeus dicit.

Tibicina,Ea quę canebat tibia.

Composuisse,Sedasse.

Et Chrysipp⁹,In li.de Educatiõe.

Allectationibus, Oblectationib⁹.

Ficta materia,Argumentum.

Ponitur,Loco thematis.

Phrygiũ melos,Gen⁹ enĩ est melodię,qđ vt autor est Lucianus,vehementiam quandã & furorẽ ĩ animis audientiũ cõcitat:vocat enĩ ab ipso ἔνθουσιαστικὸν & βιαῖον, hoc est, intensum & violentum.

Precipitia,id est,preruptas rupes.

Quę,Argumenta.

CAPVT.XVIII. Fo.XI.

INDE,Ex Geometria.

Cũ sit diuisa,Hinc est, qđ hui⁹ pfessionis princeps Euclides,equali cura etiã numerorũ rationẽ libro Geometrię. vi.tractat:quãdo antiqtas,vt Fabius hoc cap.manifestissime ĩdicat,Geometrię appellatiõe,& Arithmeticen,& Astronomiam sit complexa.

Noticia,Quã hodie vocant Arithmeticen. In causis,Agendis.

Circa sũmas,Circa'supputatiões.

Sed si digitorũ,Rationẽ digitorũ inuenies in cõmẽtariis Hieronymi ex Beda theologo transcriptam.

Saltem,Solum.

Trepidat,Hæsitat,dubitat.

A computatione,Numero.

Linearis ratio,id est,cognitio linearis magnitudinum quam pollicetur Geometria.

Terminis,Scilicet agrorum.

Lites,Scilicet apud iudices.

Mensuris,Spatiis.

Ordo,Scilicet ꝓbationũ,definitionũ.Propositarũ,Scilicet ab oratore.

Conclusio,Comprobatio.

Syllogismis,Ratiocinatiõib⁹,collectionib⁹. Ratione,Scilicet certa.

Fit hoc, Scilicet vt falsa sint veri similia. Pseudographias, Descriptiones falsas. Maiora,Q̃ scilicet quę in numero concurrunt.

Extremę lineę,Circunferentię.

Reprehensi,Damnati.

Planis,Scilicet figuris.

Parib⁹ oris.i.equalib⁹ lateribus.

Quadrata,Pl⁹ spatii cõtinebũt.

Rursus quadrata triangulis,Nã in quadratis æquilateribꝰ dimetiendis,latus in sese ducendũ erit,siue latus per latus multiplicãdũ: In hoc autem quadrato,decẽ pedes lat⁹cõstituunt,eos si multiplicaueris p decem,deprehẽdes areã inclusam cẽtum esse pedum,nam decies decem centum reddunt.

Patere,Extendi.

Expeditum,Promptum.

Circuitus,Circunferentia.

Cãpi,Spatii. Colligere,Supputatione assequi. In quãq; partẽ.i. vnũqđq; latus supputatũ. Extremitatis,Circũferẽtię. Areę,Spatia ĩclusa. Lineis,Scilicet æqualibus.

Amplius , Spatium cõprehẽdũt.

Per oram,Circunferentiam.

Intra,In ipsa area.

Frõte.i.lateribꝰ duob⁹ lõgitudinis. Ex illo,Scilicet spatio:

Amplectuntur,Lineę circũductę.

Deducent,Detrahẽt partẽ spatii.

Eodẽ circũ,&c.Eãli circũferẽtia.

Vtrinq;,Ex vtraq; pte lõgitudis

Singulis,Pedib⁹.i.vno tãtũ pede.

Quadratos,Scilicet pedes.

Ducetur,Per supputationem.

Longitudo,Scilicet eius.

Centum,In quadrato æqualiter.

Quadrati,Æquilateri.

Amplitudini,Incluse lineis.

Amplitudo,Mẽsura. Loci,Spatii.

Planis,Scilicet locis vsu venit.

Soli,Id est,loci.

Rationem,Machinam.

Nicias,Princeps Athenienſium. cuius meminit Thucydides in.vii.

Linearibus illis,Id est, linearibus supputationibus.

De pronunciatione,Actione.

Gestus,Decentis motus.

CAPVT.XIX. Fo.XI.

ALiquid,Scilicet operę.

Comœdo,Histrioni.

Eatenus,Scilicet fiat.

In hoc,id est,spe futuri Oratoris.

Frangi,Emolliri.

Vocis,id est,representandę.

Vernilitate,Licẽtia,scurrilitate,lasciuia. Affectũ,Dispositionẽ aĩ.

Vtrũq;,Scilicet gestum & motũ.

Modũ,i. mẽsurã, prescriptionem.

Nimius,id est,immodicus.

Excursionib⁹,Statiõe,ĩmutatiõe.

In his,Scilicet reb⁹ pstãdis,vt nõ sit min⁹vult⁹ vel man⁹ ĩmutatio.

Prima,id est,optima.

Ne ars,Scilicet affectata.

Oris,Enunciationis.

Frequẽs mutatio,Nam monet id Suetonius,se adolescẽtulo, principem quẽdã Grãmaticũ alternis diebus declamare solitũ,alternis disputare,tũ & sese audisse memoria patrũ suorũ, quosdã e Grãmaticis statim ludo trãsiisse in forum,atq; in numerum prestantissimorum patronorum receptos.

Qua,id est,cuius pronunciatione. Demosthenes laborauit , Adeo etiã,vt altera pro altera aliquoties scribatur,vt κλίβανον,vel κρίβανος vtrũq; clibanũ vel furnũ significat.

Laboram⁹,In eo qđ egre pstam⁹.

In faucibus,Recessu oris.

Puro,Simplici id est inaffectato. κατασκεπλασμένον,id est,ficticiũ.

Saltationis,id'est,tripudii.

Intercidãt, , id est, pronũciatione pereant. Vt par sibi sermo sit, id est,vbiq; sui similis. Gestus, Modulatio corporis.

Expressa sint verba,Qđ fiet,si ac curatius primã puerorum ballutiẽ emẽdauerimus,quã inolitã videm⁹ ptinacissime durare in omnẽ vitã.

Oris inanitate,hiatu.

Recta facies,Erecta statura.

Distendat,Diducat.

Rictus,Rima oris,scilicet subducendis supercilliis.

Vtrolibet,In vtramq; partem.

Pluribus generibus,id est,multis modis vocis intendẽdę.

In his reb⁹,Scilicet diducẽdis aut subducendis supercilliis.

Momentum,Ingens pondus.

Flexus,Immutatio vocis & concentus.

Debet etiam docere comœdus,

Cuius rei exẽpla sunt copiosa apd Terentiũ in Andria: Narrationes, in scena omniũ prima, Suasionis, scena tertia actus tertii: & secũda quinti actus: Commiserationis, scena vltima primi actus.

Palęstricis vacauerint, Luctãdi exercitationibus.

In oleo, Quo scilicet se vngebant decertaturi. Ad hoc, Scilicet ꝓpositum. Pars in vino, Nã non nisi ebrii luctabantur. Mentem, Id est, subtilitatem mentis.

Non indignandum, id est, nõ dedignentur discere.

Chironomia, id est, lex manuum, nã νόμος Græcis legem significat, & χὲιρ, ρος manum.

Heroicis, Priscis, accepimus a Xenophonte in libro de Legibus Lacedęmoniorum: Porro saltationẽ hãc opinor esse, quã Iulius Pollux li. iiii. cap. xiiii. διποδίαν vocat, additq; Laconicã esse, nimirũ sic appellatã, decenti & apta glomerandorum pedum duplicatione.

Crassi, Scilicet argumento sunt.

Armis, Exercitatione militari.

Retinebit, Scilicet vl9 palęstric9.

Saltationis, id est, tripudii.

Exercitatione puerili, Scilicet saltandi, luctandi, digladiandi.

Id agentes, Quærentes.

Persequatur, Comitetur.

CAPVT. XX. Fo. XI.

NEgant, Scilicet omnia posse tradi & percipi.

Dies, Quo scilicet hęc oĩa possent tradi, & distribui, qui dies in quã sit partitus in horas.

Hoc, id est, tot labores.

Agilis, Sequax.

Citharœdi, Qui canũt ad citharã

Flexibus, Permutationibus.

Probant, Æstimant.

Temporum, Scilicet gradienda.

Deprehensi, Oppressi rerũ dicẽdarum numero. Electio verborũ, Enũciationem notat.

Stylus, Exercitatio scribendi.

Recentes, instructi.

Obtundi, Enecari, hebetari frequenti iteratione.

Et vt semel finiam, Scilicet ea absurda quę sequantur.

Colant, Curent.

Rationib9 domesticis, Curis familiaribus. Diu, Scilicet idem.

Nouicis seruis, Barbaris, recens emptis. Obduruerunt, Callũ obduxerunt.

παιδομαθὴς, A pueris eruditus, a πᾶις, δὸς, qđ puerum significat, & μαθέω disco, erudior.

Tempus, Infantię.

Continui, Assidui.

Grauãt, Scilicet proprio põdere.

Sed, id est, quia.

Mentiũtur, id est, æstimãt pueri pmeditationẽ. Fatigatio, Quę ab alio scilicet iducit. Sẽsus, Scilicet addiscentis. Cogitatio, Qua nos ipsi vrgemur ad disciplinas suscipiẽdas cum scilicet adultior factus.

Successiua, id est, extra ordinaria.

Consumi, Consenescere.

His artibus, Mathematicis disciplinis. Moduleť, Modulos musicos cõponet. Notis, Signis musicor.

Opera, Opificia.

Nec saltatorem, Qua de re vide Gelliũ libro primo, capite quinto.

Suppeditabit, id est, suppetet.

Emicuit, Excelluit.

Athenę, Excultrices omniũ disciplinarũ. Præteximus, Obtẽdim9.

Pyhagoreorũ, Disciplinarũ, q̃ numeris cõstabãt. Operis, Rhetorici opificii. Vsum, Aduocãdi & patrocinãdi. Sordidũ, Sordidis hoĩbus dignũ. His disciplis, Liberalib9.

Acgrãt, Lucra. Sordide, ĩhoneste.

Quid studia referãt, id est, quãtũ opũ. Aduocationũ, Patrociniorũ.

Spectaculis, Inanib9 reb9 spectãdis

Ineruditis, Inciuilibus.

Voluptatib9, id est, eas potissimũ quas ex gustu & tactu cõcipit, de q bus, vide Gelliũ lib. xix. cap. ii.

IN LIBRI SECVNDI.

CAP. I. Fo. XII.

RATIO, Rectus modus ĩstituẽdi.

Eius rei, Eius institutionis.

Alienas, Rhetorum partes.

Declamare, Fictas causas exercẽdi gratia agere.

Idq;, Scilicet facere, dicũt sui officii esse. Materias, Causas.

Iudiciales, In quibus iudicis sententia expetitur.

Cætera, id est, materias laudatiuas & vituperatiuas.

Satis, scilicet sibi esse.

Derelicta, Posthabita.

Nomine, Causa.

Gratia quoq; his, Qđ scilicet rẽ desertã nõ dedignati sũt excipere.

Prosopopœias, Personarũ fictiões

Irrumpunt, id est, insiliunt.

Opa, Officia suadẽdi & dissuadẽdi. Debita, Destinata.

Subsidat, Subhęreat.

Rhetoricẽ, Narrãdo, suadẽdo, dissuadẽdo, pronunciando, &c.

Prouecta, Progressa.

Literaturã vocauerũt, Vnde etiã Grãmaticos veteres Literatos vulgo appellarũ, vt ex Cornelio Nepote citat Suet. Trãqllus ĩ lib. De claris Grãmaticis, quo loco & hęc addit: Veteres, ĩqt, Grãmatici & Rhetoricã docebãt, ac multorũ de vtraq; re cõmẽtarii ferunt: secũdũ quã cõsuetudinẽ posteriores quoq; existimo, q̃q̃ iã discretis pfessionib9, nihilomin9 vel retinuisse, vel ĩstituisse & ipsos qdã gñra ĩstitutionũ ad eloquẽtiã pparãdã, vt pblemata, piphrases, elocutiões, ethologias, atq; alia hoc gen9, ne scilicet sicci oĩno, atq; aridi pueri rhetoribus traderẽtur, quę quidem omitti iã video de fidia quorundam & infantia: non enim fastidio putem: Sueto.

Pauptate, Quæ scilicet literis debet cõtineri. Cõstitere, Permãsere.

Primi illi, Vt sunt Crates Mallotes. &c. Vis eloquendi, Nã Græcis ἑρμηνεύω, eloquor dicitur.

Detrectet, Nõ abneget. Ope, Officio. Effecerit, Profecerit, ꝓmouerit.

Rudimenta, Præexercitamenta.

Vt theses dicerẽt, Thesis, est deliberatio aliqua, rationis vsu ꝓbata de negocio aliquo, qđ ĩ cõsiliũ venerit, vt Nũ ducẽda sit vxor? An bel-

lum suscipiendum? An muri renouandi? atq; id genus alia, de quibus solebant contendere,

Cętera præexercitamenta, Quod scilicet idem testatur Suetonius in lib. De claris rhetoribus.

Alia genera, Causarum.

Qua in parte, Narratione.

Plurimum, Artificii rhetorici.

Certaminib9, Forẽsib9 cõtẽtiõib9,

Non cõmunes loci, Cõmunis loc9 est oratio, qua bona vel mala, q̃ alicui ĩsunt amplificantur, vt contra tyrannũ locus cõmunis est: Quisqs reip, leges violauerit, capite plectendus esto: hac enĩ oratione oẽs q legibus non obtemperant, cõmode vtlicet: vnde & nomen habet loci cõmunis, quod ex æquo multis quadret: Hęc Aphthonius.

Directi, Comparati.

Compositos, Fuisse.

Quęstiones, Scilicet propositæ.

Generaliter, Generalib9 argumẽtis. Mediis, In ĩtimis pœnetralib9.

Hęc arma, id est, loci communes.

Res poscat, Vsus.

Quę, Præexercitamenta.

Fundẽtur, Artificiose.

Aliqui, Malo iudicio prædĩti.

Festinationem, Quę vitio datur.

Labor, Scilicet puero.

Quod, Quam rationẽ docendi.

Labor, Præexercitando discipulos.

CAPVT. II. Fo. XII.

VIres, Profectus.

Cõsequi, Assequi ĩtelligẽtia.

Conspici, Dignosci.

Mores, Rationem viuendi.

Quod, Officium præceptoris.

Eius rei, Officii.

Adulti, Matura ętate prouecti.

Ab iniuria, Vitiorum scilicet.

Ferociores, Intractabiliores.

Grauitas, Seueritas morum.

Licentia, Immodica libertate.

Præstare abstinẽtiã, Vitiorum scilicet. Astrĩxerit, Adiũxerit, similes fecerit. Habeat, Scilicet in se.

Comitas, Affabilitas.

Soluta, Licentiosa.

Inde, Ex austeritate tristi.

Hinc ex comitate dissoluta.

Castigabit, Verbis seueris.

Minime iracundus, Immodic9 ira.

Nec dissimulanter, Nõ tacebit ea scilicet, quę sunt emendanda.

Simplex, Facilis, apertus, minime inuidus. Assiduus, Continuus.

Immodicus, Non decet tam festinare prælegendo, q̃ commeare.

In laudãdis dictionibus, Declamationibus. Malignus, Inuidus.

Res altera, Malignitas laudandi.

Altera, i. immodica laudatio, negligentia. Minime cõtumeliosus, fastidiosus. Referãt, Imitatione exprimãt. Suppeditet, Subministret.

Tamẽ viua illa vox, Sic Plini9 lib. ii. in quadã epistola ad Nepotẽ suũ scribit: Dices, habeo hic quos legã, nõ minus disertos etiã: legẽdi semper erit occasio, audiendi nõ semp, multo magis vt vulgo dicitur, viua vox affĩcit: Nã licet acriora sint quæ legas, altius tamẽ in animo sedent, q̃ pronũciatio, vultus, habitus, gestus etiã dicẽtis affigit: Et Diuus Hieronymus in epistola ad Paulinũ: Habet, inquit, nescio qd latẽtis energię viua vox, & ĩ aures discipuli, de auditoris ore trãsfusa, fortius sonant.

Imitemur, Effingamus eos.

In laudãdo, Discipulos & ꝓceptorem. Pendeat, Hęreat, dubius sit.

Humanitas vocat, Scilicet ĩmerito

Theatralis, Theatro digna.

Seuere, Grauiter.

Hostis, Pestis.

Effuderint, Quicqd quoquo modo ediderint. Dicit, Declamat.

Discernent, Discipuli iudicio præceptoris. Facultas, Facilitas.

Succincti, Parati.

Clausulam, Periodum.

Excurrunt, De sedibus suis.

Exultatione, Gesticulatione.

Id mutuũ ẽ, Muli mutuo scabũt.

Hinc, Ex hac consuetudine.

Tumor, Fastus.

Illo tumultu, Applausu.

In hoc, Hanc curam.

Dicet, Præceptor vel discipulus.

Moribus, Formandis.

Vltimis, Extremis, maximis.

Schola, Cœtus scholasticus.

In hac parte, Qua optimi quiq; præceptores eligendi sunt.

Persuasio, Fides, opinio.

CAPVT. III. Fo. XIII.

IDoneos, Maturos.

Tanq̃, Quasi.

Mediocritas, Simplicitas.

Ad suscipiendas, Sustinendas.

Superba, Fastidiens.

Qua in re, id est, quæstione.

Imbui. Statim infici, implerí.

Eluendis, Exuendis, eximendis.

Onus, Scilicet docendi.

Prius, Scilicet tempore.

Error, Falsa opinio.

Existimant, Scilicet parentes.

Stomacho. i. vtcũq; valẽte medio cri iudicio eruditiõis, qđ in corpore stomachus, hoc in aĩo ingeniũ est.

Securitas, Ignauia.

Præceptores, Mediocres.

Prius, Citra iudicium.

Frequentior, Q̃ scilicet prior.

Descendere, Sese demittere.

Idq;, Quod scilicet non descẽdit ad minora. Interim, Partim.

Inferioribus, Rudimentis.

Neq; possunt, Non possunt se demittere ad inferiora.

Nolint, Sese demittere.

Non habeo, Censeo, refero.

Posse aũt, Scilicet iferiora pstare.

Contendo, Rationibus certis comprobare conor.

Ratio, Certus mod9 ĩstituẽdi &c.

Planissima, manifestissima.

Eminet, Prælucet nisi absurda, q̃ sequantur.

Phidias, Statuarius nobilissimus cuius meminit Pli. lib. xxxvi. cap. v.

Iouem, Statuam Iouis olympii.

Accedunt, Adiuncta sunt, vt multę deorum statuę.

Loqui, Quod est Grammatici.

Prudẽtẽ, Accuratũ, rerũ vsu doctũ.

Mensuram, Mediocritatem.

Minuat, Contrahat.

Facinora, Nugis exposita.

Perspicuitas, Facilitas ĩtelligẽdi.

Eriguntur, Surrigunt sese.

Tumidos, Præceptores inflatos.

Corruptos, Infelici iudicio prędĩtos, vel malũ dicẽdi genus habẽtes.

Genere peccantes, Vtentes.
Tinnulos, Plus satis tenues, & acutos in dicēdo. Cacozelię, Infelicis imitationis genere dicendi.
Virium, Ingenii.
Diuertunt, Diuerticula quęrunt.
Teneros, Imbelles.
Quod, Scilicet dictum a me.
Tueor, Ratione defendo.
Id, Scilicet, vt verba meę sentētiæ sint cōtraria.
Corrigentur, A præceptore.
Vitiosa, Scilicet dicta, vel scripta.
Ad Phœnicis Homerici, Nā hic Phœnix apud Homerū, sic ad Achillē verba facit, ppterea ingt, tu⁹ pater me tibi adhibuit præceptorē, vt te docerem hęc omnia, videlicet vt & sermone eloquens, & reb⁹ agē dis ciuilis euaderes.
Dicere, Eloquentem esse.
Facere, Rectos mores præstare.

CAPVT. IIII. Fo. XIII.

HInc, Posthac. Dilata, plata. Parumper, Aliquandiu.
Ingressus, Initium.
Excepta, Scilicet ea narratione.
Fabulam, Argumentum.
Robustior, Firmior, efficacior.
Arida, Sicca, tenuis.
Ieiuna, Plus satis breuis.
Inornatas, Non vestitas verborū copia. Lasciuiat, Immodice vageť.
Sinuosa, Implicata.
Descriptionib⁹, Locorū, & temporum, & personę quę fecerit, & cui persone sit facta.
Accersitis, Nimium affectatis.
Verumq;, Indicare scilicet, atq; lasciuire. Indoles, Indiciū & specimen futurę rei. Lęta, Fœcunda.
Plura iusto, P usq; satis est.
Iucūdioris, Mollioris, lasciuioris.
Corpus, Scilicet pueri.
Astringat, Gracilius reddat.
Hinc ex hac vbertate.
Macie, Macilentum habitum.
Expressus, Declinatus.
Sicca, Breuia.
Ingenium, Ingenii vbertas.
Iudicio, id est, per.
Præsumitur, Antesumitur & putatur, vt sese vltra homines nō audeat exundare.
Materiam, Scilicet orationis: Alludit ad materiam lignorum, qua fabri domos ædificant.
Fusam, Amplam.
Decoquent, Absument, translatio a rusticis, defruta & sapam coquentibus sumpta.
Ratio, Quę indies magis ac magis excrescit in pueris.
Limabit, Translatio a fabris ferrariis sumpta.
Deterretur, Cōsumetur.
Sit, Scilicet materia.
Cęlatura, Insculptura.
Rumpat, Frangat.
Apd Ciceronē, Li. ii. de Oratore.
Terrā spectātes, Nihil egregium conātes, ppter pusillanimitatem.
Macies, Immodica tenuitas, & macor ille iudicio carentis.
Vicio, Immodicę vbertatis.
Virtutib⁹, Rerū & verborū copia.
Lacu, Torculari.
Austera, Acrioris saporis.
Ferent, Scilicet musta.
Proficient, Meliora fient.
Oderunt, Scilicet studia.
Cicatricem, Vulneris obductū.
Iocundus, Comis, affabilis.
Leuantur, Mitigantur.
Sunt aspera, Translatio a Chirurgis sumpta.
Quędam, Scilicet vitia.
Interponēdo aliqd, Vbi deficiūt.
Dictare, Prælegere.
Materias, Argumenta.
Imitetur, Scilicet verbis suis.
Expertus sum, Scilicet in meis discipulis. Deintegro, Denuo.
Enim, Scilicet expertus sum.
Quatinus, id est, quāto gaudent discipuli. Alia ętas, Adulta scilicet.
Lętius, Pinguius.
Ingenio, Ingenii inuentione.
Retro, retrogrado ordīe narrare.
Expositionem, Narrationem.
Discurrere, Narrationem.
Cogantur, Scilicet pueri.
Ad gremium, id est, in cōspectum & ad iudicium non possunt aliqd perfectum perficere.
Memoriam, Ratiocinando.
Extemporalis, Quę ex improuiso & ex tempore.
Expectata, Matura aliquantulū.
Iactatione, id est, pertinet ad arrogantiam & iactantiam circulatorū & circumforaneorum.
Locus, De parāda scilicet facilitate sermonis. Trāsibitur, Prętęribit.
Naturā, quasi sibi iā a natura eēt.
Quęrim⁹ pfectū, Scilicet oratorē.
Cito, Prompte, expedite, facile.
ἀνασκευή, id est, destructio ppositæ alicui⁹ rei ī narratione, hac autē ratione euertędę sūt, q̄ neq; admodū manifesta, neq; oīno, vt nūc loquuntur, īpossibilia videanť, scilicet q̄ me diā quādā cōditionē habeāt. Cōuenit autē hoc exercitationis genere, primū autorē rei narratę criminari ac p hoc ei fidē abrogare, deīde rei ipsi⁹ expositionē adiūgere, quā particulatim īfirmare decet, primū q; sit obscura, vī confīcta videri q̄at, q; nō verisimilis vitio sit fieri non potuerit neq; decuerit: si, vt aduersarius voluit, cōtigisset, multa inde sequi cōtēdim⁹: Qđ exercitationis genus omnē rhetoricę artis vim in sese cōtinere tradit Aphthoni⁹, vī hęc trāstulimus: lā vero narratę rei confirmatio κατασκευή dicīť, q̄ contrariis rationibus est tractanda.
Aegeria, Nympha.
Gręcis historicis, Vnde & nugator homo dictus est Herodotus, & fabulator Diodorus, vide Plī.
Inde, Post hęc gña exercitatiōis.
Formať, īstituiť. Inde, Ex hoc ope.
Modum, Mensuram quandam.
Laudare claros viros, Tertia pars rhetorices cōtinet genere demonstratiuo. Hī, Loci communes.
Generali tractatu, In quo non nominantur personę. Adulter cęcus &c. In quos declamamus.
Pro luxuria, id est, in defensionem insanę prodigalitatis.
Defenditur, Scilicet in scholis.
Theses, Positiones.
Comparatione, Collatione.
Militaris viri, Equitis.
Posterior, Scilicet locus, iuris periti an militaris viri laus maior.

In causa, Quā Cicero dixit p Murena contra Seruium Sulpitium Iuris consultum. Illę, Theses.
Deliberatiuum genus, Qđ potissimum locū habet in senatu. &c.
Genus, Scilicet causarum.
Coniecturam, Iuris periti hodie præsumptionem appellant.
Armata Venus, Lactantius libro institutionū primo, capite vigesimo de Venere calua, ac armata sic loquitur: Vrbe a Gallis occupata, ob sessi in capitolio Romani, cū ex mulierū capillis torměta fecissent, ædē Veneri caluę cōsecrarūt, a Lacedæmoniis fortasse didicerāt, deos sibi ex euētis fingere, qui cū Messenios obsiderēt, & illi furtim deceptis obsessoribus egressi, ad diripiendā Lacedęmoniā cucurrissent, a Spartanis mulieribus fugati sunt. Cognitis aūt hostiū insidiis, Lacedęmonii sequebanť: his armatę mulieres obuiam lōgius exiuerūt, quę cū viros suos cernerent parare se ad pugnā, quos qui putarent Messenios esse, corpora sua nudarūt. At illi vxoribus cognitis, & aspectu in libidinē concitati, sicut erāt armati, pmisti sūt vtiq; pmiscue: nec enī vacabat discernere. Propter huius facti memoriā ædē Veneri armatę ac simulachrū posuerūt. In hanc Venerem Politianus epigrāma Gręcū reliqt longe venustissimū, qđ extat in epistolarū volumine, ni fallor, quarto.
Cupido puer, Reddit Properti⁹ harū omniū rationē his versibus.
Quicūq; ille fuit, puerū qui pinxit amorem, Quorū hoc vltimū est.
Nec q̄s q̄ ex illo vulnere san⁹ abit
Emblemata, Proprie ea dicunť, q̄ varii coloris in sternēdis pauimentis interserunť, veluti tessellę, etiam colores diuersi vestibus intertexti, emblemata dicunť, Greca origine, quasi tu dicas iniectamenta, a præpositione ἐν, quæ īsignificat, & βάλλω, quod iacio.
Quęrere, Scilicet omnino.
Exequi, Præstare ratione.
Voluntatem, Scilicet eorum, qui sibi hęc finxerunt.
Genus, Scilicet exercitationis.
In officiis, Ciuilibus.
Actis, Actionibus forensibus.
Promptu, Ad manum semper.
Extemporales, Non pręmeditatę, non ante præmissæ.
Quo, Facto. Facies, Natura.
Quomodo, Scilicet possint.
Altercationibus, Partis aduersæ.
Rogare, Examinare.
Tractantur, Vsu veniunt.
Tanto ante, Multo.
Prosequi, Exprimere.
His oratoribus, Pauperioribus.
Fastidium, Tędium.
Repositi, Bis cocti.
Supellex, Parata rerum copia.
Deprehensa, Oppressa.
Audientium, Iudicum.
Pudorem, Scilicet moueant.
Ambitiosos, Honoris cupidos.
Proprie, Versantis in ipsa causa.
Eum locum, Communem.
Insertum, Ipsi causę.
Applicitū, Quoquo modo, vel vi adductum, Vel, Scilicet mouet pudorem. Arcessunt, Attrahunt.
Nasci, Sua sponte oriri.
Desideratur, id est, vehementer quæritur ad causam.
Quidam, Oratores.
Quamlibet, Quantum licet.
Legū laus, Lex autē est, ingt Aphthonius, inuētū quoddā & donum deorū, aut decretū ciuitatis. Hanc cōmēdabis tot fere rationib⁹, q; sit legitime lata, q; sit iusta, vtilis, q; possit obtineri recte, totidē modis contrariis vituperāda est lex eadē.
Iure ciuitatū, Ius est, ingt Vlpianus ex Celso iurisconsu. ars boni & æqui. Huius studii duę sunt positiones, publicū, & priuatū. Publicū est, qđ ad statū rei Romanæ pertinet. Priuatū est, qđ ad singulorū vtilitatem. Sunt enim quędā publice vtilia, quędā priuatim. Et publicū ius in sacris sacerdotibus cōsistit, quod hic sacrum vocat. Fabius ius, non habebat legum rogandarū morē.
Vel hęc, Loca, ex quibus argumēta trahuntur causę nostrę.
Euagari, A proposito, qđ erat de exercitamētis prim⁹ apd rhetorē.
Operibus, Officiis rhetoricis: Suffecturas vires, id est, pares.
Suasoriis, Actionibus.
Controuersiis, Iudicialib⁹ litib⁹.
Exercitatio, Legis vituperandę & laudandę. Consuetudinē, Propter scilicet longam.
Iure, Scilicet municipali.
Decretis, Propriis.
Apd Grecos, Maxīe Athenienses.
Iudicem, A quo examinarēť de legitima latione legis.
Vtroq;, Et Greco & Romano.
Certa, Certis finib⁹ circūscripta.
Laudem, Scilicet iuris.
Genera, Species triginta sex.
Eam, Legem.
Queri, Dubitari in legū latione.
Omnibus, Scilicet iuribus.
Clodii, Scilicet iure dubitabatur, aut dubitari potest.
Rogationes, Scilicet iure.
Quod, Scilicet ius rogationis.
Varium, Variis modis tractat.
Trino nundino, Triduo quo nūdinę celebrantur. Erat mos Romanis nundinis leges ferre, vt rusticæ tribus per occasionem nundinarū & ipsę ad rogationem adessent.
Idoneo, Quo legē ferre nō licebat
Intercessiones, Contra impedimēta, & contradictionem aliorum tribunorum & magistratuum.
Legitimis, id est, requisitis ad legē, vel legum ceremoniis.
Manentium, Consuetudine approbatarum.
Sed hęc, Reprehendere leges.
Vitium, Scilicet legis.
In rebus, Scilicet quæritur.
Partes, Scilicet reprehendendi.
Vtilitas, Legis.
Natura, Naturali ratione.
Tempore, Ratione temporis.
Obtineri, Recipi a consuetudine.
Reprehendi in hoc, Scilicet exercitationis genere.
Vtriusq;, Totas aliquando, nunc partem legis solere reprehendi.
Fallit, Me latet. Perpetuum, Vtperpetuo durēt. Honoribus, Alicui scilicet deferēdis, qualis manilia fuit

Hęc a Manilio rogata, qua decernit imperiũ ipſi Cn. Põpeio Magno.
Imperiis, Decernendis.
Ciceronis oſo, Pro lege Manilia.
Conſtant, Leges Honorariæ.
Qualitate, Æſtimatione.
His, Exercendi rationibus.
Facultatem, Copiam.
Aſſumpta, Scilicet mutuo.
Ratione, Modo.
Argumẽtatiõe, Cõprobationib⁹ argumentorum.
Materias, Cõficta cauſarum argumenta. Dicere, Tractare i ſcholis.
Phalereũ, Tẽpore Demetrii Phalerei, ex cuius oratione Cicero dixit Athenas redoluiſſe.
Alio libro, Forte in eo libro, q̃ eſt De cauſis corruptę eloquẽtię, q̃ nõ extat. Hoc, Quod videlicet declamãdi ratio ſit inſtituta a Demetrio.
Nituntur, Firmãtur. Cicero, In epiſtola quadã ad Ticiniũ. Plotius fuit, De hoc Plotio, Gallo, Cicero apud Suet. de claris rhetoribus ſic dicit: Equidẽ memoria teneo pueris nobis, primũ latine docere cœpiſſe P. Plotiũ quẽdã, ad quẽ cũ fieret cõcurſus, ꝙ ſtudioſiſſim⁹ quiſq; apud eũ exerceret, dolebã mihi idẽ nõ licere, cõtinebar autẽ doctiſſimorũ hominũ autoritate, qui exiſtimabant Græcis exercitationibus alimelius ingenia poſſe.

CAPVT. V. Fo. XIIII.

INterim, Dũ eo peruenimus.
Quantum, Scilicet commodis
Suſceptos, i diſciplinã ad ſcholas
Quod, Genus rudimenti.
Sentiẽtibus, Iudicantibus nobis.
Lõga, Inueterata. Robuſti, Eruditiores. Laborẽ, Tẽdiũ prælegendi.
Noſtrũ, Maiorũ ſuorũ, qui nõ fuerãmus vſi prælectione.
In poſterum, Poſteris meis.
Legentibus, Orationes Demoſthenis vel Ciceronis.
Præire, Iter oſtendere.
Prælectio. A præceptore.
Pueri, Auſcultantes.
Vim, Naturam.
Officium, Dignitatem.
Virtutes, Elegantiorum rerum & verborum. Eius, Rhetoris.
Valdius, Magis. alii validius.
Laborem, Tædium.
Gremium, Inſtar nutricum.
Deſeruiant, Indulgeant.
Libri, Eius.
Quadrata, Quadratũ Latini ſcriptores illud dicere ſolẽt, qđ habiliſſimũ atq; pxime ad perfectionẽ tendit, quemadmodũ corpus quadratũ apud Geometras, ſecundã perfectionem habet ab orbiculari. Sic apud Græcos Simonides Lyricus poeta, vt citat Plato, virũ bonum τετράγωνον, id eſt, quadrangulum vocat. Et Cornel⁹ lib. Medicinę, ii. corpus quadrẽtũ in homine dicit eſſe habiliſſimum, qđ videlicet neq; nimis obeſum turgeat, neq; valde gracile viribus & robore deficiat, ſed qđ medio ſeſe modo habeat, ſitq; pectoroſum, & neruoſum, & hoc quoq; mõ canes quadrari apud Columellã dicuntur. Cuiuſq; &c. Græciſm⁹ eſt.
Lectorem, Orationis.
Pronunciationi, Actioni.
Tũ, Scilicet ſic lectore cõſtituto.
Cauſa, Vel iudiciali, deliberatiua, vel demonſtratiua.
Ocioſum, Quod non peculiarem rationem & vſum habeat.
Pati, Ferre ſcilicet in oratione quę ſic prælegitur.
Inuentione, Argumentorum.
Elocutiõe, In verbis lectis vel non lectis. Fides, Veriſimilitas in hoc narrãdo. Deinceps, Scilicet admonere debet pceptor. Crebra, Dẽſa.
Argumentatio, Explicatio argumẽtorum. Inſpiret, Intonet, penetret in animos audiẽtium.
Aſperitas, Acerbitas.
Maledictis, Tortis in aduerſariũ.
Iocis, Interſperſis.
Affectibus, Mouendis,
Loquendi, Aceruo verborum.
Vbi, In qua orationis parte.
Virtus, Immutatio, quæ Græcis dicitur μείωσις.
Speciose, Cum decoro.
Figura, Forma loquendi.
Lenis, Mediocris.
Quadrata, In quadrũ redacta.
Prauitate iudicandi, Infirmitate.
Humilia, Inefficacia.
Rectus, Purus.
Deflexa, Detorta.
Partium, Honor.
Leuatiſq;, Criſpis.
Capiuntur, Delectantur.
Acu, Calamiſtro.
Securitas, Negligentia.
Perfluẽt, Peruenięt vſq; ad aures.
Diſplicebit, Scilicet omnibus quæ dixerim.

CAPVT. VI. Fo. XIIII.

HIſtorię maioris eſt autor, Dubium nõ eſt, quin hoc ad Salluſtium referẽdũ ſit, cui⁹ autoritas, & in hiſtoria grauitas, lõge plus Liuio celebrat, & ab Auguſtino, & a diuo Hieronymo, tũ & diſtichõ qđdam circũfertur, qđ Romę etiã ante Martialis ſecula in laudẽ eius decãtatum eſt: Hic erat, vt perhibent doctorum corda virorum, Romana Criſpus primus in hiſtoria.
Obtineri, Scilicet a pcipiẽtibus & diſcẽtib⁹. Autor maior, Sublimior.
Incipientibus, Scilicet artem rhethoricam tractare.
Minores, Infirmiores.
Videbatur, Scilicet pueris.
Floridius, Picturatius.
Gen⁹ autorũ, Vt eſt Plini⁹ Iunior.
Primarũ æratũ, Quę p naturã florẽr. & ſucco quodã naturali turgẽt.
Optimos, Scriptores, Ciceronem, Demoſthenem, Herodotum.
Candidiſſimũ, Vt Herodotũ, id ẽ nitidiſſimũ, expolitũ, venuſtatum, Expoſitũ, Intellectui peruium.
Perfectus, Aliquãtũ eruditione.
Apertus, Expoſitus.
Tum, Deinde.
Quẽadmodũ Liui⁹ pcipit, Plini⁹ legẽdũ erit dubio pcul, qñ cõſtat ex Iuniore Plinio lib. Epiſto. iii. maiorẽ Pliniũ ſex volumina cõſcripſiſſe, ĩ q bus ingt Plini⁹ Iunior, Oratorẽ ab incunabulis & inſtituit & pfecit. Vide Fabiũ lib. x. cap. i. qui Liuiũ legit.
Simillimus, Ita quoq; debet ſequi lectionem.
Horridi, Ob antiquitatem.
Vim, Vehementiam.

Elocutione. Verborum delectu.
Huic, priori vitio. Tũ. Eoq; ſcl'o.
Laſciuiæ. Nimię vbertatis, & qua ſi licentię.
Laſciuię floſculis. Notat dicendi genus nimio trãſlationũ & allegoriarũ, tũ & inciſionũ vſu fractum, & plane variegatione quadã picturatum, atq; effœminatum.
Deliniant. Demulceantur.
Firmis iudiciis. Robuſtis ingeniis.
Periculũ. Aleam corruptionis.
Solida. Conſtans.
Deterſo. Amoto.
Cult⁹. Immodic⁹ verboq; ornat⁹.
Aſſumatur. Decerpatur.
Et nouos. Suaſerim legẽdos.
Virtus. Eloquendi.
Genus. Rationem.
Eligere. Scilicet ex recentioribus etiam vetuſtioribus.
Tutius. Sine periculo,
Erratur. Tutius cũ priſcis.

CAPVT. VII. Fo. XV.

MAterias. Argumenta.
Dicendũ. Declamandum.
Diuiſione. In capita declamationis conficienda diſcipulo.
Dirigere. Ordinare.
Implebãt. Materias ppoſitas.
Lineas. Primã quãdã effigiem declamationis diuiſionib⁹ oſtẽdiſſent, trãſlatione a pictorib⁹ ſumpta, q̃ doceri diſcipulos, ſolẽt ducere rudes lineas, q̃b⁹ diſcipuli tãdẽ ſe exerceãt
Declamationes. Diſcipulorum.
Tractabãt. Examinabant.
Locos. Declamationis, qui difficiliores eſſe videbantur.
Excolebant. Exornabant
Verumq;. Inſtitutum.
Tantũ. Id eſt, ſolum.
Lapſos. Digreſſos a recto iuſtoq; itinere.
Emendationem. Quę ſequeretur declamationes.
Auribus. Nõ etiã ſtylo, ſcriptura.
Diuiſionẽ. Ordinationẽ materiæ in ſua capita, quã magiſter pſcribit
Stylum. ſcripturam.
Perferunt. Traiiciunt.
Reph̃dẽtẽ. ſ. ea q̃ ſunt omiſſa.
Viuaciores. Generoſiores.
Moribus. Corruptis.
Repugnãt. Obiurgationi.
Recta. ſ. in declamatiõe diſcipuli.
Vtraq; ratio. Vtrũq; ppoſitum.
Præformata. Prius expoſita.
Vires. Facultatẽ ĩgenii, exercitationis.
Exẽplũ. Præeuntis præceptoris.
Veſtigia. Rationes.
Viribus. Propria ĩgenii facultate
Adminiculo. Porrigẽtis manum.
Permmitti. Credi.
Sibi. i. ſuis ipſorum viribus.
Ne mala. Scilicet inducti.
Alienum laborem. Pręceptoris.
Præcedentes. Præſilientes.
Expertas. Comprobatas

CAPVT. VIII. Fo. XV.

MVtandum. Delendum.
Ætatibus. Primis, quas oñs ſeptẽ Hypocrates in ſeptẽ ſingulos diſtribuit ãnos.
Studere. Perficere.
Profectus. Scilicet ſtudiorum.
In hoc opere. Scribendi.
Ea cura. Ediſcendi.
Cõplectẽdo. Cũ cõplectunt.
Huius gñis. Ediſcendi ſcilicet.
Intra ſe. In animo.
Sentientes. Aliud agentes.
Cõpoſitione. Structura.
Figuris. ſ. ſniarũ & verborum.
Quęſitis, Affectatis.
Sermone. Confabulatione.
Cauſis, Agendis.
Conciliant. Parant.
Fructum. Dulcedinem.
Elimauerint, . Emendauerint & ad formam quandam perduxerint.

CAPVT. IX. Fo. XV.

IMmerito. Sine ratione.
Notare. Obſeruare.
Quo. Ad quã artẽ. profeſſionem.
Qđ. ſ. tãtã varietatẽ eẽ ĩgeniorũ.
Cõpoſuerint. Adornauerint.
Deinde. Poſt hanc rationem.
Doctrina. Ratione inſtituendi.
Propria. Inſita ingenii bona.
In idem. Diſciplinarum genus.
Palæſtræ. Luctandi artis.
Gymnaſium. Exercitium.
Pueris. Studioſis paleſtricæ.
Certamini. Generi certationis.
Sagaciter. Accurate.
Limato. Exacto.
Ita. ſ. tradunt illum.
Singulis. Diſciplinis.
Prouehatur. Iuuetur.
Eminet. In quo gſq; p naturã polleat. Adiuta. Promota.
In diuerſa. In naturę ſuę cõtraria
Aptus. ſ. per naturam.
Qđ. ſ. iam a me dictum.
Libera. Abſq; periculo.
In parte. Id eſt, ex.
Receptas. Vſu comprobatas.
His. ſ. ingeniorũ pprietatibus.
Hiſtorię. ſ. olim ſcribendæ.
Compoſitus aptus.
Hæc diſcrimina. Ingeniorum.
Paleſtricus. Doctor paleſtrę.
Quod. Genus
Sacrorum. Rerũ cõprobatarum.
Deſtinabitur. Dicabitur.
Foro. Contẽtionibus forenſibus.
Partem. ſ. diſciplinæ.
Operis. Rhetorici opificii.
Natura. ſ. felix per ſe.
Corruptus. infelici ingenio.
Tumidus. Turgidus faſtu.
Inciderit. In ſcholam noſtram.
Detrahere. Fœcunditatem.
Timore. ingenii.
Adiicere. ſ. aliqd ad bona naturę.
Naturã pugno. Immutãdã cẽſeo
Sed. ſ. opinor.
Ceſſat. Abeſt, tardum eſt.
Præcipiti. Feſtinabundo.
Natura. Ingenio.
Sane ſit. Scilicet me pmittẽte.
Ducantur. ſ. præceptione.
Melius. Felicius.
Contigerit. Diſcipulo.
Liberalior, Felicior & dignior.
Libero. Homini generoſo.
Neceſſe eſt. Euenire in tãta ingeniorum varietate.
Ea Scilicet diuerſa.
Cura. Diligentia & pceptoris, & diſcipuli. Eminebit. Per naturam.
Exemplo. Scilicet paleſtræ.
Pancratiaſten. Luctatorem atq; pugilem. Vt eſt παλαιστικὸν, id eſt, percutiendi ars, ex qua hodie nata eſt ars gladiatoria: Tunc & diſci iactãdi exercitatio in vſu erat. Et qui

his oĩbus certatim generibus, πένταθλος dicebatur: q aũt pugillatoria vicissẽt Pãcratia ſtes noſabaũt. id qđ colligi põt ex lib.i. Rhetoricorũ Aristotelis.

Calce.Scilet protendere.

Nexus.Brachiorũ & crurũ implicationes.

Certaminis.Pancratii.

Erit.ſ.diſcipulus.

Poſſit.ſ.efficere.

Maxime.ſ.per naturam.

Alterum.Cauendum eſt.

Trans.ſ.aliquem.

Docebitur.In palæſtra.

Ab eo.Diſciplinę genere.

Vtetur.Palæſtræ pręceptor.

Partibus.Certaminum.

Illum.Diſcipulum.

Quorum.Luctę & pugnæ.

Quãto.Quaſi dicat, maxime inſinitis partibus.

Satis.Felicisſimo oratori.

Preſſe.Acute & breuiter.

Subtiliter.Tenuiter.

Aſpere.Inęqualiter.

Phonaſco.Exercitatori vocalitatis.i.ſuauioris pronunciationis:Sic enim Suidas exponit φωνασκῆρ,feliciorem & ſuauiorẽ pnũciationẽ exercendo reddere: origine ſumpta a φωνή,vox,& ἀσκέω,exerceo.

Acutis.Eleuatis.

Mediis.Temperatis.

Grauibus.Depreſſis.

Imo.Principio.

Ad ſummum.Finem.

Neruis.Omnibus eius partibus.

CAPVT.X. Fo.XV.

NOn minus. Tardius,ſegnius.

Cœtus.Conſeſſus.

Chariſſimi. Præceptori & diſcipulo.

Studio.Accurato.

Dociles.Faciles ad docendum.

Neutrum. Neq doctrina præceptoris,nec docilitas diſcipuli.

Confertur.Conficitur.

Sulcus.Ductus aratri.

Præmollitus. Aratro præſciſſus, & imbre conſperſus.

Fouerit.Contexerit.

CAPVT.XI. Fo.XV.

SPonſiones.Quę freqntiſſimę fũt in cauſis, & fũt certi qdã cõtractus de re aliq̃ q̃ fieri debeat, vel nõ fieri,firmãturq; ſpõſa ex pmiſſa aliqua pœna,ſi vel fiat,vel nõ fiat. Sic apud Plinĩ lib.xxxiii.Cleopatra Ægypti regina ſpõſionẽ fecit cũ Antonio,ſi nõ cẽties ſeſtertiũ , hoc eſt, cẽties mille ſeſtertiorũ vnica cœna abſumeret.

Opibus. Exercitatiõibus primis.

Declamãdi. In ficta cauſa orãdi.

πανήγυρις.Collectio populi,cõuẽtus. Panegyrici dicũt oſones,quæ hoĩb9 in hoc aduocatis, ĩ laudẽ vel pricipis,vel reipublicę vel etiã alteri9 rei magna olei iactura primũ ſcribunt,deide ad pplm recitãt: In quo gñe extat panegyric9 Helenes titulo Gorgiæ rhetoris,& Traiani principis,a Plinio iuniore habit9: Verũ oĩm maxie in hoc argumẽti gñe excellit Iſocrates,velut teſtat Cicero ĩ Bruto. Veritati.i. imitat oĩno formam veri officii oratoris.

Pleriſq. Græcis ſcriptoribus.

Virtus,Gratia.

Iuctiditas,Exornatio ppetuę pſę.

Meditatione.Exercitatione.

Eo.Propterea.

Docẽtiũ.ſ.puerſe.i. vitiata eſt culpa docentium male.

Licẽtia,Immodica laſciuia.

Materię.Argumẽta q̃ tractabant in declamatione.

Veritati.Vſui,quẽ noĩe veritatis hic accipit.

Magos.Incãtatiões magicas.

Tragicis.ſ.pſonis & nouercis.

Sponſiones.Interpacta.

Hæc.Argumenta.

Themata.Fabuloſas poſitiones.

Expatiẽt.In amœniores locos fabularũ. Materia.ſ.laſciua.

In corpus.Pingueſcant.

Erit optimũ.Vt.ſ.ſic in corp9 eãt.

Stulta.Plus ſatis ridicula.

Cedẽdũ.Huic opinioni,qđ.ſ.ptractare permittem9 pueros.

Adipes.Piguedinẽ,ſaginã oſonis

Deprẽhendet.Obſeruabit.

Operis.Opificii.

A forẽſib9 cauſis, Quę fere ĩ foro tractãt. Exercitatio.Rõ declamãdi.

Præparate.ſ.exordio.

Nullus.ſ.vnq̃ in foro.

Pronunciaturus.Sẽtẽtiã laturus

Ociosa.In nullũ vſum cõparata.

Ad cõſuetudinẽ. Declamãdi.

Noĩb9.ſ.adiectiuis,vt iudicis,teſtis. Perplexę.Inuolutę,dubiæ.

Actus.Duct9,in qb9 plus ſudoris ſit exhauriẽdum.

Quæ.ſ.ignorata ſit a nobis.

Per alia.Gña exercitationũ priarũ

Oſtẽtationẽ.Iactationẽ ingenii.

Inclinari.ſ. eã a veris cauſis forẽſibus. Quales.Cuius generis.

Panegyricos.Vt Gorgiæ,Iſocratis,atq; aliorum.

In hoc. Vt oſtẽderem9 nſam artẽ ἐπιδεικτικὸν.Oſtentatiuum.

Nitoris.Cultus immodici.

Sine arte.ſ.pnſiciatio ipſorũ, ſi ſic dicerent vt nos fabũlamur.

Imitatio,Naturæ.

Decore.Perſona q̃dã hiſtrionica

Finxerim9.Propt vſũ forẽſe oĩno.

Sumim9.Tanq̃ certa ad pcationẽ

Reqrãt. Tanq̃ omiſſum a nobis.

In tranſitu.Obiter.

CAPVT.XII. Fo.XVI.

HInc.Poſt hæc,deinceps.

Pars artis.Quæ.ſ.verſat in pceptis. Priora.ſ.arte a nobis pſcripta. Quoſdã,Malo iudicio pditos.

Limine. In ipo opis ĩgreſſu & veſtibulo. Sed,Scilicet qui.

Natura ſua.Ingenii ſui felicitate.

Exemplo.Imitatione.

Noema.Sententia.

Theodoreus.Id eſt imitator in dicendo Theodori Gadarei, qui inſignis eloquentiæ doctor fuit,quemadmodum indicat Fabius lib. iii.cap.i.inter ſcriptores artis rhetoricę.

Apollodoreus,Imitator diſciplinæ Apollodori Bizantii , de quo & ipſo eſt eodem loco apud Fabium.

Parmularius,Id eſt, profiteor artem faciendarum parmularũ:Sunt autem parmulæ breuiora ſcuta,qb9 ictus aduerſarii excipimus

Porro hi , Scilicet artem contemnerunt.

Exclamauerunt. Declamationib9

extulerunt.

Igitur.ſ. illi negligentiæ patroni.

Nec.ſ.dicunt.

Probatione.Argumentis ordine poſitis.

Rebus fictis.Quę ſcilicet cadunt in declamationem.

Cuius rei.i.quarum ſententiarũ.

Periculo.Quaſi ex tempore,cum iam dicendo vires ingenii periclitemur,& oſtentemus non ſine periculo,ſi res infeliciter cadat.

Cogitando.Excogitando quæ dicere velit.

Magnum.Scilicet declamationis decorum.

Vltro.Non ex arte.

Nonnulli.Contemptores artiũ.

Deſtinant.Concipiunt.

Nota vulgatiora q̃ fuerant priora.

Rationis.Inſtituti ſui.

Cauſas.Totas.

Locos.Aliquos.

Corpori.Toti cauſę.

Vnde. Ex quo exercitationis vitio fit.

Cõmentariis.Collectaneis.

Congerunt.Conuerrunt.

Elidunt.Eiaculantur.

Nam &.Scilicet ita elidunt.

Barbari. Sæpe etiam ſtultus fuit opportuna locutus.

CAPVT. XIII. Fo.XVI.

SEqui.Ex priore opinione.

Ineruditi.Artibus non inſtructi.

Opinionem.Quod ineruditi ſint ingenioſiores.

Rixam.Cum duo,treſve manum vna conſerunt.

Indocti.Nulla eloquentiæ arte inſignити.

Luctator.Qui luctandi prouinciam ſumit.

Incumbit.Inclinat ſeſe.

Inuaſit.Apprehendit.

Ab his.Vulgaribus.

Hic.Luctator imperitus.

Illũ.Gladiatorẽ exiſtentem.

Mollis.Delicatus.

Diuiſio. Diſtributio rerum,verborum & argumentorum.

Rudia. Nondum artificis manu tractata.

Politis.Arte elaboratis.

Compoſitis.Ordinatis.

Maledicus. Hõ gaudẽs cõuiciis.

Libero.Magna cum libertate animi dicente.

Effuſus. Immodicus in verborũ & rerũ copia,vt Apuleius in Aſino aureo.

Litigatoris.Clientis.

Libẽtiſſime , audiũt.

γελωτοποιὸς,artifex riſus.

Elocutione.i.delectu verborum.

Perdite. Supra modũ res verbis attollere conat, adeo vt dũ nimiũ ĩtendit , aliquoties cãm ipam rũpat & perdat.

Nimium.Immodicum.

Raro. Euenit vt grande aliquid inueniat.

Et.ſ.dũ grãde aliqđ inuenit.

Vitia.ſ.q̃ inde ſequunt.

Penſat.Repẽdit,æquat.

Copiã.Rerũ.ſ.& verborum.

Oĩa.Quęcũq; in mentẽ veniũt.

Electio.Rerũ & verborũ.

Accedit.Adiungendum.

Docendi.Plane exponendi.

Recedunt.Imperiti.

Argumẽtorũ.Probationum.

Frigus.Segnitię,tarditatis.

Corrupta iudicia. Vt iudices corrupte iudicantes cenſent.

Quęrũt.Petũt,ſpectant.

Eminẽt.Effulgent in oratione ineruditorum.

Vt libet.Hoĩbus.

Detrahere.Copię verbor̃ & rer̃.

Limam.Artificium.

Detrahit.Doctrina.

Minus,In hoĩe ineruditо.

Hi.Ineruditi.

Emugiunt.Eboant.

Anhelitu.Frequenti.

Collidere.Complodere.

Circulũ.i.cõcionẽ pplĩ & vulgi.

Pullatũ.Pullis veſtib9 vtentem.

Actũ.Geſtũ quẽdã pprium.

Colori.Habitui.

Obſeruatione. Continuo in eodẽ tenore conſiſtẽt. Ratione.Arte.

Tulit.Inſtigauit.

Tumultuentur.Dicendo.

Quando.Id eſt,quia.

Depcati ſum9.Precib9 amouim9.

Finem.Dictis noſtris.

Deſinere.Ab orando.

Talia.Præcepta artis.

Ociũ.ſ.qđ ſum9 aſſecuti a foro & ſcholis.

CAPVT.XIIII. Fo.XVI.

EXigat,in arte.ſ.tractãda,tradẽda vel diſcenda.

Præceptorũ.Regularum.

Vt quaſi.Tanquam

Conſcriptas.Conſtitutas.

Quale.Eſſe debet pręcipitur.

Deinde.Scilicet pręcipitur.

Propoſitio.Argumentorum.

Excurſio.Digreſſio, q̃ ἔκφρασις Græce dicit. Tũ.Pręcipit ĩ hac arte

Ceteraq;. Vt ſunt argumẽtatio, confirmatio,cõcluſio,refutatio.

Quę.ſ.ſic ex ordine tradita

Quidã.Qui.ſ.nullius ſunt conſilii,hoc eſt,iudicii.

Iuſſis.Tanq̃ legiſlatione.

Præſcripta.Artis ſcilicet.

Cauſis.ſ.nouis,q̃tidie emergẽtib9

Cõſiliũ,Iudiciũ rectũ,vt aduertat quid quo loco quadret.

Rerum.Agendarum.

Dirigat.Ordinet in hoſtem.

Frontem.Principium aciei.

Promoueat.Vt pmineãt aduerſ9 hoſtes. Pro cornib9.Añ cornua pedítum. Ratio.Ars,modus.

Licebit.ſ.per occaſionem.

Mutabitur.Hęc ratio.

Aſperitate,Denſitate.

Mutabit.Hãc rationẽ, fortaſſe rectiſſimã. Hoſtiũ genus.Ab armatura diuerſum.

Cuneis.Obliq̃ ordinatis militib9.

Auxiliis.Subſidiis.

Legiõe.Lectiſſimo militũ nũero,ĩ de enĩ legionẽ dictã eſſe,primũ trium militũ miliũ numero autor eſt Varro,lib.de vita pplĩ Romani.iii.

Vtiq; pœmiũ.ſ.ſic præcipitur.

Breue an lõgius.ſ.ſit cõmodius.

Figura.Vt p Apoſtrophẽ, Proſopopœiã &c. Cõtinua,Perpetua.

Recta.Suo ordine facta.

Cauſę.Quotidie emergẽtes noue

Itaq; Docebũt nos cauſę.
Sancta. Decreta ſunt.
Plebiſcita. Plebiſcita apud Aul. Gelli. ex Capitone lib. x. ca. xx. leges ſunt quas plebes, nõ etiã popul⁹ ac cipit. rogãte Tribuno plebis: Rogatio aũt oĩs iuris, oĩmq; legum quaſi fons & origo eſt, q; videlicet nihil proferatur, niſi per rogationem, id eſt, interrogationem.
Quis modus. ſ. ſit.
Excogitauit. Per obſeruationes.
Vtile eſt. Vt. ſ. artes ſcribant.
Autoritatibus. Præceptionibus.
Actum. Actionem.
Deceat. Seſe & cauſam.
Statuis. Expreſſis ære.
Habitus. Faciei lineamenta.
Diſcobolos Mironis. Diſci iactator: expreſſit enĩ ſtatuarius hominẽ in diſci iactu miro artificio intentũ etiam ſupra vires, de qua re eſt apd Pli. lib. xxxiiii. cap. viii. Porro exercitii genus erat apd veteres maxime Græcos diſci iactus: inde erat diſc⁹ lapis grauis, & rotũdus, ſed paulo planior: nã βάλλω iacio ſignificat, ĩde δισκόβολος: Meminit hui⁹ Iuli⁹ Pollux, & Lucianus in quodã Dialogo. Status. Inceſſus.
Corporis. Ita formati, vt eſt a natura inſtitutũ. Sit. ſ. in picturis.
Et. ſ. ſint. Rigens. Non flexum.
Flexus. Membrorũ corporis.
Mot⁹. Qui expreſſus pictura, & ſtatuaria. Vultu. Exprimendo.
Species. Varietates.
Curſu. Expreſſa ſũt, vt currere videant. Incũbunt. Inclinant ſeſe.
Diſtortũ. A naturali mẽbrorũ ordine alienum.
Artis. Cuius eſt exprimere etiam nixus, vt Plinius habet.
Difficultas. Exprimendi illud qđ volumus.
Delectationem. In oratione.
A recto. Naturali inſtitutione.
Speciem. Habitum corporis.
Antigoni. Regis Lacedemoniorũ
Operienda. Tegenda.
Cithnius. Nam oriundus erat ex oppido Cithno, quod in Arcadia Plinius collocat & Stephanus.
Coloten Teium. Ex Teio inſula oriundũ, nobilẽ pictorẽ, cuius Plin. meminit lib. xxxv. cap. viii.
Iphigenię. Puellę, filiæ Agamẽnonis. Chalcãtẽ. Sacerdotem.
Conſumptis. Omnibus expreſſis.
Vultum. Plane triſtem.
Huic. Operi Timantis.
Parum. Non pro dignitate.
Genus. Præceptionum.
Quicq;. Vnumquodq;.
Interim. Dum eo peruenìamus.
Technicorũ. Eorũ q oĩno artẽ ſe quunt, a τέχνη, qđ Græcis artẽ ſonat: vñ τεχνικὸς artificioſ⁹, quo vocabulo etiã Cicero in Bruto vſus ẽ.
His. Præceptionibus.
Per funes ĩgrediẽtiũ. Funãbulorũ
Stratum. Factum, paratum.
Torrẽtib⁹. Impetuoſis fluminib⁹.
Cõpendio. Commoditate.
Opus. Rhetoricæ.
Tradita. Apud rhetores.

CAPVT. XV. Fo. XVII.

SEd non oĩa. Non poſſumus oĩa latine facere.
Ne illos. Græcos oĩa ſequuntur.
Noſtra. Latina, Romana, vt eſt dictator, conſul.
Hęc iterpretatio. Oratoria oratrix.
Eſſẽtia. Qua videlicet reddidit τὴν οὐσίαν græcã, cuius interpretatiõis mẽtionẽ & Fabius faciet libro tertio, vbi decẽ ſumma gña rerum ab Ariſtotele tradita ptractãt. Porro Boethius Seuerinus fugiens duritiam Plautinæ interptationis, ſubſtantiã dicerere maluit, qđ hodie Philoſophorũ ſcholæ potiſſimũ ſequũtur, etiãſi Capnion libro de verbo mirifico tertio eius hanc interptationẽ vt impropriã reiicit & refutat. Propria ẽ trãſlatio rhetorices ĩ oratoriã
Sic. Eadem ratione vocis.
Talis eſt. Tam generaliter ſignificat oẽs benedicendi partes.
Intellectum. Acceptionem.
Appoſitum. Nomen adiectiuum epitheton.
Piratica. Qua vtunt̃ piratę. i. prędones maris: ab eo. ſ. qui hanc latrocinandi artẽ inuenerit Piratę dicti.
Rei ſubſtantiam. Rem quę ſignificatur nomine ſubſtantiæ.
Rhetoricæ. Vt ſcilicet poſſimus commode vertere, quemadmodum grammaticen in literaturam.
Indecora. Inepta, dura.
Cum M. Tulli⁹. Intelligit hoc loco Fabius libros Ciceronis de inuẽtione, quos dubio procul ipſe autor Rhetoricorum ĩſcripſit, aut De arte rhetorica, quemadmodũ in emẽdatioribus codicibus & hodie legitur. Rídiculum autem eſt, quod q dam ex hoc loco conati ſunt aſtruere, libros rhetoricorum ad Herẽniũ ſcriptos, Ciceronis eſſe, cum multis argumentis conſtet, etiam ex præfatione operis ſumptis, alteri⁹ medio cris cuiuſpiam fuiſſe.
Cauillationis. Falſę reprehenſionis.
Diſciplinam. In rationem quandam diſciplinę pręſcribi.
Summa. Summum officium.
Sequentia. De artifice & opere.

CAPVT. XVI. Fo. XVII.

QValitate. Id eſt, Bona ne ſit, an mala, ars ne, an exercitatio.
Verborum. Scilicet quibus deſiniatur.
Dici. Putant, vt eſt Gorgias apd Platonem.
Volunt. Vt eſt M. Cicero, & Socrates apud Platonem.
Laude. Ab honeſtate.
Vſum. Exercitium.
Scientia. Quæ ſemp eſt certiſſima
Virtute. Quæ ſemp eſt honeſta.
Artem. Præceptis concluſam.
Appoſite. Accommodate.
Frequentiſſimus finis. Definitio ferme ab omnibus poſita.
τὴν δύναμιν. A δύναμαι poſſum.
Opinio. Ratio hæc definiendi.
Iſocrate. Cuius dom⁹ officina dicendi in vniuerſa Græcia dicebat.
πειθὼς. Perſuaſionis: πείθω apud Græcos perſuaſio dicitur.
δημιουργὸν. Artificem, opificem.
Declaratione. Expoſitione hui⁹ Græcæ definitionis.
M. Cethegum. Antiquiſſimũ apd Romanos Oratorem, vt Gel. lib. ii. Cicero in Bruto, & Cato maior au-

tores ſunt. In libro. Nã inſcript⁹ eſt Gorgias, ſiue de rhetorica.
Id fere. Quod. ſ. Iſocrates dixit.
Illius. Gorgię. Sic aũt apud Platonẽ Gorgias loq̃t. Opus rhetorices ẽ perſuadere poſſe dictione, & in foro iudices, & ſenatu conſultores, & concione auditores, & in alio cœtu quiſquis fuerit ciuilis. Quibus Socrates ſic reſpondet: Nunc mihi, inquit, videris proxime cuiuſmodi ars ſit rhetorice declaraſſe: Nam quantum ipſe intelligo perſuaſionis opificem eam dicis.
Suadę. Deę perſuaſionis.
Medullam. Florẽ, in his verſibus.
Dictus ollis popularibus olim.
Qui cũ videbant hoĩes, atq; æuũ agitabant.
Flos delibutus populis, & Suademedulla.
Hos enim verſus Ennianos de M. Cethego citat Cicero in Bruto, & Gellius lib. xii. cap. ii.
Pluribus locis ſcripſit. Porro declarationis huius vberiorẽ rationẽ tractauit Angelus Politian⁹ doctiſſime capite quodã Miſcellaneorum.
Rhetoricis. De inuẽtione: Nã in prefatione voluminum De oratore puero ſibi eos libros rudes & impolitos excidiſſe ingenue fateť. Verũ in his ipſis libris verba Ciceroĩs de rhetorice ſic ſe habent: Officiũ eius facultatis videtur, dicere appoſite ad perſuadendum: finis perſuadere dictione.
Autoritas. De quo Cicero in libro De oratore.
Dictat. ſ. nobis perſuaſionẽ in aĩo.
Cicatrices. Veſtigia vulnerum.
Populi. Aſpectantis.
Elapſum. Aufugiſſe.
Phrynen. Scortum nobile.
Hyperidis. Diſcipuli Iſocratis nobiliſſimi oratoris, cuius Cicero in Bruto meminit.
Periculo. Imminentis dãnationis.
Finis. Definitio.
Idem Qđ. ſ. eſſet vis perſuadendi.
Dicendo. Dictione.
Coactus. Diſputationis tenore & progreſſu.
Theodectes. Diſcipulus Iſocratis rhetor nobilis, de quo plura Gellius, & q quoq; certauit ad Mauſoleũ
Eſt creditum. Traditur.
Interim. Partim.
Corruptores. ſ. boni, vel vitiatores, ſtupratores.
Abſunt. Vt meretrix, adulator, corruptor.
Appollodorus. Bizãtius ſcriptor artis rhetoricæ.
Oratorem. Oratoris artem
Fortunæ. Euentui incerto.
Dicit. Libro. i. ad Theodecten.
Inueniendi. Perſpicit.
Perſuaſibilia. Quæ morẽ perſuadere poſſunt.
Supra diximus. Quod videlicet aliis conuenit q̃ Oratoribus.
Quę. Inuẽtio rerũ pſuaſibiliũ.
Hermogene. Quem pene Marcus Tul. Cicero expſſit i lib. de Inuẽtiõe
Addita his. Supra dictis
Circa res omnes. Quorũ opinionem Craſſus apud Ciceronem in lib. De oratore imitatur.
Ciuiles. Vt eſt apud Platonem Gorgias.
Subieciſſe. Subiecta eſſe.
Perſuaſibile. Ad pſuaſionẽ aptũ.
Idẽ. Rhetoricen verſari circa res omnes.
Non orator vt adulator. Infinitũ eſt nomẽ, vt nõ hõ apd Dialecticos
Pulcherrimæ. Rhetor̃, Orator̃.
Perſuadẽdi, Idem faciendi.
Docendi. Scientiã faciendi.
Solĩti⁹, Curioſi⁹. Vidẽdi, pſpiciẽdi
Cõtumelioſus. Quę cadũt in deliberatiuũ & iudiciale gña cauſarũ.
Demũ, Solũ. Excludi, Omitti.
Certe, Sine cõtrouerſia dictũ ſit.
Laudatiuã totã, Totũ demõſtratiuum genus cauſarum.
Cautius definiuit. Rhetoricen.
Hoc. Definitionem eius
Iudicatrix. Collatrix.
Secundum, Iuxta.
Itẽq;. ſ. cautius definiuit
Quibus. Definitionibus
Ille, Finis.
Videndi, Perſpiciẽdi, iudicandi.
Sibi. Rhetoricæ.
Perſuaſione. Aſſenſu.
Habitu, Geſtu.
Mille alia. Dicta ſũt de rhetorica
Eiſdẽ. Superiorũ definitionũ verbis
Materia, Subiectio.
Scientiam. Certis demonſtrationibus conſtantem.
Artẽ. Coaceruationẽ pceptionũ & regularum quarundam.
Vſum. Expientiã, practicam.
τριβή. Quaſi attritio, cõritio &c.
Athenę⁹, Nobilis ſcriptor Græc⁹, cuius opa adhuc extãt, ad cui⁹ imitationẽ Gel. & Macrobi⁹ ſcripſerũt, ſed is longe felicius: Non multũ ab hoc fine Athenæi abeſt T. Caſtricii ſententia, q apud Gelliũ Noct. Att. lib. i. cap. vi. de Rhetore ſic verba facit: Aliter, inquit, cenſor loq de bet, aliter Rhetori cõceſſum eſt ſententiis vti falſis, audacib⁹, ſubdolis, captioſis, ſi modo veriſimiles ſint, & poſſint ad mouẽdos animos hoĩm qualicũq; aſtu irrepere: ppterea tum pe eſſe ait Rhetori, ſi qđ in mala cã deſtitutũ, atq; ipugnatũ relinquat, ſed hunc vna cum aliis ſatis refutat Fab. noſter.
Hoc totum. Volumen Platonis.
Volumina. Vt Phędrũ, atq; de legibus, in quibus etiam de arte rhetorica diſſerit.
Euoluunt. Perlegunt.
Peritiã. Experiẽtiã, ἐμπειρία, Græce dicitur.
Alio loco. In eodẽ paulo poſt libro
In hoc libro. Cuiuſmodi eſt liber, de quo Fabi⁹ hic agit, q̃q̃ hodię iuxta Traſilli Platonici ordinationẽ in ſcriptiõis verbũ alicui eſt, etiã ſi a Fabiano titulo nõ admodũ diuerſum: nã ἀναγρέπτικος pſcribit. i. euerſiuus nimirũ qđ in eo libro falſa Rhetor̃ ſententia ineuitabilibus argumẽtis euertatur, reiiciat̃, refutetur &c.
Cauillatricẽ iuſtitiæ. Nam quẽadmodũ partĩ ex Gellio, partĩ ex Baſilii Magni epliis ad Libaniũ rhetorẽ cõſtat: pleriq; erãt eo ſeculo Rhetores, vt Protagoras noĩatĩ a Gellio citatus, q ꝓfitebant̃ eiuſmodi artẽ, quæ cauſam inferiorem re ipſa, verborum lenociniis redderet ſupe-

riorẽ:& vicissim superiorem verbis adeo deprimeret, vt inferiorẽ faceret: Quatuor partes ciuilitatis ponũt Platõi i Gorgia,duæ corp9,reli quæ animũ spectãtes,iustícia.s.sciẽtia, medicina & exercitatio, q̃ in oi republica bñ morata esse debent,autore eodem.

Simulachrum.Imaginem falsam.

Ciuilitatis.Ciuili facie.

Corporis.s.pbe curandi

Medicinã.Rationem medendi.

Duas.Partes ciuilitatis.

Animo.Curando assignat Plato.

Mangonũ.Artificũ:sunt aũt Mãgones q emebãt,& reuẽdebãt tã homines,q̃ equos.

Fuco.Factitio colore.

ἐλεγχικοὺς.Redargutorios, reph̃e suos.

Vocant.Platonici.

Præcipiendũ.i.docẽdũ fuit.

Cõpositi.Dialogi Platonici.

δογματικοὶ. Doctrinales,decretorii, a δοκέω δόξω in futuro, qđ videre opinariq̃ significat,Inde δόγμα, decretum,doctrina.

Exercebatur.In vsu erat.

Talem.Quartã partẽ adulatiõis.

τρόπον.Hoc modo,ad hunc modũ quo vos administratis.

Honestam.Virtute p̃ditam.

Disputatio.Socratis.

ἀναγκαῖον.Necessariũ rhetoricum homiñ iustũ esse,iustũ autẽ.s. hoiem, necesse est velle iusta facere.

Ad quod.Dictum Socraticum.

Ille.Gorgias.

Polus.Gorgiæ discipulus.

Calore.Temeritate.

Incõsideratior.Audacior.

Illa.Supradicta.

Simulachro.Particulę ciuitatis.

Tũ. Postea Polo fatigato excipit sermonem.

Producit. Vi argumẽtatiõis adducitur.

τὸν μέλλοντα.Debentem recte Rhetoricũ fore iustum,ergo oportet eũ scientem iustorum.

Appareat.Manifestum sit.

Phædro. In Dialogo quẽ scripsit de pulchritudine honestatis, nimirũ φαιδρὸς p se pulchrũ significat.

Aliter. Si nõ putasset æq̃ rhetoricam bonam.

Scripsisset.Plato.

Quæ.Scilicet illa scribere.

Inuectus.Disputatione sua.

Nã & Socrates. Accusauit Miletus Socratẽ apd iudices, qđ iura violaret,p hoc qđ deos ex instituto maiorũ in ciuitate susceptos,nõ existimaret,sed aliđ nouũ quoddã dæmoniũ introduceret,quẽadmodum Plato indicat, & cũ illi pœna mors decerneret:oronẽ,quã ei Lysias scripserat,laudauit qdẽ,q̃ bõa & p̃clara esset,verũ sibi eã nõ cõueire.Per cõtãti igit̃ Lysię, cur si bona esset ei nõ cõueniret?respõdit:Et indumẽta speciosa esse possent,neq̃ tñ mihi cõueire:Porro quẽadmodũ plerisq̃ locis testat Plato, erat omnino hæc popularibus magis argumentis instructa, q̃ veris, & philosopho dignis.

Lysias. Orator suauissimus,secundum post Platonem obtinẽs locũ.

Litigatoribus.Litigantibus apud iudices.

Ita.Hac ratione.

Fraus.Dolus.

Iure.Lege.

Quo pacto.Socrates & Lysias aliis oratiões cõscripsere, vide Marcum Tul.Cice.in Bruto.

Ideo.Scilicet factum esse

Supioribus. Infamãtibus officia rhetorum.

Petit.Venatur.

Simile veri.Credibile.

Cõsciẽtia.De iusta.s.causa.

Instrumenta.Præcepta artis rhetoricæ.

Nequitiã.Oratorẽ,victoriã tantũ petentiũ,& nõ consciẽtiam.

Viderint.Perquirant.

Opinionis.s.praueę.

Ciuilitatem.Scientiã rerũ ciuiliũ

Cicero. Primo rhetoricorũ,cui9 hęc sunt verba: Quare haud oratoriã facultatẽ in eo gñe ponemus,vt eã ciuilis scientię partẽ esse dicam9.

Philosophię.Partẽ.s.esse dixerũt.

Subst̃ãtię.Essentię. Virtutes.Ornatus,elegãtias. Mores.Rectos.

Chrysippi.Sophistæ.

Ductus. Tractus.

Cleãthe. Philosopho Stoico,quẽ præceptorẽ Chrysippus habuit.

Plures.Finitiones.

Quęstiões.Quę tractãt i Rheto.

Oporteat.Deceat,rectum sit.

Allígat.Astringit.

Exitum.Dubiũ fortunę euentũ.

Illi.Scriptores.

Coercent.s.Rhetoricam.

Angustę.In angustias.

Persequi.s.scripto.

Ad qđ.Ad quẽ finẽ,finitionem.

CAPVT.XVII. Fo.XVIII.

ORãdi viri9. Sic exercẽdi ige nii gña,Picus Mirãdula iusto pene volumine barbariẽ defendens, eloquẽtiã insectat̃, idq̃ potissimũ efficit eloq̃ntiæ viri9: vnde huic potissimum ab Hermalao Barbaro,& abunde respõsum est Apologia.

Quidam. Malígno iudicio prædi ti Rhetores.

Indignissimum. Absurdissimum

Orationis.Eloquentiæ.

Fraude.Dolo.

Pro falsis. In defensionem causas falsas habentibus.

Comici veteres.Græci, quorum est princeps Aristophanes, qui a q̃busdam Socratis accusatoribus ingentí pecunia persuasus,in calumniam Socratis totã scripsit comœdiam,cui titulus,Nebulę,in qua Socrates nubes, atq̃ id genus alia deos facit,& profitetur.

Meliorẽ facere q̃s possit. Quã p̃fessionẽ & Protagoræ tribuit Aul9 Gellius lib.v.ca.iii. sicut & Laerti9.

Gręcoꝝ.Vt Periclis, q eloq̃ntiæ viri9 fret9,tyrãnidẽ inAtheniẽses, alioqui liberos exercuerit,& de Romanis Graccis duobus.

Gracci. Sic Cicero in persona Quinti Sceuolæ ad Crassum loquitur libro.i.de Oratore: Semproni9, inquit,Graccus, homo prudens & grauis, haudquaquàm eloquens, & sæpe alias, & Censor saluti Reipub. fuit:At ei9 filii Tiberi9&Cai9 oĩb9 vel naturę, vel doctrinę p̃fidiis

ad dicendum parati,cum ciuitatem patrio consilio,vel auitis armis florentissimã accepissent,ista p̃clara virtu ais ciuitatũ gubernatrice eloquẽtia rẽpublicã dissipauerũt, vñ alibi Cicero optat eãdẽ fuisse in administrãda republica mentẽ ipsorũ,quãta fuit vis in vtroq̃ dicẽdi.

C.Flaminius.Flamini9 cõsul, hõ temerari9,cõtra auspicia p̃fectus, signis militarib9, q̃ tolli nõ poterant effossis, & ab equo quẽ cõscẽderat, in caput deuolut9, insidiis ab Hãnibale circũuẽtus, & seipsum & pulcherrimũ p̃didit exercitũ,apd Thrasimenũ lacũ,autor est Liui. xxii.lib.

Similia.Meliorẽ causam peiorem facere,& ediuerso.

His.Iam dictis argumentis.

Adiiciunt.Aduersarii.

Status.Conditionis.

Eoq̃.Propterea adiiciunt.

Expulsam.Legibus Lycurgi eorũ principis, velut testat̃ Xenophon i lib.quẽ scripsit de republica Lacedęmoniorũ. Vbi.In quibus Athenis

Affectus. Iudicẽ ad misericordiã, iram,inuidiã,atq̃ id genus alia concitare,qđ,vt scribit AristotelesRhetoricorũ lib.i. in iudice affectus mouere ad causam nõ p̃tinet,& multo minus ad actorẽ, cuius officiũ saltẽ sit,fidẽ facere,aliqd factũ eẽ, vel nõ factũ:futurũ,aut nõ futurũ: sed re9 ipse misericordia ne dignior,an supplicio sit, id totũ arbitrio iudicis relinquẽdũ statuit: Quare laudat vehementer eas resp.in qb9 legib9 cauet̃ iudicem affectib9 puertere,tractatq̃ hãc q̃stionẽ doctissime prudẽtissimeq̃: vñ peraq̃ excerpsit in lectiones suas Ludouic9 Cælius, libro tertío,capi.xiii.

Quę quidẽ.Id est,quæ ratio.

Si procedit.Quod videlicet abutentium vitio damnandę sint artes.

Dux,Scilicet fuit Grachi Tribuni plebis,qui cũ plebẽ legibus agrariis contra senatores commouisset, a senatu interfectus est. Porro seditiosum Saturnini tribunatum coercuit.C.Rabirius autoribus patrib9, velut testatur Suetonius in Cęsare & M.Cicero in Bruto.

Glaucię magistratus. Post natos homines improbissimus extitit. C. Seruilius Glaucia:is prætor eodem die,quo Saturninus Tribunus plebis,publice est interfectus, cũ plebẽ contra patres armaret.

Valetudinis,Aduersæ.

Procumbunt.Procidunt.

Excudatur.Fabricetur.

Militi.Pugnaturo.

Deformem.Pudendam

Diremisset.Resecuisset

Pyrrhi pacem.Pyrrhus rex Epirotarũ,rei militaris expertissim9, cũ traiecto exercitu in Italiam magnis cladib9 Romanos iam affecisset,ini quis & duris conditiõnibus Romanis pacem proposuit, quam illi cũ parũ abfuisset quin accepissent Appius Cæcus tum lecto grauiter decumbens, sese in Curiam deportari iussit,ac ibi dicendi viribus pactam Pyrrhi pacẽ dissuasit atq̃ diremit.

Solem, lunamq̃. Subindicat hoc loco Fabius noster quorundam Platonicorũ sentẽtiã, q̃ etiã aialia q̃dã statuebãt imortalia,vt solẽ & lunã, & reliquas stellas. Verũ hanc sentẽtiã,quanquã forsan parũ intellectã. Aristoteles pariter & theologi refutant,decernẽtes oĩa aialia esse mortalia,nec stellis, aut mundo etiã ipsi aliquid aĩæ ineſſe. Sed hæc altioris sunt disputationis.

Aspernamur.Hac ratione.

Contra agrarias. Leges agrariæ erant, quibus decernebatur agros ex hoste captos populo viritim p̃r triũuiros distribui debere:Hę leges subinde a Tribunis plebis promulgabant̃:sed M. Cicero in contrariũ tãta grauitate orare solebat,vt etiã eis ipsis actionibus populi fauorem emeritus fuerit.

Popularis.Grata populo.

Catilinæ.Cõiurãtis cõtra rẽpub.

Toga.Orando in foro.

Supplicationes. Gratiarũactiões diuis faciendas.

Honor.Supplicationum faciẽdarum pro aliquo.

Oratoribus dignitas.Nam post i peratoriam dignitatem, vt indicat Cicero in Bruto,orator summã dignitatem obtinebat. Vnde Cicero ibidem de Seruio Sulpitio Iurisconsultorum optimo,detrectante officium oratoris,sic scribit: Maluit enĩ in secunda arte, hoc est iuris ciuilis prudentia,esse primus, q̃ in prima, hoc est, oratoria facultate secũdus.

Aliter.Non alia arte.

Populus.Cœtus.

Commota.Persuasa.

Astringerent. Obnoxios facerẽt.

Claritas.Fulgor:hoc idem de varietate diuina Lactantius libro primo Inst. & Augustinus libro quarto de doctrina Christiana.

Quæruntur.In dubio sunt.

Summam.Finem.

Persuadendi. Qualicunq̃ opere intelligendi.

Obuio.In prõptu,in p̃cinctu.

Rationem.Principalem.

Fulgurare. Oratione: Sic enim Aristophanes Comicus de Pericle dicit:Fulgurabat,ac tonabat,& dicendo vniuersam cõmouit Græciam: Cuius rei mentionem facit erudite Plinius iunior Epistolarum libro primo,ferme in fine.

Socios.Cõmunes possessores.

Quod. Promere posse loquendo, quod in animo habeas.

Quandam. Etiam non p̃fectam.

Moliri.Extruere,conari

Texere.Continuare.

Fœtus.Pullos.

Excludere.Incubando.

Quãtulũ adiuuat. Parũ admodũ

Cultu.Exornatione.

Parte.Negociorum.

Amicos.Ab ĩcursu aduersariorũ.

Intellectu.Opinione oĩm hoĩm.

Pericli.Principi Athenienſium.

CAPVT.XVIII. Fo.XVIII.

FInis.s.disputationis.

Expatiari.Ab instituto digredi.

Voluptati.Ingenio meo.

Quod.Rhetoricen esse artem.

Dicat. Primo libro rhetoricorũ.

Studiis.Affectibus propriis.

Stoici.Vt Chrysippus.

Peripatetici. Vt Aristoteles, & Democritus, & Phalereus.
Tractădă. Disputatiõe excutiẽdă
Exercere. Periclitari.
Polycratem. Rhetorem.
Busirim. Tyrannũ Ægypti, q̃ homines ad ară mactare cõsueuerat.
Clytęmnestrã. Adulterã, vxorẽ Agamẽnonis, q̃ in mariti necẽ cum Ægystho cõspirauerat, quã & pfecit, vt testatur Homer⁹ cum alibi, tum Odyss. lib. primo.
Socratẽ. Integerrimæ ac laudatissimæ vitæ virum.
Naturalẽ. A natura insitam.
Qđ. Rhetoricẽ esse obseruationẽ Antoni⁹. Vt seruiat pſõę decoro.
Dissimulator. Negauit se artem didicisse.
Opinionẽ. Qđ nõ sit ars rhetorica
Depcent. Precibus mala auertere conentur.
Cauillatiões. Falsas reph̃iones.
Fiat. Oriatur.
Semp. Omni seculorũ memoria.
Thysiam & Coraca. Primos præceptores artis bene dicendi.
Orationem. Artificiosam.
Huius rei. Eloquentiæ.
Laboramus. Solicite pquirimus.
Præceptorem Phœnicem. Adhibitum Achilli illustrando.
Oratores. Vt Nestorẽ Pyliorum principẽ, cui mediũ, & tẽporatũ genus dicẽdi attribuit Homerus, si statur iudicio Ciceronis, & Fabii in. x.
In tribus ducib⁹. Menelao, cui tenue attribuit filũ oratiõis: & Vlysi, cuius orationẽ hybernis niuibus, copia. s. facit similẽ Poeta, Iliados. iiii etiãsi in primo ex Nestoris ore mel le dulcior fluit oratio.
Iuuenes. Græcos: qđ ĩ. xiiii. Iliad. Homerus habet, vbi in funere Periclis statuit eloq̃ntię pmiũ iuuenib⁹.
Achillis. Apud Homerũ lib. xvi.
Cõsummauerit. Perfecerit.
Initia. Olim artiũ semina, q̃ natura ĩdita esse pbat fusius Plato multis rationibus in Mẽnone.
Salubriũ. Rerum naturaliũ.
Contrariorum. Insalubrium.
Experimẽtis. Id est, vsu, vnde Plinius: Sunt eius generis medici, q̃ ab experimentis, quibus totã artẽ tribuebant ἐμπειρικους nominarunt, id est, experimentorum pfessores.
Deligauit. Id est, Ligatura demulsit, curauit.
Febris. A febrire prisca voce, id est, feruere.
Rationem. Quare. s. faceret
Fabrica. Architectura.
Modo. Arte.
Loquitur. Quomodocunq̃, tum incultis illis seculis.
Fatentur. Fateri possint.
Quo. Responso.
Illud. Argumentum.
Didicerit. Scilicet dicere.
Ad cuius rei. Argumenti.
Demadem. Oratorẽ nobilẽ apud Athenienses, cuius pater nauta fuit, a quo ipse Demades non scholis Rhetorum, sed remis est adhibitus, autor Suidas.
Hypocriten. Actorẽ fabularũ, sic dem Græcis ὑποκρίνομαι significat simulo, & eã pſonam repſento, a qua ipse sum alienus: nã actores ipsi fabularũ aliquoties Iro pauperiores, repręsentant pſonam Agamẽnonis, aut regis, quo factum est, vt q̃ quoquo modo aliud præ se ferant q̃ debent, hypocritę dicantur.
Falso. Non vere.
Hos. Demadem & Æschinem.
Pater eius. Lysanias noĩe, vt Suidas testatur.
Genus. Exercitationem.
Potissimum. Dicẽdi genus est, qđ non admodũ ad superiora respõdere videatur, quod, vt ait Marc. Cicero: Vsus & exercitatio oĩm magistrorum præcepta superat.
Argumenta. Cõtra Rhetoricen, quæ aliud in se nihil habẽt, nisi subtilitatẽ & argutiã quãdã cauillãdi.
Aristoteles. Reliquit eni librũ singularẽ de arte rhetorica, quẽ amici cuiusdam nomine, Laertio autore, inscripsit Gryllum.
Ei. Rhetoricę.
Ciuilitatis. Ciuilis scientiæ, nimirum eam partem politices, quę affectus & hominum mores tractare & formare pollicetur intelligit.
Multa. Argumenta.
Critolaus. Philosophus, Peripateticus cuius laertius meminit.
Agnon. Scriptor, cuius Suidas meminit.
Fidem. Ipse se indignum fide, & supectum reddidit.
Epicuro. Cõtra Rhetoricã sẽtiẽte
Hi. Rhodius, Epicur⁹, Agnon.
Locis. Sedib⁹ dialecticis argumẽtorum.
In infinitum. Ne nõ sit finis hui⁹ disputationis.
Ex materia. Subiecta.
Aiunt. Aduersarii nostri.
Quę. Opinio.
Veris. Quæ tantum facere debebunt quantum vera.
Sibi ipsi. Scilicet verũ qđ falsũ est
Falsis. Verorum causa.
Inclusus. Circũseptus inter oppidũ Casilinũ & Calicolum montem, vt narrat historiam Liuius libro. iii. tertię Decad.
Sarmentis. Romanis.
Montes. In Caliculũ, supra quem præsidiũ Romanorum erat, & hoc stratagemate Hannibal cepit.
Habuit. Quod. s. mulier esset.
Falsam, Fallitur.
Offudisse. Imposuisse, & falsum p vero obtulisse.
In causa Cluentii. Aulus Cluẽtius veneficii reus fuit.
Recessisse. Caua esse.
Aiũt. Accusatores rhetoricę artis
Finẽ. Bñ dicere eẽ rhetoricę artis
Euentum. In alea fortunę.
Notũ Prouerbiũ, Erasm⁹ in Prouerbiis & hoc iter adagia recenset, putatq̃ Hemistichiũ esse ex veteri quopiã poeta, sed ignoro, est certe mẽsura dimidiati Heroici: dũ clauũ rectũ teneã, mõ officio meo fungar.
Petit. Spectat potissimũ.
Vim. Immodicam pœnam.
Summam. Finem.
Rationem. Iuxta præscripta artis.
Excidet. Abierit.
Actu. Diligenti actione.
Effectum. Persuasionis.
Illud. Argumentum.

Artes. Expertos.
Finem. Scilicet suum.
Nescire. Quando. s. cõsecuta suũ finem sit.
Quorum. Scilicet falsum dicere, & affectus mouere.
Ratione. Id est, cum salutare est illis apud quos fit, sic Orator causã pietatis agens, in auditoribus mouerit affectus. s. odiũ patrũ, & amorem virtutis, profecto in omni laude dignus, nedũ non turpis erit.
Concessum. A Platone in libro de mendacio.
Aliqñ. Cũ salutare est his, quorũ gratia mẽdaciũ dicimus, sic enĩ sentit Plato, & hanc opinionẽ etiã Origenes in homiliis editis in epistolã Pauli ad Galatas sequit: Et Hieronymus hac parte Origenẽ sectatus, etiã in Petro & Paulo mẽdaciũ, hoc est, simulationẽ & dissimulationẽ interptatur eo loco Pauli, vbi legaliũ ciborũ gratia ipse Paulus sese restitisse ĩ faciẽ Petro dicit. Quanq̃ Augustinus ex huius q̃stionis occasiõe cõtentionẽ pene cũ Hieronymo suscepit, etiãsi ĩpatiẽtissimi Hieronymi clauo repercussus, postea destitit, velut ĩdicãt epistolæ super hac re ab vtroq; scriptæ.
Æquitatem. Sententiæ pferẽdę.
Imperiti. Iudices causarum.
In hoc. Propter hoc.
Fallendi. Salubri mendacio.
Mihi. Oraturo.
Concilium. Cœtus senatorum.
Inuidia, Apud iudices.
Præsumpta, Vel bona de malo, vel mala de bono
Eloquẽtię. Arti ipsi.
Mobiles. Instabiles pſunt, siue falsa siue vera.
Ex eo. Loco scilicet.
Hęc Scilicet dicunt.
Dicenda. In oratione.
Per hoc. Non erit rhetorica.
Vtraq;. Hæc argumenta.
Propositis. Argumentis.
Illa. Rhetorica.
Cõponunt. Cõtẽdũt, cõmittunt.
Ars. Digladiandi. s. armorũ erit scientia.
Componitur. Committitur.
Naualibus. Naumachiis.
Impatoria. Erit ars: nã duob⁹ apd iudicẽ cõtẽdẽtib⁹ oratione, cũ alter pſuadet, opus & finẽ suũ cõseq̃t, etiamsi aduersarius ad hunc finẽ non ptingat: nõ ergo est sibi cõtraria, cũ per eã alter pſuadeat, alter nõ, nam hic defect⁹ nõ ẽ artis ipsi⁹, sed ei⁹ q̃ nõ plene didicisset, aut arte abuteret, q̃renẽ ab vtroq; credibile saltem qm̃ cõtraria Philosophis autorib⁹ q̃ sunt eodẽ gñe posita, maxime distant: vt sub colore albũ & nigrũ cõtraria sunt, qm̃ maxime distãt, & q̃liter sub gñe collocanẽ: flauũ aũt & albũ nõ sunt cõtraria, q̃ nõ maxime distent.
Frequẽtissime. Defendẽda sit.
Sciant. Certissime teneãt p cãs.
Opinione. Quę iam falsa, iam vera ẽ, & iudices nescĩãt an sint certa.
Nihil. Pertinet.
Ignem. Vt Heraclitus.
Aquam, Vt Thales.
Quatuor elementa, Vt Empedocles.
Nec sciunt. An sint vera q̃ dicũt
Insecabilia. Atomos, vt Democritus & Anaxagoras.
Res. Naturales.
Distãtias. Interualla, vt Astrologi
Tertæ. Vt Cosmographi.
Probationũ. Argumentorum.
Sed. Obiectio.
Verisimilia. Q̃m eiusdẽ facultatis est fere q̃ sunt vera, & q̃ verisimĩa autore Aristotele. ii. Ethicorum.
Cleanthes. Philosophus Stoicus, locus a definitione.
Nihil non. Omnia.
Inspectione. Contẽplatione.
Ab ea. Dialectica, vt testat Aristoteles in libris Rhetoricorum, vbi vtriq; eandẽ materiã assignat, nẽpe res oẽs, & nihil determinatũ, imo addit ꝙ Rhetorice cũ Dialectica cõuertat, & recurrat, qđ & Zeno indicauit cũ dixit: Dialecticen & Rhetoricen vtrãq; esse manũ, sed Rhetoricen velut extensam, Dialecticã aũt velut clausam, vt citat Cic. ĩ Bruto

CAPVT. XIX. Fo. XIX.

AEstimatione. Iudicio.
Astrologia, Ratio tractans motus & interualla sydetum.
Actum. Corporis.
Intellectu. Intelligentia.
Rei. Syderũ cœli, q̃ artium ratio, θεωρητικὴ, contemplatiua, a θεωρέω diuino, contemplor.
Agendo. Consistunt.
Hoc. Agendo.
πρακτικὴ. Actiua, effectiua, a πράττω, ago.
Effectu. Cõsistunt elaboratione.
Operis. Scilicet sui.
Quod. Opus. Finem. Artis.
Poeticen. Factiuam.
Qualis. Cuiusmodi, cuius gñis.
Hoc. Opus.
Ira. Qđ. s. actiua sit scientia
Cæteris. Effectiuis ac factiuis.
Res. Rhetorica.
Impeditus. Orando.
Medicus. Desinit esse.
Secretis. Domesticis, priuatis, q̃ ad solem non feruntur.
Pura. Syncera ppter cõscientiam
Actiuę. Vitę effectiuæ.
Opus. Cõscribẽdarũ historiarum
Ex tribus. Cõtemplatiua, actiua, effectiua.
Vsus. Vtilitas.
Hoc. Administratiua.
Rei. Artis actiuæ.

CAPVT. XX. Fo. XX.

QVæri. Dubitari vulgo.
Cõferat. Momẽtũ adferat.
Quod. Scilicet disputare, inqrere.
Vtroq;. Et naturæ felicitate, & doctrinę cura.
Referre. Interesse.
Hoc loco. Quo modo interpretamur hanc q̃stionem.
Vtrilibet, Vel naturæ, vel doctrinę præceptioni.
Alterã. Si cõfideres naturã
Per se. Sine doctrina.
Valebit. Efficiet.
Doctrina. Præceptione.
Natura. Felici.
Ex pari. Æqualiter, id est, si simul æstimentur per se priuata cultore.
Praxiteles. Nobilis statuarius, cuius meminit Plini⁹. lib. xxxiiii. c. viii.

Rude.Inelaboratum.

Pariũ marmor. Aduectũ ex Paro insula,de quo marmore vide Plinium lib.xxxvi.

Idem.Marmor.

Expolisset.Exculpsisset.

Plus.Scilicet ingenii.

Natura,Hominis.

Fingitur.Excolitur.

Materia,Subiecta.

Precium,Æstimatio.

Summa.Insculpta materię.

CAPVT. XXI. Fo.XX.

MEdiis, Quibus quispiã abuti potest : Sola enĩ virtute ipsa abuti nõ possumus,aliis oĩbus reb9 secus: Aristoteles libro tertio politi corũ,& primo rhetoricorum.

Secus.Inutiles.

Virtus.Qua nemo abuti potest.

Compluribus.Vt Phalereo Demetrio.

Illud.Genus facultatis.

Ratione.Certo modo artis.

Sine literis.Sine cæteris artib9 liberalibus, citra quas nõ constat ars dicendi.

Fames.Paupertas rerum.

κακοτεχνίαν.Malam artem.

Multos.Id quod Cicero in Græcis vsuenisse demonstrat,quorum eloquentia in id fuerat comparata, vt rempub.maiorũ consiliis, magis felicibus q̃ eruditis stabilitã, euerterent. Adde etiã qđ flagitiosissimus quisq; olim eo bono magis magisq; polluit,vt testantur historiæ Rom.

In acum.Foramen acus.

Sine frustratione.Iactu nõ fallẽte.

His ergo, Inutilẽ operam anxie in res non ita magni momenti collocantibus.

Dissimillimas veritati.Cum longe secus ex rhetorũ præceptis agere conueniat:quibus enim modis assequemur, vt veras causas,atq; ob id serias cum dignitate tractemus, nisi antea circa declamationes veluti tyrocinia exercuerimus?

Instituere conamur,Ab ipsis incunabulis.

Bono viro conuenit. Inter dicacitatem,& eam quam Sallustius loqn tiam,& eloquẽtiã Fabius vel maxime interesse existimat, q; prior illa in Catilinas, aut si qui sunt magis pestilentes,cadat: Altera vero, q̃ virtutis noĩe cẽsẽt, nõ nisi in bonũ virum. Philosophi.Quibus peculiare est res introspicere, & verbis de iis nõ qbuslibet,sed ex pscripto loq: cum oratori interim liberũ sit suis vti pigmentis, rẽq; tanq̃ digito obiter ostendisse.

Consonare sibi. Vix est quod grauis viri, qui idem sapiens videri velit,dignitati æque repugnat, ac dictorum factorumq; incõstãtia, adeo vt inuenias q expiundorũ aĩorũ cã non alia censura vrant, q̃ si ppetuus sit quidã bene cõsultorũ cõsensus: Nihil ĩterim prohibet declinare de via,atq; sententiam palã mutare, si id rei honestas, antea parum cognita,suadeat.

Quædam semina.Nã Cicero oĩm virtutũ animis humanis inesse semina.i.scintillas quasdã dixit, q̃ ad maturam frugem tum demum venirent,cum studio, perpetuaq; exercitatione ex altissimis tenebris producerentur.

Honestorum & turpium peritus Ob id in primo de oratore Cicero philosophiam moralem adeo necessariã censuit oratori,vt cũ sine hac affectus moueri non possint, tũ virtutum laudes, vitiorũq; vituperiũ, in quod sæpe orator,ita poscente argumento,diuertit, nullo modo tractari possit.

CAPVT. XXII. Fo.XX.

MAteriã rhetorices, Seorsim quidã verba materiã statuerẽt alii rem,atq; in vtrãq; partẽ est acriter satis certatũ antiquitus:Nos vero verbo ipsasq; res materiam artis rhetoricæ noĩamus:Hęc M.Tul.Cicero de iuẽtiõe vel rhetoricoꝝ, vel cõmẽtariorũ in Hermagoram.

Appellatiõe.s.oratoris.

Argumẽta psuasibilia.i.res q̃ possint oratione persuaderi,vel probationes,quæ possunt persuaderi.

Opis.Rhetorici. Fiũt.psuasibilia

Materia.A reb9, circa q̃s versant ciuiles q̃stiões,q̃ in cœtu ppli tractã tur,& in republica ciuitatis agunt.

Qualitate.i.re ipsa.

Modo.Mẽsura, & numero minore,quoniam & priuatæ quęstiões cadunt in materiam rhetorices

Vitam.Rationem viuendi

Oĩm virtutũ. Vniuscuiusq; p se.

Earum.Virtutum.

Partibus.Vitę gubernãdis

Fine.Definitionibus.

Parte.s.vitę. Ethice,Morali phia

Negocia.Occupatũ ĩ negociis ciuilib9. ¡Quodã loco.Prio de oratore. Alibi.De oratore.

Non propriam. Nam aliæ disciplinę quoq; res tractant.

Eamq; artem.Rhetoricen.

Circuncurrentem.Ambientẽ,oẽs alias artes.

Materiã. Quã etiã cũ aliis artib9 cõmunẽ haberet:Nã si singulę disciplinæ singulas res hñt subiectas, & rhetorice oms res subiectas ambit, certissimum est, qđ hanc materiam cũ aliis disciplinis cõmunẽ habet.

χαλκευτικὴν. Ærariam : Intelligit fabros caldariorum,sartaginũ, ahenorũ,cantharorũ,vasorũ.

Vasa.Sic excussa.

Palestrica,Luctandi arte.

Communis.Medicinæ.

Philosophię.Moralis.

Non obstat.Nostræ sententiæ.

Dicunt.Aduersarii.

Nam cũ Philosophũ.Cũ simpliciter Philosophiã dicimus,intelligẽda est ea q̃ vel ciuitatum,vel mores priuatorũ,vel domus administrandæ curã pollicet,qđ ea pars oĩm maxime ad huiꝰ vitę vtilitatẽ ptineat. Sic Socrates a Cicerone fons philosophię dicit : nimirũ q; relicta illa q̃ naturę arcana scrutat, primus oĩm Græcorũ morũ disciplinã docuerit, alioq; iam ante apud Iudæos, gentẽ omnium antiquissimam,tres philosophię partes celebratę erant,quem admodum probat Eusebius de præparatione euangelica.

Obstat.Nõ est aduersariũ nostræ sentẽtię. Hoc.Dicto suo.

Versari,Occupari.

Materia.s.cum philosophia.

Primo.In pfatiõe primi libri.

Illi.Philosophi.

Nostra.Rhetorica.

Cum sit dialectices. Etiã autore Aristotele ad Alexandrum.

Concisa,Breui,acuta.

Eadem.Materia.

Perpetuæ.Solutæ, psę orationis.

Illud.Quod sequitur.

Respondere.Huic obiectioni.

Hoc iuenio.In prefatione lib.i.de oratore.

Magnarũ.Quæ in cõtrouersiam veniunt.

Nõ insciũ.Aliquo mõ consciũm.

Causas.Lites q̃ possint cõtingere

Quærat.Controuersia sit.

Melius.s.dicet faber vel musicus.

Cõfirmationẽ. Cõprobationem.

Hostiẽsi.Oppidi Hostiæ,qđ ostiũ & ianuã in morẽ faciat.

Atqui.Scilicet certe.

Liuores.Nõ naturales colores in corpore ad flauedinẽ tendentes.

Cruditatis.Non cocti cibi.

Veneni.Scilicet dati.

Mensuras.Terminos agrorum.

Qđ qdem.s.verum esse.

Prefatione.Inter præfandum.

Polus. Discipulus Gorgiæ, qui idem dicit.

Hermagoras.Qui sex libros scripsit de arte rhetorica,& docuit sub Augusto Cęsare Romę quæstiones qualiscunq; controuersiæ.

Instrumenta.Rhetorices.

Opus.Oratio.

Vox.Spiritus longus,& patiẽtia laterum,sunt instrumenta oratoris

Cælator. Artis professor.

Hæc.Dubitata.

IN LIB.III.CAP.I. Fo.XXI.

QVÆSITVM. Quęstionibus agitatum.

Tulerunt, Permiserunt.

Materiãq;.Subiectum,quod Græci ὑπόθεσιν dicũt.

Dicere.Oratorem.

Hinc.Posthac,deinceps.

Vnde.Ex quo initio.

Quibus.Scilicet partibus.

Exequar.Pertractem

Intra quem modum. Intra quod præscriptum,id est,metam.

Constiterunt.Gradum fixerunt.

In cæteris. Scilicet artibus, vbi non tractamus nuda præcepta.

In id,Vt iactaremus ingenium.

Materia. Argumentum fœcundius.

Hoc ipso. Hac ipsa miscella & mixtura.

Studiis.Rhetoricis.

Ea.Præcepta.

Ieiuna.Tenuis,minus plena.

Delicatas. Deliciis affluetas, teneras.

Qua.Causa, ob quam causam,ne scilicet raderet,aures delicatas: tacita est allusio ad versum Persii qui est:

Auriculas tenetas mordaci radere vero.

Absinthia tetra &c. Supra modum amara : siquidem vt est autor Dioscorid.lib. naturalis medicinæ. iii.tam est acerbum absynthium,vt apud Græcos ἀκόρεστον.i,in immensum acerbum cognominetur,discutit vẽtris ac stomachi dolores, qua potissimum ratione pueris tormina vẽtris patiẽtibus solet misceri : Sed & Plinꝰ lib.xxvii.cap.vii. huiꝰ herbę naturam ac medicinas plures ex Dioscor, ferme ad verba exscripsit: Hermolaus certe a Græcis poetis quibusdã ἀκρίβιον dici asserit,tanq̃ dicas impotabile.lib.iii.corollarii.

Et quæ sequuntur. Vt puerorũ ætas improuida ludificetur, labrorum tenus interea oportet amarũ absynthii laticem deuorare.

Philosophiæ.Naturalis

Lucretius.Epicureus.

Rationem,Insecutus.

Vtitur.Scilicet lib.iiii.de rerũ natura statim in principio.

Medentes.Medici.

Tetra,Amara.

Aspirant. Attingunt,oblinunt.

Oras.Extremitates,terminos.

Mellis.Suauitatis,iucunditatis.

Absynthii.Amaritudinis,fastidii

Ex eo.Propterea.

Gratiam ĩeat.Ne plus odii ferat, ne minus placeat

Quosdam.Scriptores.

Contra.Scilicet opinionem nostram.

Eodem,Ad eundem finem.

Diuersas tamen vias.Rationes artis diuersas, translatione sumpta a viarum ductoribus.

Illi.Sequentes scilicet discipuli.

Nec mutaueris facile. Quispiam mutare possit.

Persuasiones,Opiniones

Ad ea.Præcepta.

Mox.Deinde.

Sui.Ex suo ingenio natum, de promptum.

Recta.Recte inuenta.

Poetę.Vt Homerus,Empedocles Philosophꝰ atq; etiam rhetor, quẽ philosophiam carmine illustrasse constat.

Artium. Præceptionum,quanq̃ Aristoteles his priores aliquas scribit in libro Redargutionum,qui tamen hi fuerint,nõ exprimit,nisi forte Empedoclem quispiam intelligere velit.

Vt traditur.A Suida.

Post eos.Opinor intelligi Phœnicen illum Homericũ,qui apud Poetam Achillem docet & rerum actorem,& verborum Ororem esse,in ix.Ilia.tum & Menelaum,cui argutum & subtile dicendi genus adscribit Homerus:& Nestorem, cui dulce & mediocre:tũ & Vlyssem, cui fœcũdum & amplum magnificũq; tribuitur ab eodẽ Home.lib.Ilia.iii.

Gorgias Leontinus.Hic Gorgias autore Suida primꝰ præceptis rhetoricis adiunxit translationes, Allegorias, Apostrophos,& id genꝰ alia vel sententiarum, vel verborum lumina, de quibus Fabius ipse in.viii. ac.ix.perscribit: Porro huius nomine librũ de Rhetorica reliquit Plato.De ætate autem eius in idem cõsentiunt,M.Tul.in Catone maiore, & diuus Hieronymus ĩ epistola ad Nepotianum de Clericorũ officiis.

Thrasymachꝰ Chalcedoniꝰ. Per

ch scribendũ est,sic enim Stephanus Chalcedonam Bithyniæ vrbem describit.

Prodicus Chius.Ex insula Chio, discipulus Protagoræ, ob corruptã institutionem Athenis citutam bibere coactus est,autor Suidas.

Protagoras & Euathlus. De hoc Protagora & Euathlo Gellius copiose agit lib.v.cap.iii.&.x. cui loco magna ex Fabio lux inferri potest, contenditur enim istic super merce de pacta,verum quæ fuerit non exprimitur:sed & Apuleius Floridor. lib.ii.florulentius idem tradit.

Is.Gorgias.

Multis.Rhetoribus.

Illorum.Coracis & Thysiæ.

Æmulus.Studiorum æmulator, socius.

Abderites Protagoras.Ex Abdera Thracię vrbe.

Edidit.Euathlus ipse.

Eleus.Ex Elide oppido adiacente Olympię Ægyptię: primum enĩ autore Stephano ab Elis nomen gentile Elidios, postea eliso d Eliios & per contractionem ἐλωΐς,sed nos latini frequenter e diphthongon in e longum vertimus.

Eleates Alcidamas. Ex Elea vrbe Italiæ oriundus.

Antiphon.Rhamnusius.

Primus.Scilicet Alcidamas discipulus Gorgiæ.

Orationem.Oratoriam.

Creditus.A scilicet Thucydide, qui audisse se scribit.

Pro se.In causa capitis.

Etiam.Scilicet eodem seculo fuerunt floruerunt.

Diximus.In præcedenti libro.

In.Contra.

Theodorus. Eodẽ seculo floruit.

Ipsi. Scilicet Rhetores floruerũt.

λογοδαιδάλους. Artifices sermonis,ingeniosos : siquidem δαίδαλος ingeniosum & vafrum significat aliquem,Plato in Phædro & Prothagora.

Locos.Communes.

Disputatiões. Quasdam compositas in singularũ virtutum laudes, & vitiorum vituperatiões, quas iuuenes discipuli apud eos discebant, cuius rei meminit & Aristo. in calce libri redargutionum Sophisticarum,idq; nõ sine vituperio.

In Bruto.In libro, quem scripsit ad Brutum de Claris Oratoribus.

Ornatum oratorium. Elegantiã Oratori peculiarem.

Ferri.Circunferri.

Equidem. Ego quidem,quod ad me attinet.

Fama.Quæ scilicet etiam apd comicum Eupolim,tribuit ei suadendi deam,quam Græci πειθὼ vocãt dicitq; eũ ita auditorũ animos demulsisse,vt etiam dictorum aculeos relinqueret : tũ & Aristophanes de hoc ait:Fulgurabat, inquit dicẽdo, tonabat,atq; vniuersam commouit Græciam:Meminit eius quoq; famę Pli.in Epistolis lib.i.

Esse.Scilicet scriptores.

Hæc.Scripta.

His.Rhetoribus iam dictis

Clarissimus,Scilicet omnium.

Eius.Isocratis,nam vt Suidas ait ac Plutarchꝰ,alii Gorgiã, alii Thysiam, alii Hermogenem quendam, alii Prodicum, alii Theramenẽ tradunt.

Aristoteli.Asserenti Gorgiam.

Hinc.Post Isocratem.

Vię.Rationes discendi.

Præstantissimi discipuli.Vt Theodectes,Theopõpus,Hyperides,& q dam alii,quos Cicero in Bruto recenset,& Suidas in collectaneis:Porro quod de Isocratis ætate hic asserit Fabius,& cõfirmat Mar. Tul.in Catone maiore,tum & Hieronymꝰ consentit:illud ipsum variatur apd Suidam,qui mortuum scribit anno quarto & nonagesimo.

Præcipere.Docere.

Scholis.Dissertationibꝰ,disputationibus:Græci proprie scholas vocant non ipsum discendi locum,sed magis disputationes ꝓlectiões, atq; id genus alia, q̃ res Platonis dialogos legẽti statim est obuia.

Tradit.A Iaertio in vita Arist.

Philocteta.Comico.s. Est.Extat.

Dictũ est,In superiori lib.qd̃.s.inter doctos ambiguũ sit, cuiꝰ autoris id sit opus,Aristotelis ne,an Theodectis.

Rhetorice. Nam testat Laertius librum vnicum scriptum ab eo, cui titulus,Oratoria precepta.

Hinc. Diligenter scripserunt de Rhetorica.

Stoicorum. Vt Chrysippus ac Diogenes.

Peripateticorũ principes Vt Demetrius Phalereus,cuius liber de interpretatiõe oratoria ĩ hũc diẽ extat.

Viã.Suã rationẽ dicẽdi.

Æmulus, Cõcertator comes studiorum.

Athenæus.Ille antiqor.s.nã & recentior qdã extat Athenęus noie,q sub M. Antonio impator dipnosophistas. i. sapientiũ hoĩm conuiuia doctissime scripsit, ad cuius imitationẽ composuit Saturnalia Macrobius,vt pleriq; existimant.

Apollonius Molon. Quẽ Cicero ipse in insula Rhodo audiuit,vt ipe sępe testatur.

Cęlius.Nã hũc ęmulũ Hermagorę Suidas facit.

Dionysius.Scripsit ꝑcepta, q̃ hodie Greece extant.

Pergamenꝰ.ExPergamenis Phrygię vrbe. Apolloniꝰ.Quę ciuitas est coloniaCorithioꝝ,q̃q̃ Stephanꝰ hoc noie vigiti gnq; recẽset vrbes.

Gadarenꝰ, Ita cẽset legẽdũ Stephanꝰ q a Gadara, nõ Gadarẽꝰ,sed Gadarenꝰ venire dicit.i.oriũdus ex Gadara ciuitate Palęstinę.

Viderũt.s.viuentẽ: nã vt Suidas autor est,potissimũ sub Cæsare Augusto Romæ dicẽdo floruit, ac diutissime vixit, quare non incredibile est Fabii seculo,qd̃ fuit Domitiano imperante,aliquos superstites fuisse qui Hermagorã viderint.

Cognoscas,σκλικῶς ponitur,q̃n videlicet secunda persona pro tertia quauis accipitur.

Valgium.Ualgium,vtrũq; apd autores, alterum tamen frequentiꝰ inuenitur,Valgiꝰ scilicet apud Macrobium.

Atticus. Attici meminit Suidas, cum Rhetorem eum dicit

Ipsius.Apollodoro inscriptos.

Epistola.Apollodori.

Agnoscit.Scilicet Apollodori esse:siquidem agnoscimꝰ ante cognita,cognoscimus autem qualiacunq;

Plura.Q̃.s.Apollodorus.

Censorinus. Sic cognominatus a seueritate censuræ gestæ.

Inchoauit.Inchoatũ opus de arte reliquit,quẽ exilẽ vocat libellum M.Tullius in Bruto.

Impfectũ,Ad finẽ nõ perductum.

Res,Necessitas,vsus.

Dedit,Apposuit.

Tacere,Nihil præcipere.

Elapsos..Excidisse.

Diceret.In præfatione librorũ De oratore.

Minora,Præcepta.

Materia.Argumẽto rhetorices.

Pater Gallio. Ad differẽtiam filii Gallionis.

Priores.Ætate, functum vita fuisse Plinium, ex hoc Fabii loco cõiicere possumus.

Parco.Taceo nomina.

Eorũ. Hodie viuentiũ scriptorũ.

Inuidia.Alludit ad Ouidii dictũ: Maiꝰ ab extĩcto nomẽ ĩ ora venit.

Atq; ad Horatiũ simul, cuius hi sunt versus ĩ hãc sniam lib.Epist.ii.

Dirum qui contudit hydram.

Notaq; fatali portẽta labore subegit.

Cõpit iuuidiã supmo fine domari.

Vrit enĩ fulgore suo q ꝓgrauat artes Infra se positas, extinctꝰ amabit idem. Pigebit.s.me.

Addixi.Adiurauí.

Imbutꝰ.Affectus.Alludit ad versum Horatii,q de se ait libro primo Epistolarum:

Nullius addictus iurare in verba magistri,

Quo me cunq; rapit tempestas deferor hospes.

Electuris.Lectoribus.

Promeruisse.Quod pmeruerim.

CAPVT. II. Fo.XXI.

SErmonẽ.Loq̃ndi facultatem.

Protinus,Genitis hoĩbus seruatis.

monẽ iuditum fuisse.

Huic. Principio & semini indito a deo Vtilitas. Spata.s.ex eloq̃ntia.

Studium.Amorem.

Summã.Perfectionem huic dedit principio.

Exercitatio. Vsus,qui omniũ magistrorum prẽcepta superat : Vsus enim, vt ille dixit,potest omnia.

Video.Deflexio est a corpore ad animum. Inde.Hoc principio.

Discrimẽ.Capitis,aut fortunarũ

Hæc causa.Hoc principium.

Prior.Q̃ sit accusandi causa.

Nisi quis dicit. Quod scilicet absurdissimum esset.

Qui.Scilicet Iatro.

Obseruatio.Diligẽs cura artis.

Artem.s.medendi.

Eorũ.Vtiliũ & inutiliũ iuentoꝝ

Hæc.Præcepta inuenta

Dedit.In pfatione rhetoricorũ.

Vagæ.Huc & illuc errantes sine mãsionibꝰ,Id qd̃ & de Aborigínibꝰ narrat Sallustius in Catilina, & hodie in multis gẽtibus Scythicis experientia cognoscere licet.

CAPVT. III. Fo.XXI.

LEgationibus.Muneribus legatorum.

Plurimi maximiq;, Vt Aristoteles,Cicero,Hermagoras.

Sermo,Confabulatio philosophorũ est.Oratio vero oratorũ in senatu vel iudicio ad iudicem.

Grauis. Oratio.

Conclusione.Clausula.

Vltra.Supra rem & verbum.

Quõ.Stulte ne,an prudenter.

Dispositionẽ.Quæ vicelicet indicat,quo quid loco dicendum sit.

Loco. Ordine.

Ea, Memoria.

Hoc.Scilicet sic disposita, verbis ornata,fixa memoriæ.

Actio. Decorus gestus,vultus & motus corporis. Modo,Saltem.

Actioni. Quod videlicet natura contingat.

Inuenire.Quæ scilicet ad propositum facerent.

Iudicare. Dignoscere inter leuia & grauia,inter stulta & prudentia, Contraria,Sub instituto.

Cõmunia,Parum ad rẽ faciẽtia.

In rhetoricis,Recte Aldus p rhetoricis topica legit:Nam in Ciceronis rhetoricis de Iudicio ne verbũ quidem fit vllũ.Qd̃ autẽ hic Fabiꝰ citat,legitur in topicis ferme ĩ principio his verbis:Omnis ratio diligens differendi duas habet partes, vnam inueniendi,alteram iudicandi:Inueniendi ratio prior.

Diuisisset,His verbis:Vis oratoris in rebꝰ est & verbis,sed & res & verba inuenienda sunt,& collocãda proprie in rebus,inuenire in rebus eloqui dicit, collocare est cõmune, tũ ad inueniẽdũ refert vox,motus, vultus,atq; omis ratio eloquẽdi comes est eorũ omniũ,atq; custos memoria. Indicasse, non dignouisse.

Apta,Ab ineptis.

Topicis, Sedibus argumentorũ.

Subiecit,Proposuit.

Mutuari,Mutuo accipi.

Oratoriis,Quibus partes oratoris Cicero persequitur.

Omniũ inuentorũ, Dispositorũ.

Postea,Post topica & rhetorica.

Non minus,Q̃ superioribus.

Dion,Rhetor vel Philosophꝰ,cui Chrysostomo ab aurea eloquentia nomen fuit,qui circiter Fabii seculũ,vt certũ est,floruit,maxime gratus iãiã senex Traiano Cęsari: Nec ratio tẽporũ repugnat,quin hic sit Dion,cuius Fabius meminit,quum Domitiano quẽ celebrat Fabiꝰ suo seculo florẽtem succesisset Nerua, Neruę autem Traianus,neq; multi inter hos supputantur anni.

Modo,Saltem.

Oeconomia,Nã Græcis οἶκος,Latinis domũ & familiã significat, νέμω autem dispenso & distribuo sonat:vnde οἰκόνομος dicitur paterfamilias,siue dispensator domus: & res vel ars οἰκονομία, cuius est summũ opus,quęq; suo loco, & tẽpore, & ordine facere prudenter:quã disciplinam Aristoteles duobus voluminibus ꝓsecutus est,qbus titulus, Oeconomica.Et itẽ Xenophon ĩ libro q Oeconomicꝰ dicit.Porro qd̃

Fabius abusionem dicit, Græcis est species tropi, κατάχρησις appellata, quoties ad significādā rē ppria carentē noīe alio abutimur, vt cū pro magno nebulone furciferū dicim⁹, & lacū ī quo pisces nō sunt piscinā: qđ ī codicib⁹ Aldinis hoc loco adiicit. Nā abusiue, annotatū ab aliquo supioris seculi docto hoīe suspicor, ac postea ab Aldo, forsan plus ęquo curioso, contextui interfertū: nimirū qđ cū Fabianis verbis plane pugnet, quodq; in cæteris oībus codicib⁹ desideret. Postremo non videt aduerbiū Abusiue dignū purissima Fabii eloquentia.

Elocutionis. ſ. virtutis orationū.

Noī. Huic neq; q̄drāti, nec apto.

Eloquamur. Verbis vestiemus.

Elemēta, Principia qb⁹ accrescit rhetorica.

Humor. Vt putat Thales Milesius.

Ignis. Vt putat Heraclitus

Materia. Vt putat Aristo. Plato.

Insecabilia. Insectilia, quas Græci ἄτομα appellant, vt putat Democritus & Anaxagoras.

Partes sunt. Dicendę.

Materiæ. Scilicet partes.

In his. Partib⁹ trib⁹ materię.

Quidam. De quorū numero est Aristoteles. i. Rheto. cap. iii.

Causarū. Cadētiū in officiū Oratoris.

Aristotelē secuti. In rhetoricis ad Alexandrum.

Cōcionalē. δημηγορικόν, hoc est, genus causarū qđ in cōcionib⁹ deliberantiū versat, quāq; idē Aristoteles Rhetoricę. i. ad Theodectē cap. iii. ex triū euditorū gñibus ἐκκλησιαστῶν, hoc est, cōcionalis, δικαστῶν. i. iudicis, & θεατῶν. i. spectatoris, tria genera Rhetorices quoq; statuit, Deliberatiuū, Demōstratiuū & Iudiciale, nihil plane ī verbis diffidēs. Quā diuisionē ex Platonis Gorgia ingratus discipulus furatus est, vbi Gorgias sic ad Socratē: Officiū Rhetorices est, posse psuadere & in iudicio iudices, & in cōsilio cōsultores, & in cōcione cōcionales auditores. Tunc. Aristotelis seculo.

CAPVT. IIII. Fo. XXII.

Maximo nostrorū tēporū. Intelligo hunc Plinii Maiorem qui vt inquit Gell. suæ ætatis tempore ingenii, dignitatisq; gra summā tenuit autoritatē: quiq; vt iunior Plinius meminit in quadā epistola, religr. xxxvi. libros studiosorū in sex volumina, ppter amplitudinem diuisos, in his Oratorē ab incunabulis & instituit & perfecit.

Genera. Causarū q̄runt.

Causis. De iniuriis illatis.

Consiliū. Amicis.

Mitigamus. Lenim⁹ cōcitatū aīm

Cōcitamus. In iram scilicet.

Præcipimus. Docemus.

Obiurgamus. Amice.

Maledicimus. Cōtumelioſe.

Renūciam⁹ Literis. i. abstinemus nos a literis, desistimus a disciplinis

Quo. Argumento.

Rem tam late fusam. Causas forē ses, & alias.

Breuiter. Breui diuisione.

Hoc. Hanc causam.

In his. Tribus generibus.

Laudes. Encomia clarorū virorū.

Scribebant. Eo seculo.

Dicere. Ad sepulchrum

ἐπιταφίους. Orationes funebres, sic Aristote. Rheto. i. Periclē sūmū Græcorū principē introducit ἐπιτάφιον dicētē: Et apd Mausoleū. i. Mausoli regis Carię sepulchrum, Epitaphiis dicēdis certarunt nobilissimi Rhetores, Theodectes, Theopōp⁹, ac Iunior Isocrates: Nā ꝙ Gellius Maiorē suspicat quoq; in certamen descendisse, error est ex amphibologia ortus, vt liqre pōt Suidā legēti diligēter. ἐπὶ, ad vel iuxta ppositio, & τάφος sepulchrū, a τάφω qđ sepelio sonat. τάψω in futuro.

Vt, Scilicet hac causa.

Frequētissima. Plurimū in vsum venientia.

Defendunt. Hanc partitionē triplicem causarum.

Tria faciunt etiā. Vt Aristote. in Rhetor. cap. iii. & Plato.

Delectationē. Quā. ſ. Aristo. theatricam. i. spectatoriam vocat.

Ratio. Causa triplicis partitiōis.

Manifestū. Iudiciale. Partī. Aliq̄.

Sententiæ. Arbitrio.

Anaximenes. Rhetor Græcus, patria Lāpsacenus, discipul⁹ fuit Diogenis, cui cognomētū Canis, & Zoili Grāmatici, eius q Homeri poemata venenato īfecit veru, postea Alexādri principis Macedonū pceptor in re Rhetorica extitit, de quo plura alia Suidas in Collectaneis

Apud Græcos quosdā. Atq; adeo apud Platonē ipsum, q in Gorgia, postq̄ tria hęc gña vulgata explisset, adiecit etiā officiū esse Oratoris in alio quouis cœtu ciuili, dicendo persuadere posse.

Eorum. Iudicum.

Lite. Controuersia.

Species. Harum partium.

Quod. Scilicet postremum, etiā peculiari vocabulo.

ἐξεταστικόν. Exquisitum.

Protagorā. Sophistā nobilem.

Precandi. Rogandi.

Quod. Precari.

εὐχωλήν. Precationem.

Sophistæ. In Dialogo Sophistes, vel de Ente.

προσομιλητικήν. Cōfabulatoriam: a πρός ppositione, qđ hoc loco coniunctionē & societatē significat, & ὁμιλέω, qđ ī circulis differere sonat.

Permittamus. Indulgeamus.

Nobis. Latinis.

Cuius Partis προσομιλητικῆς.

Genere. Causarum.

Quæstione. Contineri putant.

Dictare. Ingerere, pscribere, instillare homini cordato.

Dixi. In principo huius capitis.

ἐγκωμιαστικόν. ἐγκώμιον autore Hammonio de differentiis dictionum, proprie laudationem hominis, aut animalis, aut etiam rei inanimatæ significat: Sic extat ἐγκώμιον Helenes a Gorgia scriptum, sed & ἐγκώμιον caluiciī lusum a Synesio: postremo & muscam Encomiocelebrauit Lucian⁹: Porro hymnus, laudem in aliquem deum compositam significat.

ἐπιδεικτικόν. Demonstratiuum siue ostentatiuum.

Ostētationis. Quāq̄ enī δείκνω, δείξω in futuro, monstro significat, ἐπιδείκνω tñ pprie ostētare, & velut iactare significat, quā etymologiā probasse videt. q res ridiculas & nugacissimas nugas ad ingenii ostētationē laudib⁹ vexerūt, velut Phauorinus quartanā Febrim celebrauit, atq; etiā Therſitē, Picus Mirandula Barbariem, Glauco iniustitiam apud Platonem.

Intra hoc. Spatium laudandi & vituperandi.

Pāegyricos. Sermōes laudatorios ἐπιδεικτικούς. Ostentatorios.

Ostētatiōe. Ingenii, atq; virium.

Sequunt. Scriptores.

Id. Hanc causam.

Cæterę species. Causarū, si q̄ sunt.

Ex his. Speciebus cæteris.

Intendere. Aliqd imputare.

Cōmunia. Oīm. ſ. causarum.

Cōciliare. Fauorē parare.

Iudicis. Auditoris.

Docere. Rem factā, aut nō factā.

Immīnere. Quæ cōtra nos sunt.

Materiā, Causas.

Quæstione. Inquisitione.

Omnia. Genera causarum.

Consiliis. Dandis.

Aliquid. Vtile aut honestum.

CAPVT. V. Fo. XXII.

Naturalibus ingenii dotibus.

Arte. Ratione quadam pręceptionum.

Arti subiicimus. Dicimus partē artificii.

Doceat. Clara comprobatiōe auditorem scire faciat.

Delectet. Cum gratia & voluptate audientium dicat.

Opus. Rhetoricæ.

Res. Quas narrando doceamus & inspergendo.

Quædam. Materiæ, causę.

Probationē. Quę est pars docendi artificialis.

Celsus. Cornelius.

Quęrit. Est quæstio, cōtrouersia.

Partitio. Diuisio eorū, q̄ præstare debeat Orator.

Constet. Certum sit.

Quæstiōes. Cōtrouersias Oratori tractandas.

Iure. Ambiguo, aut aliter ab aliis interposito, cū verba ipsa videnī cū legū latoris voluntate pugnare, aut cū verbū aliqđ in lege positū, habeat plures significatiōes, cui negocio discutiendo Cicero iurisconsultos p esse dicit lib. i. Rhetor.

De re. Facta, aut nō facta iure vel iniuria facta. Illud. Quæstionum genus, quod versatur in scripto.

Rationale. Qđ. ſ. rationibus sit pbandū vel improbandum.

Idem. Quod nos iam dicimus.

Verbis. Legum.

Conuenit, consensus est.

Similib⁹. Appēdiciis circūstātiis.

Cicero. In Topicis ferme in fine, ex qbus hæc Fabius mutuat⁹ est.

Ciuiles. Ad statum ciuitatis pertinentes.

Philosopho. Qui cōtēptis singularib⁹, in scientiā nō cadētib⁹, autore Aristotele, vniuersalia maxime spectant.

Genus. Infinitarum q̄stionum.

Scientia. Cognitione.

Actionis. ſ. exemplum sit.

Prius. Genus q̄stionis infinitę scientia distinctum.

Generum. ſ. est modorum.

Quale. Ad iustum pertinet.

Quid. Ad diffinitionem.

Sequēs. Actio q̄stionis infinitæ.

Adipiscamur. Scilicet rem, q̄ præponitur in quęstione.

Cōplexu. Adiunctione.

Personarū. Quib⁹ res adhibebūt.

Res. De qb⁹ est cōtrouersia

Amplior. Vniuersalior.

Quod. Scilicet a me dictum

Aliquid. Scilicet certi.

Inde. ſ. vt infinita fiant finita.

Simplex. Nullo respiciens.

Prima enim q̄stio. An sit administranda respub.

Altera. An tū administrāda, cū tyrānus aligs sūmę rerū pest, quo tpe difficillimū ē bonū pstare magratū.

Hic Hermagoras. Ex Collectaneis Suidæ colligit qđē, duos Hermagoras fuisse, priorē Philosophū, qui nihilomin⁹ περὶ σοφιστείας, aduersum Academicos scripserit, hic titulus an ad Rhetorē referri q̄at, nondum apd me statui, cū σοφιστείας vocabulū vt plurimū in malā partē apud Græcos accipiat. p falsa specie sapiētię: horū aūt quendā nominat celebriorem, cuius sex libros Rhetoricęs citat.

Refertur. Hæc simplex.

Hic In hac quæstione.

Subest. Scilicet verbis.

Tyrannus. Qui sibi, nō pp'o gerit imperiū. Subest. Præst.

Qualitatis. Quod scilicet is qui pręest sit tyrannus.

Dixeris. Eiusmodi q̄stionē.

Gñales. Qđ in gñe & in vniuersum aliquid cōplectantur.

Vtiq;. Maxime.

Prior. Natura.

Qualitatis. Vtilitatis vel inutilitatis, iusticię vel iniusticię.

Iure. Quęstio fit.

Coniecturæ. Quas Iurisconsulti præsumptiones vocant.

Coniecturis. In qbus nō certis argumētis vtimur, sed quasi indiciis, præsumptionibus.

Sceleris. Perpetrati.

Certum. Constabit.

In vniuersum. Generaliter.

Thesis. Quas Cicero pposita vocat. Aliter. Alia ratione expſſas.

Causa. Quæstio.

Orestes. Matricida.

Recte. Iure. Generis, Naturæ.

Hęc. Causa. Illic. In these.

Hic. In causa:

Negociū. Seculares circunstantias quasdam.

Quidam. Scriptores, vt Cicero.

Omnibus. Exemplis.

Occurri. Contradici.

Illis. Quæstiōib⁹ potissimum tractatis a Cicerone.

Finis. Felicitas, summū bonum.

Personā. Certam.

Peruenīri. Ab oratore.

Speciē. Specialē q̄stionem.

Illam. Quā ego iam refuto.

Quędam. Generales quæstiones.

Non pertineãt.Ad oratorem.
Quam.Si ille prior scilicet
Materiam.Subiectam.
Qđ.Quã sentẽtiã Hermagoræ.
Contendit.Nitit probare.
Genus.Infinitum.
Improbat.In pfatiõe de oratore.
Vniuerso.Generali.
Status.Capita causarum.
Summę.Eædem.
Adiicitur.A scriptoribus.
Illud.Quæstio in rebus.
Hoc.Quæstio ad aliquid.
Negocium, Tractatus.
Causarum.Rationum,quibus aliquis motus fuerit.
περίστασιν.Circunstantiam,appẽdicem personarum.
Cicero his verbis.In topicis& rhetoricis vtitur.

CAPVT. VI. Fo.XXIII.

ALiquo statu. Quasi cardine aliquo.
Omnibus.Generibus cõmune.
Ducatur.Eliciatur.
Id.Disputare de statu.
Materias.Causas.
Res.Progressus,veritas
Quidam. Vt Cicero lib.i.rhetoricorum.
Appareat.Eluceat,eliciatur.
κεφάλαιον γενικώτατον. Generalissimum caput.
Interest discentium. Non debet turbare discentes.
Nomen.Scilicet στάσις.
Non primũ.Multo malim legere nonnulli.
Ab Eucrate. Naucrate legẽdum est,constat & ex Gellio,& Suidę collectaneis,insignẽ int Isocratis discipulos fuisse: Verũ qđ ipse sciã,nulla vsquã mẽtio Eucratis alicui⁹ fit.
Clazomonio.Putãt primũ traditũ
Euagari.Expatiari orando.
Cõsistat.Quasi pedẽ figat.
Status est.Quod summũ orator intendit ac iudex discernit.
Causarum.Duarum.
Parum elocutos. Puto parũ expsse fisse quod senserunt.
Status.In quo tota cã occupat.
Quæstionis est.s.status.
Ex his duob⁹.Quid & qs fecerit.
Vtraq; pars.Quis & qd fecerit.
Conflictio.Concussio.
Conflictione.Nascitur.
Leuius.s.est peccatum.
Intelligit.Quid sit status.
Inde.Ex definitiõe stat⁹,q est conflictio duoꝝ. Cõflictionũ.Causarꝝ.
Ducẽdũ.Eliciẽdũ. Alię.Quæstiões
Porro.deide,sed. Cõstat.Quæstio
Harum.Quæstionum conferentium ad summam causę.
Interim Aliquando,partim.
Simplex.In qua vnius tantum est status quæstio.
Inde.Ex quo orator præcipue spectandum putat.
Quæstionũ.s.status eorũdem.
Posthumo.Reo de repetũdis pecuniis. Actionẽ.Repetundarum.
Competere. Ex Iulia lege.
Pecuniam.Regiam,publicam.
Potentius.Nullam pecuniam peruenisse ad Posthumum.
Milonis.Qui Clodiũ occiderat.
Insidiator.In via Appia scilicet.
Liquere.Ostensum est.

CAPVT.VII. Fo.XXIII.

DEprecationẽ.Refutationem. Cicero.In Topicis.
Congressa.Commissa.
Vnde. Ex qbus Ciceronis verbis statuẽtis statũ ĩ depulsiõe criminis.
Rei.Opinioni.
A depulsione.Abiectiõe criminis.
Sumi.Duci. Ab eo,Actore.
Propositionem.Intentionem,obiectionem suam.
Negat. A se probare, hominem occisum esse a reo.
Dicit.Respondendo.
Idem.Probatio qđ iure fecerit.
Eius.Rei.
Intentio.Status ipsius.
Accedo. Assentior, quod videlicet status oriatur ab accusatore.
Vero propius.Est verisimilius.
Respondente.Ex vi responsionis.
Varium. Iam verum, iam non verum.
In coniecturalibus causis.In quibus crimen obiectum reo actor ipse coniecturis probare cogitur.
Syllogismo.Scilicet coget vt aduersarium,cuius syllogismi propositio maior legem,vt vocant, habeat:Minor autem assumptio adhibeat crimen aduersarii,ficq; inferatur legem latã esse de crimine: & si credimus Aristoteli Rhetoricorũ primo,leges in vniuersum feruntur, q bus particularia subsumere licet.
Verbi gratia: Si is quem adulteriũ commisisse accusamus, dicat actorẽ legem non habere,coget actorẽ eiusmodi vti syllogismo:Ius est in adulterio necare deprehensum: tu es in adulterio deprehensus, ergo iure lege necandus eras:& ex consequenti licet tecum iure agere.
Faciat statum. Det ansam statui.
Eundem.Statum.
Inficialem.Negatiuam.
A reo.Propter reum.
Syllogismo.Collectione argumẽtorum.
Illis.Scriptorib⁹,qui ex depulsione statum ducunt.
Status.Factos ab ipso accusatore
Negat.Reus.
Is.Qui negat.
Coniectura.Ad comprobandum
Legem.Accusandi.
Nihilominus.Nihil priori impediente.
Permittat.Adulterum deprehensum occidere.
Qui artem ludicram exercuerit, Extat hodie edictum prætoris Pandectarũ lib.ii.titulo De iis q ĩfamia notant,qđ referẽte Iuliano iurisconsulto,sic statuit:Qui artis ludicræ, pnũciãdiue causa in scenã pdierit, infamia notatur:Porro scenã Labeo Iurisconsultus ibidẽ interpretatur, locũ,vel publicũ vel priuatũ,ĩ vrbe, aut vico,quo hoies ad spectaculum cõfluãt.Iã q se in hortis tãtũ exercẽdo Prętori ostẽderat,haud quaq; hac interpretatiõe tenet,id qđ eodẽ titulo Caius iurisconsultus apertius indicat his verbis.Qui autẽ operas suas locat vt prodiret artis ludicræ causa,neq; pdiit,nõ notat, qa non est res adeo turpis, vt etiam cõsilium puniri debeat.

Theatrali lege, Qua negabat locus in quatuordecim primis ordinibus ei,qui vel ludicrã artem exercuisset,vel censum equestrẽ nõ haberet,id est,quadringenta sestertia.
Ludicrã,Vt q pdierit in scenam.
Primis ordinibus,Theatri.
Ostẽderat,Periculũ suę artis fecerat. Prętori, Prętore conspiciẽte.
Intentio,Obiectio.
Quęstio,Scilicet oritur.
Excitatus,Ab aliquo.
Iniuriarum,Sibi illatarum.
Depulsio,Responsio accusatoris.
Frequentius illud,Vt scilicet intentio sit actoris,depulsio rei, & ex depulsione nascatur status.
Emineat,Emergat,exoriat status vere. Subiecta res,Materia,causa.
Diuersi status,Particulares.
Res,Lis.
Id,In quo res maxime verteret.
Magis,Mihi pugna erit cum eo.
Eius rei,Status. Qq̃,Etsi.
Disputationẽ, De appellatiõe status. Numerus,Statuum.
Cõuenit,Cõsentit inter autores.
Translatio,Probationis nomen.
Genera,Nouẽ elemẽta,summa genera in quibus status versant.Coniecturis aliquot ĩ suspicionẽ venio, locum hũc ab oscitante aliquo scriptore cõfusum,qđ exẽpla adducta in elemẽto ipsius situs parũ cũ Aristotelis mente cohęreant, qui certe labefacere exemplũ ponit elementi facere,& irasci quoq;,cũ nulla ratione ad sententiã quadret,& commodius referet ad passionis genus:Est autem,autoribus Philosophis, Ira passio,qui & irascitur patitur, neq; dubito quin docti,qui vel per trãslationem Aristotelem inspexerint,nobis sint suffragaturi.
Tempus qđ χρόνον, Hammoni⁹ Gręcus autor,differentiam facit,inter χρόνον & καιρὸν,χρόνον dicit simpliciter significare tempus infinitũ sed καιρόν,partem aliquam temporis alicui negocio opportunę vel tempestiue adhibitam,id qđ Fabii verba pene exponunt.
Addicta, Dum fuerat tradita in seruitutem creditori ad tempus:nã addicere est,se tradere creditori in seruitutem ad tempus, donec soluat,qua de re est titulus in Pandectis:De addictione in certũ diem.
Videtur,Sumi.
Iterum,Secundo modo acceptũ.
Speciem,Partem.
Operis,Superius dicti.
Huic,Elemento.
In pestilentia comessator,Dubiũ non est,quin in declamationib⁹ hoc celebre fuerit argumentũ, nimirũ eum accusare,qui grauissimo reip. tempore,hoc est,pestilenti,comessationibus,compotationibusq; indulserit,nec magni penderit publicum ciuitatis malum.
Quod,Elementum.
Strenue,Dedita opera.
Debeantur, A republica scilicet.
Tyrannos,Malos principes.
Tot tyrãnos sustulit,Athenienses cum aliquoties infeliciter cũ Lacedęmoniis pugnassent, tandem victi sunt,at Lacedęmonii victis ne p occasionem rebellionẽ pararent, triginta pręposuere viros,qui reip.sũmę præessent, hos triginta sustulit Thrasybulus,vnde declamãdi materia olim fuit in scholis,tot ne prę mia deberent Thrasybulo,quot tyrannos occidisset. Porro hęc materia in elemento numeri versatur.
τρόπον,Modum,rationem.
Hinc,Ex hoc elemento pficiscit.
Alio modo,Q licuerat.
Adulter loris cęsus,Cum tamen lege Iulia alius vlciscendi modus'p scribatur,nempe occidendi deprehensum in adulterio:Porro qđ hic de adulterio loris cæso adducitur, opinor ex historia sumptũ esse,quæ refert Crispum Sallustiũ deprehensum in adulterio loris bene cæsum a Tito Annio Milõe,& sic dimissũ
ἀφορμὰς ἔργων,Occasiones operũ.
Hi, Qui nouẽ elementa statuit.
Detrahunt, Superiori numero elementorum.
Quidam,Vt Hermagoras.
Dicta Gręcorũ curiosa,Tã ociosi Græci fuere illi prisci,vt Cicero, Gręcũ ocium,pro summo in Bruto dicat.
His,Iam dictis.
Ostendi.Declarari.
Locos,Quęstionum.
Vtraq; re,Et statibus & locis.
Elementis,Principiis nouem.
Coniecturã a coniectu, Est enĩ cõiectura,incertę rei indicium ab aliquo manifesto signo, aut suspicione,aut ex vultu ei⁹, de quo agitur: vt deprehensus est quispiã corpus recens in solitudine sepelire,hic cædis reus fit,a sepeliendo,& ex sepultura quę manifesta est, inuestigam⁹ incertum,hoc est, qui autor cædis fuerit : Hermogenes Rhetoricorũ libro primo capite tertio.

CAPVT.VIII. Fo.XXIIII.

AVtores,Gręcos.
Colligeret,Comprobaret.
Quoq;,Scilicet hac ratione,
Vtrorumq;,Vtrolibet.
Coniectura,Diligẽs rei per signa.
Genus,Statuum.
Archidemus, Scriptor Græcus, cuius tamen Suidas non meminit.
Quod genus,Status.
Et hę quæstiones, In definitionẽ cadũt,quare sub finitiuo statu sunt comprehendendæ.
Inficialem, Negatiuum quando reus negat factum.
Coniectura, Quia coniecturis probare oportet quod reus inficiatur,id est,negat,
Alii in partem,Dederunt.
Nomine,Inficiali.
Furtum,Rei priuatę.
In rem,Scilicet diuiserunt statũ.
Reliqui status,Scilicet oriũtur,finitiuus,qualitatiuus.
Idem,Hoc de statibus.
Quęstionem,Litem,
Illud,Gen⁹ positum in externis.
Hoc,Positũ ĩ opinionib⁹ nostris.
περὶ ἐννοίας,Cogitationem,mentis conceptum.
Idemq;,Aliter dictum ab Apollodoro.
ἄπορον,Dubium prescriptum.
Quo dubium,Dictum.
Presumptum,De coniecturis.

Item,Dicit de ſtatibus.

περὶ οὐσίας,De eſſentia rei, & accidentibus.

Prius genus,Quęſtionis.

Sequens,Genus accuſantium.

Reliqua,Reliquos ſtatus habet.

Ad aliqd,Scriptũ vel nõ ſcriptũ.

De eadem,Eſſentia.

De alio,Accuſante.

Poſſidonius,Rhetor,cuius Cicero frequenter meminit.

Coniecturam,Exhibet.

Quod,Genus.

κατ' ἐιδικσιν,Conſtitutionem.

κατ' ἔννοιαν,Iuxta notionem,ſentẽtiam animi:notio vero eſt, q̃diu ſpecies in animo concepta manet.

Definitio,Cum verbis exprimit.

Partes,Species.

Legales,E legib⁹ exoriẽtes ſtat⁹.

Mentis, Cogitationis, opinionis noſtrę. Summo fere altiſſimo, vt honeſtum eſſe.

Succedentibus,Poſterioribus generibus.

Interdum,Tractatur quæſtio.

Meli⁹,Eſt dictũ de ſtatu ſubſtãtię.

Pars,Species.

Succedentium,Partiũ,particularium magis ſubiectarũ & ſubalternarum. Aut,Tractatur.

De re nominata,Nomine expreſſa.

Vbi,In quo genere quæſtionis.

His,Statibus.

Et,Quia.

Quinetiam,Scilicet quia.

Scripti & volũtatis,Scilicet q̃rit.

Ambiguitatem,Scilicet quia eſt:

Ambiguitas autem hoc loco dubitatio eſt,quæ ex vario verborum accẽtu,aut diſtinctione diuerſa ſyllabarum oritur:verbi gratia : Duo erant cuidam filii,alter Leon, alter Pantaleon dictus,pater moriens,ſic teſtamento ſcripſit:Habeat mea Pãtaleon,Ex his verbis vterq; fili⁹ cõtendit paterna bona ad ſe attinere, alter legit,habeat mea πάντα,id eſt, omnia Leon alter coniungendum cenſet. κατὰ ἕκτον,id eſt,iuxta dictũ & ſententiam,ſiue mentem.

Teſtamenta,Decreta.

Abdicationes,Certo tenore verborum comprehenſę,id eſt, exhæreditationes,Nomina,quę verbis conceptis continentur.

μεταλῆψιν, Is ſtatus eſt, quoties crimen ipſi confitemur quidem,ſed a nobis tranſferimus, vel in ipſum actorem, vel in quã aliam cauſam, ita vt factum quidem ipſum concedamus,culpam autem in alium reiiciamus:q̃q̃ hac de re paulo aliter Hermogenes,qui cum putat μετάληψιν eſſe,quando crimen ipſum ſcilicet in totum a nobis reiicim⁹,quaſi ad nos nihil pertineat , nimirum qđ iuxta ex cauſa negetur anſa aduerſario nos accuſandi : vel ſi quiſpiam cædis damnatus , caſu aliquo carnifícis niſum fruſtratus, dicat non bis ſupplicium de vno crímine ſumẽdum,id quod partim ex Hermogene colligimus,qui iuridícialem ſtatum ſic vocat: partim ex ipſo Fabio,cuius verba paulo ſupra hæc fuerunt:Iuridicialis eſt,qui δικαιολογικὸς græce dicitur: δίκαιος iuſtus, δίκη iudicium,λόγος dictio, ſermo.

συλλογισμὸν, Eſt enim Hermogene autore ſyllogiſmus apud Rhetores,applicatio alicuius facti nõ ſcripti particularis ad ſcriptum ipſum, hoc eſt,legem vel teſtamentum,ita vt ex hac coagmentatione exiſtat forma ſyllogiſmi dialectici , verbi gratia,Negatur alicui facultas per ſyllogiſmum hoc modo:Meretricis filius ne dicat apud iudices, hic eſt meretricis filius,negabitur ergo ei locus orandi.

προτρεπτικὴν a προτρέπω exhortor. συντελικὴν,Expletiuum ſtatum & perfectiuum.

ὑποδιακτικὴν,Subiũctiuũ,ὑποδάττω nanq; muto ſonat,quia in trãſlatione actor vel iudex mutatur.

Mutatiõe,Definitione,in qua mutatis vocabulis vna per diffinitum & per diffinitionem explicatur.

Comparatiuo genere,Cauſarũ,in in quibus comparamus crimini, cuius res agitur,aliquod egregium factum,qđ plus in ſe habuerit cõmodi,q̃ crimen obiectum detrimenti.

μετάθεσιν,Antiquum enĩ erat, & iam ante vulgatum μετάληψις.

In alio ſtatu,Id eſt,de.

Ab Hermagora, Similiter & ab Hermogene,qui nihil Hermagoræ rationem velut referre videtur, ei⁹ hęc ſunt verba eo loco,vbi de iuridicialibus ſtatibus agitur : Fit autẽ inquit,contraria accuſatio, quando reus confitetur ſe crimen cõmiſſiſſe,& peccaſſe,verum culpam tranſfert in aliquod aliud,vt ĩ actionem, qui in eo nomine merito pœnas dare debeat , quod ſi, inquit, in aliud trãſfert culpã,tũ rurſus fit diuiſio, aut enim in aliquod culpabile merito tranſfert crimen confeſſum, & facit μετάθεσιν,aut ſi hoc non poſſit,precatur,& contendit ſibi veniã dari,cauſa extrinſecus adducta.

Sit ne liber,Exiſtimandus.

Perinde,Ac ſi eſſet liber aliquis.

Tantiſper,Dum vindicatur apd iudices ab aliquo in libertatem: Aſſerere enim apud veteres Iuriſcon. ſignificat , homines quoquo modo pro ſeruis æſtimatos in libertatẽ vi iuris reſtituere.

Omnia,Iſta quæſita ſcilicet.

Referri,Relationem aliquam mutuam fieri.

Statuum,Cauſarum.

ἀξίωσιν,Dignitatem,eſtimationem, precium.

Hoc,Scriptore.

Tribus,rationibus,Coniecturę, finitionis,qualitatis.

Ratio,Statuum.

In illis,Rationalibus ſtatibus.

In his,Quęſtionibus legalibus.

Hos,Legales ſtatus.

Illas,Quæſtiones.

Proprietatem,Finitionem.

Hanc qualitatẽ,Secũdũ accidẽs:

Quę,Species qualitatis.

Laudatiuo,Pars cauſarum.

Eadem,Quę in negociali.

Deſtinatis,In animo conceptis.

Negocialis,Scilicet eſt pars.

Iudicium,Cenſura.

Regeſtę,Repoſitę.

Deduxerat,Conſcripſerat.

Scholę,Diſputationes.

Tradentis,Eius qui Ciceronis præceptor fuit.

Hoc loco,De negociali ſtatu.

Nos ad Hermagoram,Scilicet reſeramus.

Hic,Theon Rhetoricę traditor.

Semina,Fontes.

Citra nomẽ,Sine nois trãſlatiõe.

Reperiuntur,Apud Ariſtotelem iii.Rhetoricorum ad Theodecten.

Has,Sequentes.

Voluntati,Legum latoris.

Quam,Quęſtionem legalem.

Ipſe,Hermagoras.

κατά,id eſt,iuxta verbum, ſiue dictum ſub exceptione.

Quorum,Nominum.

Prius.Dictum.

Ei,Hermagorę.

Omnib⁹,Scriptoribus Græcis artis Rhetoricæ.

Exceptionis,Voluntatis.

Legum,Contrariarum.

Albutius,Rhetor Latinus.

Eadem , Diuiſione , qua vſus eſt Hermagoras.

Detrahit , Ab aceruo legalium quæſtionum.

Nullum,Statum.

Exceſſerunt modum,Veniam petit,qđ tam varias variorum ſententias cõgeſſerit,id qđ certe opus fuerat:eſt enim modus in rebus , ſunt certi deniq; fines,vt Horatius ingt.

Et fortaſſe tutiſſimum erat,Palinodiam modeſte incinit,quod poſt. XX.annos nunc demum ſecus incipiat ſentire.Hoc Hieronym⁹, Auguſtinus,item Origenes fecerunt, & Cicero quoq; facit in præfatione libri de Oratore,vbi dicit ſibi quædam rudia excidiſſe.

Rhetoricam rem,Scilicet ad Herẽnium conſcriptam, vt Hieronymus vult,& approbat,id qđ feciſſe pro tẽpore præceptor exiſtimatur: Hoc quoq; faciunt doctiſſimi quiq; homines noſtri ſeculi.

Hippocrates,Cous fuit ex Aſclepiadum genere.

Catulum,Ciuem Romanum,alii Catullum,Aldus legit Lucullum, alii Lucilium.

Particulas,Præceptionũ priorũ.

Didiciſſe,Priora.

Satiſfactum volo, Dicit propter ſuos diſcipulos ſui temporis.

Perſuaſerim, Vera ſcilicet cẽ ea.

Hi,Quatuor.

Quartum, Legalem.

Diximus,In duob⁹ priorib⁹ Rhetoricæ libris.

Quęſtionum,Ciuilium.

Cecidiſſe,Non rectam iuris formam ſeruaſſe.

Quęſtiones,Quę ſequuntur.

Actiones,Iura perſequendi quod alicui debetur.

Quęſtio,Principalis ſtatus.

Maior ſumma,Scilicet fidei commiſſio vel hereditatis,quib⁹ nõ poterant hæreditatem vel legata relinquere:ſi relinquebant, eorum fidei committebant,qui capere ex teſtamento poterant hæreditatem:& ideo fidei commiſſa appellata ſunt, quia nullo vinculo iuris,ſed tãtum pudore eorum qui rogabantur,cõtinebantur:Verba autem fidei cõmiſſorum hæc maxime in vſu habẽtur:Peto,rogo,volo,mãdo,fidei tuę committo,quæ perinde firma ſingula ſunt,ac ſi ĩ vnũ cõgeſta forẽt.

Controuerſia facti , Id eſt, coniecturalis ſtatus.

Cognitor enim fieri,Tria genera ſunt eorum,qui nobis in cauſa noſtra apud iudicem adeſſe poſſunt: patronus,qui proprie erit Orator, Aduocatus,hoc eſt Iuriſconſultus, q ius ipſum ſuggerit. Et cognitor, qui omnem rei cauſam cognitã habet:& propterea tuetur vt ſuã, abſente vero reo.

Iudicio,Controuerſia.

Interdicere,Mihi vſu huius rei.

Petere,Vt tibi crederem.

Interdictum,Mihi.

Omnia,Exẽpla iam dicta de trãſlationibus.

Legitimis,Veris ſtatibus.

Præſcriptionem,Iure ciuili conſtitutum fuerat , vt qui bona fide ab eo qui dominus non erat, cũ crediderit eum dominum eſſe,rẽ emerit vel ex donatione , alia ve cauſa quauis acceperit,is eam rem,ſi mobilis erat,anno vbiq; vno: ſi immobilis,biennio tantum in Italico ſolo vſu capiebat,ne rerum dominia in incerto eſſent. Verũ Iuſtiniano imperatori legum inſtauratori,melior, vt ipſe ait,ſententia reſedit, ne domini maturius ſuis rebus defraudarentur:Ideoq; cauit, vt res quidem mobiles per triennium, immobiles vero per longi temporis poſſeſſionem:id eſt,inter præſentes decẽnio, inter abſentes viginti annis vſucapiant:Prius illud de mobilibus vſucapionem : poſterius vero præſcriptionem vocant.

Leges,Quibus agitur. Actio nihil aliud eſt,q̃ ius perſequendi in iudicio qđ ſibi debetur.

Species,Legalis ſtatus.

Leges,Habent.

Status,Principale caput cauſę.

De qua,Cauſa.

Sed,Scilicet ea quæſtio habet caput litis.

Apertius erit,Exemplis.

Non eſt tale,Non eſt huiuſmodi exemplum,vt ſtatim ex intẽtione & depulſione oriatur ſtatus.

Cauſam,Principalem.

Ad id,Pertinet.

Pronunciat,In vera cauſa.

Quęſtio,Principalis.

Vt puto ſtatim habet, Quæſtio & ſtatus hinc oriuntur.

Ergo,Status hic.

Agis,Perſequeris ius tuum.

Ignominioſus,Infamis.

Quęſtiones,Scilicet oriuntur.

Illi,Superiori exemplo non ego.

Simile,Hęc conflictatio.

Propoſitiones,Obiectiones plenę.

Sed,Hæc res ſtatum facit.

In hunc,Modum.

Hæc,Morte hoſtis mœrere.

Cætera,Omnia exempla litium.

Status,Sic ſe habent.

Tenſa,Scilicet eſt quæ & breuiſſima:Nam geometrę lineã definiũt, extenſionem eſſe a puncto ad punctum,aut fluxum puncti in longũ. Porro rectam lineam eſſe dicunt extenſionem a puncto ad punctum.

Apertior via,Breuiſſimam hanc viarum rationem,quantum licet ſectamur:ſed ſi montes interponant, aut paludes,aut flumen, aliquoties compendio neglecto commoditatē inſpicimus,ad hunc modum Fabi⁹ tametſi breuiſſimo præcepto ſtatuū doctrinam abſoluere queat,mauult tamen commodiorem rationem,& rudiorem viam ſequi.

Licebat,Lege.XII.tabularum.

Libertas teſtamentorum, Omnia per teſtamentum facere & hæredibus alienare.Sed lege Falcidia cautum eſt,ne ſupra dodrantem,id eſt, tres partes bonorum legādo exhauriantur.Porro iuriſconſulti hereditatem vniuerſam per aſſem intelligūt: Vide titulum de lege Falcidia libro Pandectarum primo.

Deſerui,Deſertor imperatoris factus ſum.

Non ſtetit per me, Non fuit culpa mea factum.

A quibus,Scriptoribus.

Ea prima queſtio,An res ſit.

Hoc,Quod ſit res.

Ratiōali parte,Admixto ſtatu rationali. Illę,Queſtiones ſcilicet verſantur. Diſputationem, Legum XII.tabularum.

Philoſophorum,Philoſophū Sextum Cęcilium Iuriſconſultū apud A.Gellium lib.x. cap.i.diſſerentem vide,& conſule ſi videbitur.

Præmio,Qđ quis promeruerit.

Quatuor,Cōiectura,Finitio,qualitas,Legalis.

Propoſita,formæq;, Themata & exemplaria cauſarum quędam.

Tum vocabam, In duobus libris prioribus emiſſis per incuriam.

Simplicius, Magis peruium intellectui.

Contemplatione,Reſpectu.

Legalium,Queſtionum.

Nitimur,Fulcimur.

Voluntate,Æqua interpretatione,quam limitationem hodie Iuriſperiti vocant.

Comparamus,Vtra ſit nobis accommodata & conueniens.

Efficacior,Potentior.

Diuerſū.Vario ſenſu aduerſarii.

Simplicia, Quod tantum vnum ſtatum præ ſe ferunt.

Faciem,Speciem.

Scripti,Verborum.

Voluntatis,Rerum.

Syllogiſmus,Naſcitur hinc.

Legis,Contrarietatis legum:quę ἀντινομία Græcis dicitur.

Iiſdem,Statibus.

ἀμφιβολογία,Ambiguitas.

Generi,Statuum legalium.

Rerum,Voluntatis.

Scripti,Verborum.

Hęc omnia,Specialia.

Rationem,Naturam,modum.

Varietatem,Varium ſenſum.

Ratione referenda,Quam obiter adhibemus cauſę noſtrę.

Qua mente,Aliquid factum ſit.

Singulos,Legalib⁹,& rationalib⁹.

Illud,Caput principale.

Quo ſtatu ſit vtendū,In qua parte cauſę pes ſit figendus.

Colore,Figura,habitu.

Vitium, Argumentorū roboris.

Pro Milone,Qui i Appia via Clodium occidit.

Componeret,In defenſionem Milonis.

In coniunctis,Cauſis.

Conuenit,Inter ſcriptores.

Generis,Naturę.

Re,Vel hæreditate.

Legibus,Ex formula legum.

Ciuis tantum,Sit in vrbe.

Liceat,Per leges.

Adoptionum,Vt adoptentur ab aliis in locum filiorum.

Familiam,Naturalem.

Suſtulit,Procreauit,genuit.

Inſtituto,Per teſtamentum.

Abdicato,Filio.

Lex,Ab aduerſariis.

Fit,Abiicitur.

Prior ſtatus,Queſtio.

Altera,Queſtio.

Habet,Statum.

Ante legitimum,Cum nullus nothus ſecutus ſit.

Sed natus,Filius.

Voluntate,Sententia.

Nato,Tāq; nō añ legitimū nato.

Argumento,Quod ſequitur.

Tantum ciuis,Qui non ante legitimus eſt natus.

Poſt filius,Scilicet ne erit ante legitimos natus,qa nullus ſecut⁹ eſt.

Legis,Ob contrarietatem ſcilicet.

Voluntas,Legis.

Duo ſtatus,Scripti,voluntatis atq; etiam ſyllogiſmi.

Duplex,Lex ipſa.

Volenti,Filio adoptato.

Redire liceat, Vt demus tibi qđ maxime tibi liceat redire.

Idem ſtatus,Oritur.

Duobus,Nato,atq; abdicato.

Eorum,Duorum.

Alter,Nothus.

Repellitur,Ab hęreditate p adoptatum ſcilicet abdicatus, ne quid de bonis paternis capiat hic,qa pater adhuc dicitur abdicati, certum eſt abdicatum inter liberos eſſe, cum pater & filius mutuā relationem habeant,

Inteſtati,Præſentis.

Legem,Scilicet ſibi.

Status,Oritur hic.

Quia pater,Adhuc dicitur.

Colligit,Comprobat.

Petitione,Hæreditatis.

Filium,Scilicet legitimum.

Legitimi,Filii.

Legitimi,Ex legibus profecti.

Tres illi ſtatus,Scilicet cadunt in controuerſiam.

CAPVT.IX. Fo. XXVI.

PArte, Iudicialium cauſarū id remotum eſſe.

A negociali parte,Seu ſtatu.

Quod ab oſtentatione,Eſt autem hoc nomen ἐπιδεικτικόν,vt Fabius ipſe indicat ſupra in capite quodā.

Quę,Genera cauſarum.

Negociis,Ciuilibus.

Munus,Laudandi & vituperādi.

Momentum,Cenſura.

Iudicium.Æſtimationem.

Quo,More romano.

Quæſtio,Celſi,cuius ſupra capite quodam meminit.

Fortuna,Nā talis quoq; eſt,qualis eſt in fortunis.

Suis, Diſpenſandis, hic enim vel

ſeruilis aīus auaritia vicit,vel generoſus liberalis & magnific⁹ apparet.

Sī eū qui ex Thetide.i. Achillē.

Sacri certaminis,Menāder a Philemone nequaq; pari ſcriptore,i certaminib⁹ comœdiarum ambitu numeroq; & factionibus ſæpenumero vincebatur,eum cum forte obuiū habuiſſet,quęſo inquit,Philemo,bona venia dic mihi,cū me vincis nō erubeſcis?Eurípidem quoq;, Marc⁹ Varro ait,cū quinq; & ſeptuaginta Tragœdias ſcripſerit, in quinq; ſolis viciſſe:cum eum vincerent alii quot Poetæ ignauiſſimi, Gelli . lib. xvi.capi. iiii.Propterea videlicet, q quemadmodum ait Pindarus in Olympiis:Gratia,quæ omnia dulcia facit mortalibus,ſæpe falſa oſtēdit,dies autem poſteri teſtes ſunt ſapientiſſimi.&,

Maius ab exequiis nomen in ora venit vt Ouidius dicit.

Cum reginę Lydię habitum,Herculem,gigantum monſtrorū, ac leonum victorem, vſq; adeo in Lydia emolliuit amor Omphales reginę, vt etiam non vereretur habitum ſuum,hoc eſt leonis a ſe interfecti exuuium,cum reginę monilibus cō mutare,tremereq; haud aliter,ac timidus canis ad ſcuticas dominę,ſtatoq; tempore certum fili modū a ſe ductum,amicę perſoluere: Pēſa enī certa pondera ſunt quę ſtato tēpore ancillis conficienda attribuere ſolebant veteres matreſfamilias, qui mos & hodie apud pleraſq; durat: Hiſtoriam ſcribit Ouidius pulcherrime in epiſtola Deianirę ad Herculem. Pietas,principis noſtri,Nā autore Suetonio impotētia tyrānidis prouectus Domitianus,i capite edictorum ſic dictauit,domin⁹ deuſq; noſter,id quod & Martialis indicat hoc verſu de Domitiano ſcribens:

Edictum domini deiq; noſtri.

Inteſtatorum,Qui emortui ſunt nullo facto teſtamento.

Decreta,Senatuſconſulta.

Inter q̄,Scilicet mortuis decreta.

Monumenta,Lucubrationes.

Menander,Poeta comicus.

Vt in Paride, Nam cum Hecuba Paridis mater ſomniaſſet ſe flāmam parere,quę Troiam ſuccenderet,adhibiti coniectores interpretati ſunt:Paridem filium recens natū, Troiani regni,& ſui ipſius excidiū fore,qđ ob raptam Helenam Menelai vxorem poſtea vſu venit, velut narrant Poetę Homerus & Vergi.

Et Therſitę,Quem Homerus adportentum vſq; deformem facit, capite acuminato, eoq; raris capillis conſperſo,tum oculis ſtrabis,humeris contractioribus ad caput,altero pede claudum,poſtremo graculorū inſtar bonis ſententiis obſtrepentē. Vnde ob contemptum ab Vlyſſe verberibus coercetur:Nirea,Homerus in nauium catalogo omnium principū,q ad Troiā venerint, formoſiſſimū ſcribit, ſed tñ imbellem.

Pliſtinem impudicum,Hunc Pliſtinem tradunt adulterino concubitu ſuſtuliſſe Agamemnonem & Menelaū,cū alias Atreus legitim⁹ pſ dicat porro forma egregia Pliſtines adiut⁹,obrepſit vxori Atrei

Vt Melio,Spurius Melius eques Romanus frumentum populo ſua impenſa largitus eſt, & ob id factū conciliata ſibi plebe, regnum affectans a Caio Seruilio Hala magiſtro equitum occiſus eſt,ac domus ſolo æquata,autor eſt Liuius.

Marco quoq; Manlio,Qui Capitolium a Gallis defenderat,cum ob ſtrictos ære alieno liberaret nexos, crimine affectati regni damnatus, de ſaxo Tarpeio deiectus eſt,in cuius notam ſenatuſconſultum factū eſt,ne cui de gente Manlia Marco cognomen eſſet.

Perſes,Perſen hunc vel regē Perſarum,a quo Perſæ nominati ſunt intellīgo,vel quempiā nomine Perſen,qui autor fuerit Perſis eius legis,qua ſciebant matres & ſorores in connubium adducere,id qđ Catullus Epigrammate quodam inſectatur:Porro q Ludouicus Cœli⁹ hūc locum correctiorem fere ī totū mutare conatur,non placet,etiā doctiſſima ſint quæ ad iocum hūc cō

gerit,lib.x.cap.xviii.

Lacedęmoni,De differentia gentium vide ſtultitiam Eraſmi.

Rapto viuere, Xenophon in lib. quē ſcripſit de Repu. Lacedęmoniorum,inter alia cōplura & mire potentiam eorū cōmendantia, recēſet legū,fortitudinis,& patientię velut ſpeciem fuiſſe:vnde & Horatius ſic ait,in Odis:Me nō tam patiēs Lacedęmon.Et Lycurgus Lacedęmoniorum princeps,maſculis pueris vict⁹ rationem tenuiſſimā præſcripſit, cōceſſit &,vt ſi quę inſuper deſiderarent ad famem reſtinguendā, furarentur & raperent,modo nō deprehenderētur:nam deprehenſis pœna ſtatuta erat,nimirū vt hac ratione bellicoſiores,& in hoſtem ferociores euaderent. Laudant autem vrbes Sic Auſonius Treueros,& Moſellę fluuium,Romam, Mediolanum, Viennam Gallię vrbem.

Veteribus Romanis, Vnde ſubmouit ſenatu Cato Cenſor eū, qui decem argēti pōdo domi haberet vt refert Florus: Et Fabritius, vt, eſt apud Gelliū,ingens auri pōdus a Samnitib⁹ oblatū recipere noluit, malens in fictilium vaſorū vſu ipſe viuens aurea habentib⁹ imperare.

Frugalitas apud Sybaritas,Populos Calabrię,qui ob luxum nimiū & veſtium & ciborū, de ſe prouerbia dedere:Nā Sybaritica męſa puerbialiter p lautiſſima viuēdi ratione dicit: Tū & Martialis Sybariticos libellos vocat amatorios,& obſcœnos. Vide Eraſmū. Factorū laus generalis,Apud Laertiū philoſophus qſpiā,opinor Carneades,fragilitatē humanę cōditionis diſſerēs, mortē adeo plauſibilē auditorib⁹ fecit, vt pleriq; domum regreſſi,vitæ tædio mortem ſuis ſibiq; conſciuerint.

Quorūdam a medicis ciborum, Vt Cato & Chryſipp⁹ braſſicę laudes peculiari volumine pſecuti ſūt velut teſtatur Plinius lib.xx.

In vituperando Catone, Autor Suetoni⁹ a Iulio Cęſare duos libros quos contra Catonem ſcriptos reliquit,Anticatones inſcripſiſſe.

CAPVT.X. Fo.XXV.

HOnesti quæstionem, Opinio est Stoicorum præcipue philosophorum, qui omne vtile honestum statuunt: quorum sententiam Marcus Tullius fusissime tractat, libro tertio Officiorum, & etiam in Paradoxis.

Hęc est ratio verissima, Q2 scilicet non sint vtilia nisi honesta.

Communis magis intellectus, Iuxta vulgi sensum.

Loquendum, Est apud imperitos.

Eas, Deliberationes,

Iugumq; Caudinum, At vero Titus Veturius, & Spurius Posthumius: Quia cum male pugnatum apud Caudium esset, legionibus nostris sub iugum missis, pacem cum Sānitibus fecerant, dediti sunt his: iniussu enim populi senatusq; fecerant. Eodem tempore T. Mutius & Q. Æmilius, qui tum Tribuni plebis erant, q; eorum autoritate pax erat facta, dediti sunt, vt pax Samnitum repudiaretur. Atq; huius deditionis ipse Posthumius qui dedebatur, suasor & autor fuit. Qđ idem multis annis post C. Mancinus, qui vt Numantinis, quibus cum sine senatus autoritate fœdus fecerat, dederetur, rogationem sua sit eā, quā Lucius Furius & Sext9 Attilius ex senatusconsulto ferebant, qua accepta, est hostibus deditus. Hęc Cicero libro tertio Officiorum. Hic vtilius certe fuisset, præclaros illos viros in rep. adseruare. Verum qa honestas dissuasit, dediti sunt hostib9.

Legales tractatus, Controuersię legales, an liceat, an sit permissum legibus.

Interim, Dum eo peruentamus.

Det Halenesum, Insulam: Cui9 titulus est hodie in codicibus Græcis περὶ ἁλικυήσων. Est autem Halenson insula, quæ cum ante Athenien sis ditionis esset, capta a piratis, & hinc a Philippo Macedonum rege recepta, diu in ābiguo erat vtri9 esset, Athenien sis ne populi, an Philippi. Quare cum Athenienses ipsi repetundarum agerent, Philippus reddere eam quidem Athenien sib9 recusauit: q; videlicet ipse eis non extorsisset, sed a latronibus redemisset, verū doni & muneris titulo se daturum hanc velut gratiā Athenien sium populo: id quod ignominiosum videbatur Athenien sibus, res bello agi cœpta est, idq; ex consilio Demosthenis.

Apud Ciceronem in Philippicis, Nona Antoniana, De statua erigēda. Panegyricis, Orationibus laudatoriis.

Libera, Arbitrio dicētis exposita.

Isocrates fecerit, Nam a laudibus eloquentię exorditur.

Vicinia, Cognatione quasi.

Gorgias, Eodem modo fecit.

Olympico, Laude Olympicorum ludorum.

Conuentus, Scilicet vniuersę Græcię, vt quinto quoq; anno essent celebres. Crispus Sallustius, Nā Catilinā auspicatur a collatiōe animi ad corpus, & vtriusq; virtutum. Et Iugurthinum bellum incipit a refutatione opinionis, quę fragilitatem humanę naturę querebatur.

Extrinsecus, Aduenientis obiter.

Concitanda, Commouēda est ad uersus hostem.

Conciliationem, Ad amicitiam restaurandam.

Fas habetur, Permissum est.

Studio, Gratię.

Mores, Eius qui consulit.

Operibus, Ædificiis.

Voluit, Cicero ex sententia Aristotelis.

Vires, Facultates.

Mores, Leges, constitutæ.

Rerum, Facultatum & morum,

Re, Ipso argumento.

An Isthmos itercidi, Isthmos græcis terrę angustiam inter duo maria sitam significat: cuiusmodi est i Achaia, vbi Corinthus oppidum: Tum & in Thracia. Porro destinauit Iulius Cæsar Achaię Isthmum perfodere, vt maria confluerēt, idēq; exiccare paludes Pōticas: autor Suetonius: sed morte præuentus non p fecit, Portum autem Hostię extruxit ingentibus impendiis Claudius Cęsar, vt in eius vita refert Sueto.

Alexander terras, Alexander Magnus cum ex autoritate Democriti philosophi accepisset plures esse mundos, statuit Oceano pernauigato eos vincendos inquirere: Vnde declamationum argumenta antiqtas duxit, Innuit hoc Iuuenalis.

Vnus Pelleo iuueni non sufficit orbis.

Plurima, Diuersę species.

Sententiæ rogantur, Quæruntur consilia.

Stipendium, Apud Liuiū lib. v.

Simplex, Vnū statū tantū facit.

Accedunt causæ, Aliquoties ad materias.

Deliberat Cæsar, Vide Cesarē in commentariis.

Gallis bellum minantibus, Gallorum rex Brenno in Hetruriæ finibus Clusianos adortus, magna affecit clade. A Romanis ergo missi sūt legati ad pacem faciendā inter Clusinos & Gallos, exorta rixa regem ipsum trucidarunt: Vnde Galli cō moti Romanis indixerunt bellum. Hic deliberatio quā pponit Fabi9.

Milites, Deterriti ferocia Germanorum.

Hę, Materiæ.

Quęstio, Simplex.

Fas, Ius gentium.

Locus, Occasio.

Hunc casum, Hanc cōsternationem militum.

Defecti, Destituti.

Necesse est, Deditionem facere.

Idipsum, Quod subiicitur.

Circumuenti, Ab hostibus,

Non fecerunt Saguntini, Saguntum Hispanię oppidum munitissimum, cum diu frustra oppugnationem Hannibalis sustinuisset, vt qđ uis potius q̄ fidem populo Romano datam deditione facta frāgerēt, ad extrema adacti, sese vna cū domiciliis concremabant.

In rate Opitergina, Opitergium oppidū est Italiæ, non pcul a Venetiis, velut indicat Plinius lib. xiii. xix. Eius ciues pugna nauali ab hostib9 circunuenti, potius q̄ se hosti trucidandos relinquerēt, mutuis cædibus sese confecerunt.

Nō magis, Mihi videt eē cōsilii.

Dubiis, Quorū euētus est icertus.

Tertiam partem, Suadendi.

Qua parte, Vtilitatis.

Partes, Suadendi & dissuadendi.

Illic, In exemplo Opitergino rū.

Hymni deorū, Vnde ludi Apollinares in honorem Apollinis instituti sunt, & Megalenses ludi in honorem magnę deū matris Cybeles.

Serui armentur, Nam cum multis cladibus exhausta esset Romana ciuitas, ita vt iuuentus libera ad exercitus reparandos non suppeteret, consilium factum est, & senatus consultum, quo permittebatur seruos armari contra hostem, quando lege statuebatur capitalis pœna seruo militanti.

Cæsar vicerit, Pompeianos, & ex sequenti fidem non seruatam auxiliarium vlciscitur.

Quod est veri simillimum, Posterius scilicet Cæsarem vincere.

Vtrisq; differentia, Hoc est, pluribus & singulis consultantibus.

Senatus, Concio omniū ciuium.

Catoni, Maximę seueritatis viro, & ab omni ambitione alieno.

An Caio Mario, Nouarum rerū studiosissimo, & ex altera parte ciuilis belli autori: arma enim contra Syllanam factionem cepit, velut refert Lucius Florus.

Scipio prior, Vehementis & ferocis ingenii vir.

Fabius deliberet, Lentissimi quin & mansuetissimi ingenii homo, qui quemadmodum ait Ennius apd Ciceronem de senectute.

Vnus cunctando Romanis restituit rem. nam Hannibalem iuueniliter exultantē sua patientia fregit.

Proficiet, Mouebit.

Vanitas, Pro qua grauitas.

Aliquanto vero magis, Scilicet p mouendus est animus eius.

Propter id, id est, hoc argumentum. Malorū, Scilicet ex vitiis.

Bonorum, Ex virtutibus.

Liberare, Occasionē respōsionis.

Cæsari, sed citra vtilitatem ei9 recta sunt, quę proposuit honeste persuaderi Cæsari.

Suasorias, Materias.

Hęc consilia, Parum decora.

Suadere, Scilicet sese, sed tanq̄ ei9 persona qui consiliū petit digna.

Impellunt, Suadendi ratione.

Color, Scilicet quidā honestatis.

Loquitur, Ad milites.

Indignatione, Quod videlicet indignissimum ei videretur, reipublicę administrandę gubernacula paucis quibusdam præpotētibus, & nouis hominibus in manus dari, per quorum factionem nobilitas non ad modum diues, & plebis paupertas opprimeretur.

Sic Atreus, Qui proprios liberos occidit.

Ambitus, Studium honoris conseruandi, etiam per scelus.

Hęc, Consultatio.

Quę dicuntur, Per consilium.

Summissiorem, Mensuram quandam minorem.

Ratio ipsa, Argumentatio.

Prosopopœiæ, Id est, quando introducimus in oratione deliberatiua consilium, ad imitationem alicuius personę compositum, vocabulū certe ipsarum personarum fictionē sonat: προσώπον personam significat, & ποιέω fingo.

Aliter Cæsar, aliter Cicero, Cęsari enim tribuit Sallustius orationē mitem, & supra modum indulgentem, dum videlicet vel sic in Catilinaria coniuratione negat animaduertendum in coniurationis autores, idq; facit callide nimirum, quo ad clementiam audacissimi cuiusq; fauorem conciliet, ficq; aditum ad imperium occupandum præparet: Rursum Cicero, dum gloriam veram ex patrię libertate omnibus viribus sectatur, mauult mortem subire, q̄ non vel ingenii artibus rēpublicam tueri: At Cato seuerissime animaduertendum in coniuratos, velut patrię honestas suadet, cēset.

Duplicis est operę, Alterius suadendi, alterius seruandi decorem.

Vocem dabat, Quibus accōmodabat orationem suam.

Indoctis, Hominibus, nā si indoctus esset cui scribebat, indoctā quoq; & eo dignā orationē meditabat.

Habitus, Gestus.

Alio, Discrimine.

Hoc, Personis distare.

Controuersias, Contentiones iudiciales.

Poni, Proponi in declamando.

Priami verba, Quibus exorat animum Achillis ferocem, vt Hectoris filii occisi corpus reddat honorifice sepeliendum: Est autem locus apud Homerum vltimo.

Syllę dictaturam, Cū eam seruare licuisset, vnde & Iulius Cęsar. dixit, Syllam literas nescisse, qđ dictaturam deposuisset, cuius occasione potuisset imperium inuadere.

Hęc, Themata lib.

Substituimus, Introduximus pro nobis loquentes.

Pro Cœlio, Cœlius adolescēs hac causa suspectus erat iudicibus quibusdam, qđ Clodiæ venenum parasse diceretur: Verum Cicero hanc causam Cœlii sic tuetur, vt substitutis personis Appii Cęci, quē non pudeat de libidine verba facere, & Clodii fratris iunioris ipsius Clodię, qui q; vna cum sorore concubuerit, facile promere queat, quę se cōscio soror libidinosa commiserit, atq; hac arte eludit iudicium Cicero, quodq; Cœlius spreuerit Clodię blanditias, in ius ab aliis adulteris vocetur.

De pœna Theodoti, Qui cū pceptor esset Ptolomei regis Ægypti, autor fuit discipulo pupillo vt Pōpeiū Magnū illuc ad lit9 appellēte in fuga iuberet iterfici, & caput ei9 ad Caiū Cęsarē hostē deferri: Cęsar autē viso Pōpeii capite, illachrymauit eū virū interfectū, cuius vita victoriā suā clariorē reddidisset, q̄re deliberat, an supplicio afficiat Theodotū eius cędis autorē, vide Florū.

Permista autē est, Et vtilitatis ratio, quę pprię est suasorię mater iæ

Quęrit & de honesto, Vt nonnihil etiã demõstratiui gñis accedat.

Abrupta, Nihil auditorẽ pparãtia

Concitatã, Vehementem, hoc est, affectibus plenam.

Non quiritet, id est, non quæstionibus obturbet, quę omnium maxime declamationes desiderant.

Torrens, Impetuosa oratio.

Cur, Quasi dicat, nullã ob causã.

Nã & Philippicas, Constant Philippicę deliberatiuo genere, suadet enim Demosthenes Athenienſibus bellum ſuſcipere contra Philippũ.

Breuitas quoq; Quę ſemp generale qddã habet: Porro hoc demũ generale est, qđ in ſingularibus ſimiliter cõtingere est deprehẽſum.

Nãq; in his, Hiſtoriis.

Cõtiones, Habitę ad populũ, ſiue milites.

Sentẽtię, In ſenatu habitę.

CAPVT. XI. Fo. XXVIII.

QVę est quęstio, Quasi dicat nulla plane.

Ariſtoteles, Lib. iii. Rhetoricorũ.

Hoc quoq; Hanc rationem partẽ cauſæ iudicialis, quę proponit breuiter, poſtea vel narranda, vel explicanda, idem Ariſtot.

CAPVT. XII. Fo. XXIX.

IN pecuniis repetundis, Pecuniarum repetundarũ nomine, intelligimus ea omnia quę diuitiis conſtant, velut veſtes, vaſa aurea, & argentea, æs ſignatũ. Porro actio repetundarũ frequenter cadere ſolebat in Magiſtratus Romanos, qui in puincias a ſenatu emiſſi, prouincialiũ opes p ſua libidine arrodebãt, adeo vt ſępenumero intolerãdis iniuriis adacti puinciales, ipſis proconſulibus actiones repetundarum pecuniarum intenderent, in quib9 alius ob aliam rem ereptam, crimẽ diuerſum intendebat, vt cognoſcere licet ex actionibus in Verrem.

Quoniã Prętor certa lege ſortit, Conſtitutis diebus per ſortem indicat ſeorſum, & diuerſo tempore de diuerſis criminibus. Olim enĩ dies iudiciorum per ſortem partibus cõdicebatur, autore Sexto Pompeio.

Centũuiri, Triginta quinq; tribus Romę erãt & ex ſingulis tribubus terni ad priuata iudicia cognoſcendа legebantur, qui iudices Centumuiri dicti ſunt, etiamſi numerus cẽtenarium excedat, ſed appellatio ſic ſeruata est, quoniam facilior.

Quidam, Scilicet ex delatorib9.

Sicut diuinationes, Cum de conſtituendo accuſatore quęritur, iudiciumq; ſuper ea re redditur, cui nã potiſſimum ex duobus pluribusve accuſatio ſubſcriptione in reũ permittatur, ea res atq; iudicium, Diuinatio appellatur, quoniam iudicium iudicem diuinare quodãmodo oportebat, quam ſententiam ſeſe ferre par ſit: Aul. Gel. li. ii. ca. iiii.

CAPVT. XIII. Fo. XXIX.

VSí fere omnes exemplo, Intẽtio omnis: Oreſtem Clytẽnęſtram matrem occidiſſe. Depulſio, occidi, ſed iure: Ratio, quia patrem Agamemnonem interfecit: Firmamentum, ſed non oportuit matrem indemnatam occidere filium. Naſcitur iudicatio ex firmamenti & rationis controuerſia, an Oreſtis interfuerit patrem vlciſci, & matrem nullo iudicio damnatam occidere: Eſt autem firmamentum, qđ adeiicien dam rei rationem ab accuſatore refertur, ſine quo accuſatio non conſiſtit: Inde ex firmamenti & rationis conflictu naſcitur quæſtio, quæ & iudicatio dicitur, & hoc in ſtatu coniecturali non inuenitur, quoniam in ea non eſt ratio: Præiudicium dicitur res, quæ cum ſtatuta fuerit, exemplum affert iudicaturis quod ſequantur: Porro iudiciũ eſt res, quæ cauſam litemq; determinat, ſic Aſconius.

Conuicium. Obiurgatio eſt, qua audientes velut ad vitiũ vocamus, vnde iuris conſultus quiſpiam in Pandectis, niſi me fallit memoria, quaſi conuocium dictum putat, vt ſit exprobratio quædam multis audientibus.

Amplificatio, Ea eſt cum verbis aut ſententiis pluſq; res poſcere videtur, dicimus.

IN PRÆFATIONEM. LIB. IIII. Fo. XXX.

SAnctiſſimus cenſor, Grauiſſimus æſtimator moq;, Auguſtus videlicet Domitianus.

Eloquẽtia quoq; eminentiſſimũ, Opinor hanc laudẽ maxime pertinere ad prima tẽpora ſuſcepti ĩperii a Domitiano: Quandoquidẽ Suetonio Tranquillo autore, in hiis modeſtiſſimũ geſſit imperium, adeo vt ſi perſeueraſſet in inſtituto, inter laudatiſſimos referri potuiſſet: porro vt in cæteris, ita et in eloquentia vtriuſq; linguę ſignis deſcribitur a Suetonio, vt qui etiam commentaria hiſtoriarum reliquerit.

Muſas inuocarent, Vt Homerus in Iliade ſua ingreſſurus deſcriptionem principum, qui ad Troiam expugnandam venerant: Et Vergilius ad exemplum Homeri idem hoc in ducibus obſeruat.

CAPVT. I. Fo. XXX.

QVod principium, Etymologia videlicet.

Id fieri, Vt ſcilicet prępare9 auditorẽ, vt ſit nobis accõmodatior.

A perſonis, Iudicis, actoris rei.

Suſpitio, Immodica.

Sordium, Auaritię.

Videamur, Exordiendo.

Patronus dabit, Vt beneuolentiã captet ab eorum perſonis, qđ tamẽ perraro fieri debet.

Negat eſſe pœmia, In quib9 ſcilicet beneuolentiã captem9 ab aduerſę partis patrono, ſiue etiã a iudice.

Rectum, Seuerum.

Illud, Inuidiam, odiũ, contemptũ inducere. Feciſſe aliqd, Cõtra inimicos iniuſti. Tali cauſę, Vbi ſcilicet iudex erat ſuarum rerum.

Pro regina Berenice, Regis Ptolomęi vxore: Vnde apđ Stephanũ, ciuitatis nomẽ in Siliçia Beronice eſt factũ, cũ ante Hęſiperis diceret.

Cõcilio, Dũ multi iudices pſunt

Nunq; ſuaſerim, Adhiberi metũ corrupti iudicii per minas.

Quid vero. ſ. dicemus.

Ex partibus. Quibus conſtat.

Pro Cœlio. Nam mirat Cicero, q; pter conſuetudinem feſto die ad cauſam cognoſcẽdã ſederẽt iudices.

Pro Deiotaro. Nã in oratione ei9 principio qrit Cicero, ſibi intra anguſtiam priuatorũ parietũ dicendũ pro rege, vbi eloquentiæ lucẽ explicare nõ queat: Dixit enĩ apđ Iulium Cæſarem &c.

Habitus. Hoc eſt, noui iudicii, noua forma: erat enim conſeſſus iudicum ſeptus magna armatorum manu, ex factiõe Clodiana: quare timo rẽ ſibi dicturo incuti fingit Cicero.

Opinio. Ne mali aliqd ſuſpicẽtur iudices de Cicerone, q; cũ añi ſemp defẽderit, nũc primũ accuſare Verrem incipiat, multis modis hãc hominũ opinionem a ſe reiicit, indicãs vrgentiſſimis cauſis ad hoc ſe inſtituti perductum.

Rogantis. Demoſthenis.

Accuſator. Æſchines.

Fiducia. Oratoris.

Pene oĩa. Omnibus exordiis.

Abominari. Specie aduerſarioꝝ.

Vanitate. Leui mendacio.

Pro Cluẽtio. Qui reus agebatur coempti iudicii per pecuniã, vt hac ratiõe Albuti9 aduerſari9 dãnaret.

Niti. Firmari.

Iudicii Iuniani. Habiti a Iunio, quo iam damnatus erat A. Cluentius: verum res poſtea prouocationibus extrahebatur.

Rationem veneficii. Nam pterq; q; exiſtimabatur iudicem pecunia corrupiſſe, & veneficia paraſſe, rumor erat venenum ab A. Cluentio paratum aduerſantibus inimicis.

Quędam. Crimina.

Eleuanda. Leuiora facienda.

Remittendã. Diminuendam.

Pro Ligario. Quo Cicero obiecta crimina cõfitet Cæſari, apud quem dicebat.

Expectatione. Iudicii ſuſcepti etiam feſto die.

Genera cauſarum. Quæ genera recipiantur in tribus primis generibus cauſarum: Nam vt in iudiciali, ſic & in deliberatiuo materia occurret honeſti, humilis, dubii, admirabilis atq; obſcuri.

Plurimi fecerũt. In quorũ nũero & Cicero eſt libro de Inuẽtiõe. i.

ἔνδοξον &c. Probatũ, ĩprobatũ, in vtrãq; partẽ eſtimatũ, pter opinionem, minime veriſimile.

Remediis. Arte quadam, qua iudicem cõciliamus.

Et eo quidã, Vt Cicero libro primo Rhetoricorum.

Inſinuationem. Vt ſit inſinuatio oratio, quadã diſſimulatione & circuitione obſcure ſubiens animũ auditoris, ſic in rhetoricis.

Surrepat animis. Iudicum.

Res ſit improba. Quã petamus.

Probetur. Cõmendet cauſa

Et quidã. In quorũ nũero ẽ Hermogenes Greçus, Tomo ſecũdo.

Cauſa laboramus. Parũ honeſta.

Propria ratiõe. Ex cauſæ habitu.

Se quoq; moueri dicit. Nã facilitatẽ & inprudẽtiã Rabirii litigatoris dãnat & ipe, qua opes ſuas regi Alexandrino Ptolemeo pfugo credidерat: vnde de pecuniis repetundis reus factus ſit Poſthumus.

Apud fatigatos. Detrimentũ qđ poſſit inde euenire eſt, q; animi iudicũ actiõe aduerſarii ſint occupati

Alterũ. Fatigationem.

Sociorum. Siculorum.

Schema. Figura ſententiæ, dicit occupatio & pſumptio.

Quæ ſunt. Scilicet ſpecies.

Veras. Rectas.

Facillime poſſunt. Rationes proœmiorum.

Ibi. Iudicio.

E re. Cauſa.

Fidem. Autoritatem.

Decebit. Decorabit.

Compoſitionis. Breuioris.

Vocis. Leuioris.

Vultus. Honeſtioris.

Indubitabili. Certiſſimo.

Accuratos. Omnino plenos.

Recepti. A iudicibus.

Conciliatis animis. Iudicum.

Feretur. Tolerabitur.

Locos communes. Contra vitia, & pro virtutibus.

Notari, Damnari.

Nitore, Elegantia.

Diducta, Diſtincta variis mẽbris.

Inelaboratę, Extemporali.

Sed hęc, Sunt tractanda.

Turbari, Labi.

Deſtitui, Turpiter ſe dare.

Nuſq; turpius, Eſſe pñt q; in pœmio. Cicatriçoſa, Cicatricib9 affecta Senſus, Sententias.

Ne in caput, In iuſtam orationis ſummã. Vtilitas, Auerſi ſermõis.

Demoſthenes, Vnica forma dicẽdi, in oratione pro Cteſiphonte.

Inſtitit, Fortius mouit.

Hoc tãtũ indicaſſet, Simplici mõ.

Qđ idẽ, Lãgueſcere orationem.

Vt modo, In eodem capite.

Pręterea, Vitioſum eſt proœmiũ.

Hæc, Scilicet de proœmio obſeruabuntur. Ariſtoteles, Libro tertio Rhetoricorum.

Apud bonos iudices, Qđ videlicet hi non affectibus, ſed qualitate cauſę ad pronunciandum impellantur: Iam hoc pręcipue molimur proœmio, vt iudices, quiſq; in ſuę cauſæ vtilitatem conciliet. Verũ apud Lacedęmonios cautum erat, ne quis p œmiis vteretur.

Prodicus, Rhetor Græcus.

Frigida eſt affectatio, Vt progreſſio efficiat aliquam ſententiam.

CAPVT. II. Fo. XXXII.

PIcens, Ager is eſt in Italia, ſic appellatus, quaſi min9 celebratus & inglorius, vt eſt apud Ciceronem de Amicitia.

Loci, Quam ſcriptores τοπογραφίων, loci deſcriptionem vocãt, quẽadmodum perſonę narrationẽ προσωπογραφίων, & temporis χρονογραφίων, cauſarum ἀιτιογραφίων, aut etiam ἀιτιολογίων.

Vt idem, Cicero in Verrem.

Ciceronis de diſcurſu, In oratione pro Roſcio.

Chryſogonus, Inimicus Roſcii.

ὑποτύπωσις. Subformatio.

Vel de re conſtat, Cum narrationis virtute res ita depingitur oculis, vt non tam audiri, q; ſpectari pu

tetur,qđ maxime fit ppriis verbis, naturali rerum ſeruato ordine: porro τύπος Græcis imaginem ſonat: ὑπὸ ſub,q̃ ſit velut ſubiectę rei imago. Pubertas,Quando corpus pilis veſtitur,tunc pubertas incipit.

Diuerſę partis expoſitio,Aduerſarii pars tenetur explicare fuſius, q̃ actor propoſuit ſub compendio, ſi commodum fuerit.

Rabirio Poſthumio,Reo repetundarum.

Conuenit,Inter autores.

Añ acta vita,Modeſte & pacifice.

Aliiſq̃,De cauſis.

Tragœdiis,Euripidis in Aiace.

De laude,Gloria bellica propter arma ipſius Patrocli,quo certamine actus Aiax per mœrorẽ in inſaniam redactus eſt, vnde poſtea ſibi ipſi mortẽ conſciſſe narratur.

Eiuſmodi narratiões,Paręplenas.

Petitionem,Magiſtratus.

Hic,In ea narratione.

Veneficio,Cuius rei agebatur.

Illę duę,Narrationes.

Excutiendi,Repellendi.

Ventum,Arege Ptolemęo:

Curationem, Adminiſtrationem pecuniæ.

Suſcepiſſet,Poſthumius.

Vel augendi,Gratia.

Iter,Per Siciliam.

Cuius,Narrationis.

Paulo ante,In principio huius capitis. Soluendos,Recreandos.

Proſerpina,Quęſita a matre Cybeles. Comparatum,Inuentum.

Conciliator,Magis fauens.

Sed hoc,Hunc ordinem.

Niſi forte,Qđ abſurdũ ẽ dicere.

Pro Milone ſcriptam. Nam non pauit eam cauſam,ſed armatorũ,q̃ iudicium ſepſerant ſtrepitu deterritus,in media cauſa obmutuit,& qđ voce non poterat,domum regreſſus calamo Miloni preſtitit.

Prępoſitis,Diſputatis.

Diſtuliſſe,Protuliſſe.

Præiudicatione, Quę prima eſt q̃ſtio poſt procemium.

Quę eſt ſecunda,Queſtio.

Gratiam,Clodii.

Quod fiet,Qui ordo orationis.

Cauendi,Excipiendi.

Flagitiis,Grauibus ſceleribus.

Criminibus,Accuſationibus.

M.Cœlius,Adoleſcens perditus.

Petulantię,Procacitatis.

Deinde,Nonne?

Ipſius,Sceleris.

Actione,Oratione: accuſabatur enim ab amicis Clodię nobilis matronę,tanq̃ pro ære qđ debebat ipſi mulieri,venenum paraſſet.

In quibus,Ludis.

Certa quędam,Argumenta.

Ideoq̃,In ſcholis ſuo loco,contra ſuam partem.

Meditatio,Prœexercitatio.

Vtrumq̃,Seorſim.

Scholaſticis,Declamationibus.

Zelotypum,Maritum: Zelotypus maritus dicitur,qui cũ vxoris pudicitię non credat,eam quibus poteſt rationibus ita deformat, ne corporis elegantia alios in ſui amorem alliciat pelliciatq̃: nomen ſumptũ eſt ab æmulatione formę: ζῆλος æmulatio dicitur,& τύπος forma.

Malę tractationis,Qđ ſe male tractet,vel enormis læſionis.

Ariſtotelis,Lib.iii. Rhetoricorũ.

Per medium, Mediocrem modũ narrandi imitari.

Quo,Id eſt,quare.

Eſſe veriſimilẽ,Nam niſi vera eſſet iſta narratio, haudquaq̃ poſſet tota pro nobis eſſe.

Non tamen exquiſitis, Parũ obuiis autoribus.

Quę qdem virtꝰ, Perſpicuitatis.

Neſcias pręſtare &c. Dubitare qs poterat,vtrum minus velint ppria loqui,an minus poſſint: admittit autẽ Fabius hoc ſermone iſtis nouatoribus & facultatem & voluntatẽ puræ orationis,& ad hunc modum exponit Fabii verba Eraſmus in commẽtariis De verborũ & rerũ copia.

Rerum,Dicendarum.

Funis,Quo nauis e puppi alligatur retinaculo alicui ipſi portꝰ,ſic enim exponit hunc locum Siponti nus pontifex,quemadmodum vides epiſtola. i.lib. i. quo legere mauult auram: neq̃ deſunt qui diuerſam lectionem ſecuti,oram legunt, vt ſit ſenſus,ſoluere orã,a littore diſcedere: Ego tanto codicum conſenſui, q̃ oram habent,nõ repugnare audeo.

συντομον,Conciſam,a τέμνω ſcindo & σὺν,id eſt,con.

ταυτολογίας,Id eſt,ſuperfluas locutiones,per iterationes intelligo quas Grammatici vocãt ἐπαναλήψεις & ἐπαναλογίας,id eſt,reparatiões & iterationes eiuſdem ſententię,idq̃ per eadem verba.

Apud Ciceronem, In oratione pro Aulo Cecinna.

At partitio,Quod ſecundo loco criminandum.

Qđ Cicero,Pro Quinto Ligario, reo leſę maieſtatis apud imperatorem Iulium Cæſarem.

Mimis,Fabulis.

Prępparationes,Faciundę.

Latuerint, Irrepſerint in animos iudicum.

Simplicitatis imitatio, Vt enim homines ſimplices in mẽdacii ſuſpicionẽ haud temere veniunt,ita quoq̃ hæc morum ſimplicitatem imitata aliquoties plus fidei meretur q̃ arte cõtorta,vnde etiam prouerbio dicitur: Veritatis eſſe ſimplicẽ orationem: & pueris ætate ſimpliciſſima in puerbio attribuit veritas.

Feſtinato,Feſtinanter.

Hę ſunt,Videlicet rationes.

Magnificentiã,Rerũ & verborũ.

μεγαλοπρέπειαν,Magnidecentiã, per Ariſtotelem in moralibus: μεγαλοπρέπεια virtus eſt eorũ, quos magna decet,vt illuſtrium virorum & principum,id qđ vocabulum indicat, quandoquidem & Græcis μέγας μεγάλου magnus dicitur,& πρέπω decorum: Conſtat autem magnis ſumptibus faciendis in vtilitatem publicam: hinc tranſfertur ad orationem,quæ nihil habeat humile, nihil vulgare, ſiue res,ſiue verba ſpectes.

Submittendum,Diminuendum.

ἐνέργειαν,Velut lucem quandam orationis,partim in partitionibus, partim in de Oratore,partim ĩ Topicis,qui hanc virtutẽ ea parte conſiderant,qua reddit ſermonẽ efficacem,& velut plus operãtem,ab opere ἐνέργειαν vocant,ἔργον enĩ Græcis opus ſignificat,& ſic vtitur vocabulo hoc diuus Hieronymus in epiſtola quadã ad Paulinã ſic inquiẽs: Habet neſcio quid latẽtis energię viua vox,& in aurem ab ore pręceptoris diffuſa fortius ſonat,tametſi vulgares codices fere omnes ἐνέργειαν habent: Porro qui lucem quã rebus adfert ſpectant,ἐνάργειαν vocãt,qđ ἀργὸν lucidum & clarũ Græcis ſignificet: Et ſecundũ hunc modũ accipiẽdũ eſt hoc loco apud Fabium, quando ipſe veluti ſpeciem ſubiicit,quando ipſe euidentiam vertit, & perſpicuitati velut ſpeciem ſubiicit.

Moratam cũ dignitate, Mores & ſenſum hominum communem præ ſe ferentem,& exprimentem.

Prętereundam narrationem, Vt Cicero in.ii.de Oratore inclinat in hanc partem.

Actione, Ratione,genere,natura, pene quando aduerſarii actio nõ id intendit,qđ commiſimus, aut plus intendit q̃ ſit admiſſum, aut leuius commiſſum grauioris nomine accuſat,vt ſi quis furẽ ſacrilegii accuſet.

Ingenuum ſtuprauit,Ad legẽ Iuliam de ſtupris & adulteriis,ſtatuitur ſtuprum cõmitti in muliere ingenua, vel libera, vel vidua, etiã in virgine & puero.

IN LIBRI QVINTI CAPVT.II. Fo.XXXVIII.

QVE prędiciis, Prędiudiciũ, inqt Aſconius Pedianus, dicitur res quę cũ ſtatuta fuerit,affert iudicaturis exemplum qđ ſequantur.

De reſciſſis,Annihilatis,videlicet per cognitionem iudicũ,cuiuſmodi iuriſcõſulti inofficioſum vocant,de quibus rebus eſt apud Valeriũ Maximum lib.vii.cap.vii.&.viii. Tum & in Pandectis.

Qualia in Opianicũ,Hic enĩ Opianicus de veneficio Aulo Cluentio parato accuſatur,ad qđ cõuincendum adhibet Cicero iudicium, quo libertus Fabricii dãnatur, quaſi venenũ is exhibiturus fuiſſet.

In reis deportatis,Relegatis,quẽadmodum fieri ſolebat in quadã capitis diminutione, cum ciuitas quidem amittitur,ſed libertas retinetꝰ, qđ accidit ei, cui aqua & igni interdictũ fuerit, qui vel in inſulã deportatus eſt,ſic Iuſtinian.lib.i. inſtit. de cap.diminut.

In duas haſtas,Hinc eſt qđ Valeriꝰ Maximus iudiciũ centũuiraliũ ſæpe iudiciũ haſtę vocat: ipſe certe q̃q̃ apud idoneos ſcriptores de hac antiquitate nihil cõpertũ deprehendi,cõiecturis tamẽ aliquot adducor Centũuiros iudices in duas partes diſtributos,vt cauſas a priore parte iudicatas,poſterior denuo accuratiꝰ recognoſceret diſcuteretq̃: Itaq̃ ſi ĩ cauſa aliqua altera pars pronunciauit,potuit ex ſententia hoc firmamẽtum adferri,quo minus recognitio poſterioris partis iã facile in aduerſum pronunciare auſa fuerit.

Aduerſus cõſulta,Decretũ enim ſenatus conſcriptũ erat, cędem Clodii cõtra rempublicã eſſe, qđ iudicium ad cauſam Milonis pertinet.

Signatũ,Nã ſi argẽtũ omne legatum eſt,& ſignatũ argẽtũ eſt quoq̃ argẽtũ,ſequit̃ & hoc legatũ,ſiqdẽ ſignatũ argentum ſpecies eſt argẽti.

Quæ materfamilias, Huiuſmodi enim vxor apud iuris conſultos tãtum dicitur materfamilias.

Altera,Scilicet q̃ tãtũ vxor erat.

Probatis,Scilicet moribꝰ ĩ manũ & poteſtatẽ cũ vniuerſa dote venit.

Altera,Quę ſimpliciter vxor eſt, & ſuũ habet peculiũ,ſibiq̃ non marito lucratur.

Abſolutũ Catilinã, Hic enim cũ minorem Africã Prętor expilaſſet, a prouincialibus reus repetundarũ factione optimatiũ abſolutus eſt, niſi quis malit referre ad mitem plane ſententiam quã de huius coniuratione dicit Cæſar apud Salluſtiũ in Catilina.

CAP.III.ET.IIII. Fo.XXXVIII.

PArs,Actionis.

Aliis,Stupidis.

Publicum teſtimoniũ, Vt adulterio polluiſſe ſacra,quę matronis adire tantũ conceſſum erat, viris autẽ capitale,atq̃ Clodius vt indicat Cicero,muliebri habitu ĩdutus, nocte ingreſſus,& ab aliquibus matronis agnitus,ſacrũ omne perturbauit.

Quem,Liberum aut ſeruum.

Cauſa,Preſumptione.

Quis,Torſit.

Iniquam,Duram.

Metum,Religionem.

CAPVT.VI. Fo.XXXVIII.

QVideos, Vt Epicurei, Diagoras,Lucianus,Plinius.

Nullo offerẽte,Iurãdi cõditionẽ.

Id,Iuſiurandum.

Cognitio,Qui cognoſcit cauſã.

Qui,Iudex.

Atq̃ id agi,Moliri,ſpectari.

Occupaturum,Ante capturum.

CAPVT.VII. Fo.XXXIX.

CIrca teſtimonia,Circa ea q̃ per tabulas aut per teſtes formanꝰ.

Significatio,Emphaſis.

Voluntate,Coactus.

Quo ipſo,Facto.

Contra quem,Et per hoc ſuſpectum ſe reddit,quaſi ex odio det teſtimonium magis q̃ veritate.

Pręſentibus,Teſtibus.

Actionum,Accuſationum.

Nixa,Firmata.

Inuadere,Accuſare.

Eleuata,Infirmata,quẽadmodũ ĩ oratione pro Lucio Flacco eleuatur teſtimonium Græcę nationis: ſic enĩ Cicero ait. Verũtamen hoc dico de toto genere Græcorũ: Tribuo illis literas,do multarum artium diſciplinas,non adimo ſermonis leporẽ, ingeniorum acumen,dicendi copiã: deinde ſi qua ſibi alia aſſumunt, nõ repugno: teſtimoniorũ religionẽ & fidem nunq̃ iſta natio coluit,totiuſq̃ huiuſce rei quę ſit vis,quę auctoritas,qđ pondus,ignorãt: Vnde eſt illud: Da mihi mutuũ teſtimoniũ: Non Gallorũ,non Hiſpanorũ putatur,torum iſtud Græcorũ eſt,vt etiã qui Græce neſciunt,hoc qbꝰ verbis

a Græcis ſoleat dici,ſciãt. Porro hęc ipſa oratio,indicat omnes homines hic a Fabio notatos, quibus refelli poſſunt teſtes.

De auditionib⁹, Qui audita teſtantur. Diuerſa,In foro.

Arguentium,Oſtendentium.

Illa,Scilicet diuerſa.

Conſitentium,Quaſi inuiti.

Satis eſt, Scilicet eis contra quos dicturi ſunt.

Per hoc ipſum,Teſtimonium.

Euocare,Expiſcari.

Propoſiti,Animi.

Pedetẽtim,Prouerbium a tẽrãda glacie tractũ cõcreti primũ fluuii.

Interrogando,In iudicio.

Inceſſere,Inuadere reprehẽſione

His tẽporib⁹,Vtpote Demoſthenis. Poſt finitas,Scilicet in mediis actionibus. Peruicax,Malignus.

Prudens,Qui vſu rerũ eſt edoct⁹.

Efficere,Comprobare.

Ex medio,Sumptis e vulgari conſuetudine.

Frigus,Ineptitudo.

Artes,Fraudes.

Subſellia,In eo loco, vbi aduerſa pars eſt.

Noceat,Aduerſetur parti.

Quorũ mentionẽ,Quarũ artiũ.

Teſtatio,Literarum.

Teſtes,Preſentes.

Illa,Teſtationis.

Quæſitũ, Dubitatũ,pugnatũ eſt.

Religionem,Iuriſiurandi.

Ingenia,Quibus arguméta inueniantur.

Hinc,Dicitur.

In his,Argumentis.

In illis,Teſtibus.

Vtrinq;,Ab vtraq; pte litigãtiũ.

Quæſtio,Controuerſia.

Ipſis,Teſtibus.

Omnibus,Preſagiis.

Duplicem,Verborum.

Stoicos,Qui deum omnia prouidere putant.

Cõiectorũ,Interpretũ ſomniorũ.

Mathematicorum,Aſtrologorũ.

Amœnioribus,In affectibus tractandis. Traduntur, Videlicet ab Homero libro nono Odyſſeę.

CAPVT.VIII. Fo.XL.

Graminis, Herbę. Plinius lib. xiii.capi.xvi. Loton arborem facit,quę celte alio nomine dicatur, cuius baccę Fabarum magnitudine tam fiunt dulces,vt genti etiam ab earum vſu nomen ſit inditum:ſiquidem Lotophagi dicãtur,& hoc certe ab arbore Homerum intellexiſſe apparet:alioqui & genus herbę eſt, de quo forſan memoria lapſus Fabius hic ſentit: niſi qđ quibuſdam placere video, vt germine legatur. Mihi ſi detur libera ſuſpicandi facultas,a ſemidocto aliquo & temerario caſtigatore putauerim arborẽ in germẽ cõmutatã,nimirũ qui de herba loto aliqua legerit, de arbore autem nihil.

Nec vlla res probari, Vnde cum alii loci emergunt a genere ad ſpeciem,a maiore ad minus, ex pari vero fingunt locos a ſimilibus, a deſinitione,ab interpretatione, a ſpecie ad genus,ac a minore ad maius.

Quadruplex ratio, Quę ſcilicet argumẽtando apparet: Fiunt autẽ argumentationes rhetoricę, vt plurimum conditionalibus,quarũ formę quatuor ſunt vſitatiſſimę:De q bus hic Fabius,& copioſius M.Cicero in Topicis,& Boethius ex Theophraſto i libro de hypotheticis ſyllogiſmis,tum Georgius Trapezontius,& Marcian⁹ Capella vterq; in ſua Dialectica.

CAPVT.IX. Fo.XL.

Ἐνμήρια,,Ariſtoteles Rhetoricorum primo,capit.iii.& Hermagoras. ἔικεα,,Veriſimilia.

Idcirco ingreditur qui mouetur, Quia locus arguẽdi affirmatiue a ſpecie quidem ad genus valet, a genere vero ad ſpeciem non eſt niſi negatiua conſequẽs:recte enĩ ſequit,q non moueatur eum nec ingredi.

Virginem Athalantã,Filiã regis Colchorũ,venãdi ſtudioſam,a Meleagro amatore in hoc apri capite donatam,etſi Suidas Acaſti cuiuſdam filiã facit,quã Peleus adamarit:ſed de alia ſentit opinor: prioris mentionem facit vetuſtiſſimus poeta Græcus Muſęus.

Deferuntur,Litigatoribus.

Areopagitę,Iudices Athenienſes, qui in Ariopago loco Marti ſacro, vnde & nomen habent, cognoſcebant cauſas tantum capitis. Autor Iulius Pollux.

Spurii Melii,Spurius Melius, vt narrat Liuius lib.iiii.populũ Romanum annonę penuria laborantẽ,frumento diſtributo ita ſibi conciliauit,vt ſpem regni conciperet. Verũ cum inotuiſſet.gladios ac tela in ei⁹ domum comportata, cum iudiciũ huic indictum refugeret,a Seruilio Hala magiſtro equitũ cęſus eſt.

Marciq; Manlii,Manlius cum æs alienũ,quo populus demerſus erat, ſua largitione diſſoluiſſet, in ſuſpicionem regni affectati venit,ex Capitolii arce pręcipitatus ſupplicium dedit.Liuius in quinto.

CAPVT.IX. Fo.XL.

Enthymemata,Cõceptus aĩ. Epicheremata, Inchoata argumẽta. Apodixes,Demõſtratiões.

Interpretamur,Ex ratione Græcę vocis,quę deriuatur a verbo ἐνθυμέομαι,qđ cogito & in animo commiſcor ſignificat.

Sentẽtiã, Vt:credo hũc autorem hui⁹cędis,ga heri cũ occiſo rixabat

Tertium,Scilicet intellectum.

Cõtrariũ,Quia ex cõtrariis ratiõnẽ trahat. Impfectũ,Qui tãtũ duabus ppoſitionibus exponatur.

Quod ſane,Totidem partib⁹ cõcludere ſyllogiſmum.

Vulgus aggreſſionem,Quia ἐπιχειρέω aggredior ſignificat, & veluti operi manus admoueo:ab ἐπί,qđ ad ſignificat,& χεὶρ manus,vt intelligas hoc vocabulo quandam argumenti quaſi præparationem & deſtinationem, etiamdum ſuis partibus non explicatam.

γραμμικαὶ,Lineares demõſtratiões.

Quęq; earum, Vt quid ſequatur ad quãq; rem,verbi gratia,ſequitur ad inuidiam nocendi cupiditas, vn de argumentum trahitur pro reo contra actorem inuidum, ſic in iuuene luxurioſo facile hæret crimen adulterii vel ſtupri,amicitia in ſenibus,veneficium in nouerca.

An credibile ſit,Et Horati⁹ in arte poetica quid cuiq; ætati hominũ vel gratum vel aduerſum ſit,verſibus aliquot pſcribit:Porro meo iudicio nõ eſt compendioſius iter ad hanc doctrinã,vt feliciſſime diſcere liceat,q̃ ex comœdiis & Tragœdiis

Alioqui indubitata,Si ſemp vſu uenirent. Aut Scarũ ducas, Quoniam autore Plin.lib.ix.capit.liiii.& Oppiano de natura piſcium,ĩ Rhodio mari agit.

Ea porro ſunt genus,Tripliciẽ intellectum apud Porphirium philoſophum habet vocabulũ Gen⁹, primus eſt,quoniã omnes eiuſdẽ familiæ collectos vniuerſim generis appellatione cõprehẽdimus:alter non admodũ a priori diſcrepat, ſiquidẽ familię originẽ,ac velut caput hoc modo genus dicimus:hę duę acceptiones hoc loco a Fabio deſignantur:porro tertius Dialecticorũ eſt, apud quos eſt genus,qđ de pluri⁹ ſpeciebus ſubiectis dicitur, vt animal de homine & equo.

Similes maioribus,Hinc eſt quod Euripides dicit,niſi generis fundamentum recte iactum fuerit,neceſſe eſt infelices eſſe,qui inde naſcũtur, & profecto Plutarchus in commentario de liberis educandis plurimũ intereſſe cenſet,quibus quiſq; parẽtibus naſcatur,etiam qđ ad ingenium & mores attinet:Quare Diogenes cum petulantem adoleſcentem cõſpiceret: Vere inquit, pater ebri⁹te proſeminauit.

Petulantię,Audacię.

Contraria,Deformitas & ſibecillitas, Studia,Profeſſiones.

Forenſis,Rabula.

Commotionem,Affectionem.

Conſilia autem, Conſilia hic accipe,quaſdam animi inductiones, & quaſi voluntates, vt cum dicimus: neſcio quo conſilio hoc factum ſit, & Græci ſignificãtius hoc oſtẽdũt, apud quos conſilium a volũtate nomẽ habet,ſiquidem βούλομαι volo, & βουλή,ñę,conſilium.

CAPVT.XI. Fo.XLIIII.

Cvius manu Pyrrhus, Nam cũ victor Argos ingreſſus eſſet Pyrrhus,& pauperculũ quẽdã obuium equo proſternere pararet,anicula quędam,periclitantis filii caſu mota,rupta e tecto tegula, eaq; in Pyrrhi caput deiecta hoſtem occidit:Plutarchus in vita Pyrrhi.

Scipio,Malo tamen hoc loco eũ intelligere,qui primus omniũ ſuorum aliis detrectantibus, cõtempto mortis periculo, hoſtilem murum tranſcendit,cuius meminit Lucius Florus lib.lviii.

Illę quoq; fabulę,Gellius certe li. ii.capite circiter penultimo,magna cum laude fabulas illas, quibus inter ſe muta animantia confabulantur, Æſopo tribuit: At quia Quintilian⁹ noſter hoc loco tractationem quidẽ earum in ſoluto & ſimplicis orationis vel ſermonis genere Æſopo permittit,ſed originem plane refert ad Heſiodum,hac nimirũ vſus coniectura, q; in Heſiodi Georgicis ſubinde eędẽ fabulæ narrantur, atq; etiã ad allegoriam trahuntur, iam conſtat multis ſeculis Heſiodũ Æſopo antiquiorem, adeo vt apud Plutarchũ hiſtorię ſcriptor Ephorus vel Homero vetuſtiorẽ faciat: nec admodũ a Fabii iudicio diſſentit Caliſtratus Græcus ſcriptor, in imaginum deſcriptionibus.

ἀισωπικτωρ,Suſpicor plane librariorũ incuria verbũ omiſſum, neq; enĩ,Græci hoc fabularũ genus ſimpliciter ἀισωπικτωρ nominãt,ſed ab autore ſic cognominant,vt teſtatur idem Caliſtratus in deſcriptione imaginum. Atq; haud ſcio an nõ ex eadẽ ſcripturę cõſideratione coniectura ſumi poſſit,hic legẽdũ ἀισωπείαν nomine poſſeſſiuo,porro ἀισωπικτωρ ſonat ab Æſopo factũ vel ſcriptum. Παροιμίας,Hinc enĩ Græcis prouerbium habet nomẽ,qđ cuiuis iuxta viam,vel obuiũ ſit,a παρὰ qđ iuxta,& οἶμος via.

Non noſtrũ,Ad hunc modũ & legit & exponit Eraſm⁹ i tertia Adagiorum editione,indicans ex epiſtola Ciceronis ad Atticũ hunc vſum eſſe prouerbii, ſi quis puinciã ad ſe non pertinẽtẽ,aut parũ viriliter aptã recuſet,neq; enĩ munus huius eſt geſtare clitellas,ſed aſinorũ,& mulorũ.

Vt aquã frigidam,Haud ſcio an nõ rectius legatur frigidã,vt ſimpliciter intelligas hoc morbi genus, qđ frigore cõcutit vniuerſa membra, genus plane oppoſitum febri: nã vt a feruendo febris dicitur,quã immodice calor vexat,ita cõtrarius morbus a frigore immodico,a Fabio frigida dici poteſt videri:Græci certe vtrũq; genus ſuo vocabulo efferũt: etenim febrem calidã ab igne πυρετὸν vocant: frigidã vero a maris & aquę rigore ἐπιαλον dicũt,& ad hũc modum his vocabulis vſus Lucianus: Porro veteres Latini frigidas febres ex legib⁹. XII.tabularũ quercus nuncuparunt. Nihil autem vetat quo minus ad maiorẽ curioſitatem eorũ,quos hic dãnat Fabius, frigidam aquã legamus,vt quę noxia videatur pota febrientibus.

Homeri verſu, Homerus hac de re.ii.Iliados ſcribit,& certe Ariſtoteles Rhetoricorum.i,hos Homeri verſus agnoſcit.

CAPVT.XII. Fo.XLV.

Bagoam,Celebrat præter alios Bagoã Lucianus locis aliquot, vt qui Alexandro Magno fuerit in deliciis.

Megabyſum,Et hic inter effœminatos Darii regis concubitores refertur,certe Plinius recenſet quendam ſacerdotem hoc nomine, libro xxxv.capi.x.

Doriphoron,Celebratum puerũ, cuius virilitatem etiam pictura & ſtatuis honoratam tradit Plinius. xxxiiii.cap,viii.

CAPVT.XIIII. Fo.XLVIII.

Nihil autem aliud melius eſt mundo, Apparet plane, hoc quod Rodolphus Agricola, homo vt doctiſſimus, ſic & diligentiſſimus libro Dialecticorum primo affirmat, Fabium ipſum tametſi artificem differendi ſummum, quod ad tractanda argumenta pertineat,

paululum negligentem,obiter magis aliorum q̄ suam referre sententiam,id qđ vel hic locus iudicare poterit,nam cum in proposita ratiocinatione medium terminum & in p positione & assumptione prædicari faciat,idq̄ ita vt assumptio sit negatiua,iuxta Arist.sententiam in Analiticis, nihil inferri poterat aliud q̄ negatiuum,hic autem affirmatiue concluditur,mundum animal esse, & per hoc haud dubium quin improba sit ratiocinatio,Huc pertinet qđ hodie Dialecticorū vulgus tradit,conclusionem semper deteriori premissorum inhærere:nam si altera horum fuerit negatiua,& conclusio negabit,& si particulariter proponatur in altera,cōclusio quoq̄ eādem rationem imitabitur: quāobrē tametsi inuitus sic mutandam esse sentio lectionem,vt aut sine vel pręter rem legatur,id qđ ratio subiuncta satis aperte demonstrare videt. Cæterum hęc propositio aut cōfessa est, vt: qui beatam vitam viuere volet,philosopheť oportet, hoc enī conceditur,aut proxima probanda, vt mors nihil ad nos.

Cætera sequi,Nisi cōfirmata prima parte non possunt.

Est & assumptio,Aristoteles priorum resolutoriorū cap.xxii.&.iiii.p bat manifestissime,recte argumentandi forma seruata in omni figura ex falsis quidem datis colligi posse verum,at ex veris non nisi verum, quare subolet mihi certe mediū esse in verbis Fabii & in priore parte legendum,falsa intentio,& postea vera connexio in hūc modum, sed vt ipsa esse falsa si illa vera sunt nunq̄ est falsa connexio.

τοπικὴν,Sic maxie diuidūt Dialecticā Stoici,quēadmodū ī sua Dialectica īdicat Martian⁹ Capella, videlicet vt ratio iueniēdi & eliciēdi argumēta ex locis quos vocāt appellet τοπικὴ:verū ea sciētia, qua iā iuēta argumēta & e sedib⁹ suis educta in modū ac figurā recte ordinant,nūcupať Grēce κριτικὴ, hoc est iudicatoria,κρίνω qđ iudico est, vñ κριτὰ.

IN SEXTI LIBRI PRÆFATIONEM. QVÆ INCIPIT. Fo.XLIX.

VLnere orbitatis, Alludit Fabi⁹ ad Etymologiā orbitatis,siquidē oculi ob rotunditatē orbes dicuntur, vnde quia liberos nostros non minus q̄ oculos ipsos amamus,qui liberis spoliantur per ἀντίφρασιν orbi dicuntur,quasi oculis capti : Porro Fabius noster hic per lumē oculum intelligit.

Qđ nefas erat,Subindicat Fabi⁹ per hoc qđ dicit nefas erat , didicit enim homo cordatissimus Platone præceptore,non fas esse ex hoc corporis carcere emigrare,anteq̄ is qui ante animam indidit, hoc est, deus ipse iubeat,quę diuina plane sententia tractatur copiose apud Platonē in De republica,& Ciceronem in somnio Scipionis,qđ ex dicto Platonis libro traductum est.

Igniculos ingenii,Hic vocat quasdā futurę eruditionis velut scintillas,vnde maxima eruditionis flamma postea sit pfectura:breuiter vocat sic Cicero aī nostri propēsionem vel ad virtutes,vel sciētias,idq̄ Platonicorum more,qui animis nostris sciētiarum omnium atq̄ virtutum seminaria innata statuunt,quā quæstionem tractat Plato in Mēnone.

Illius,Matris scilicet nomine,quæ ante filium erepta doloris sensu caret,vt vel hinc appareat supra felix legendum esse.

Flosculos,Indicia & spem futuræ eruditionis. Infelicē cōsciētiā,Quę ea nouit,quę nihil prosunt.

Manes,Per vmbram & animā filii mei,& vxoris.

Fulminis,Quo postea pstratus p iectusq̄ est. Festinatā maturitatē, Sic in primo libro pręcox illud ingeniorum genus,idē Fabius nō temere vnq̄ ad frugē peruenire asserit,& Accius tragœdiarū scriptor apud Gelliū sic ait:Qđ in pomis est,itidē esse aiūt in ingeniis,q̄ dura & acerba nascuntur,post fiunt mitia,atq̄ iucūda:Sed quę gignūtur vieta, & mollia,atq̄ ī principio sunt viuida, non matura mox fiūt,sed putrida, relinquēdū igit ingeniis,qđ dies atq̄ ætas mitificet: Tū Cato apud Plinium lib.vii.hoc idē testať:Senilem iuuētā pmaturę mortis signum ad Helium scribit,& Plinius ipse magna hominū admonitione scribit, qui spectatissime floreant celerrime marcescere, li.xxi.cap.i.

Inuidiā,Fatorum & prouidētię,

Spes,Pręmaturę iuuentę.

Errorē,Id est,Moribūdā & euantem opinionē: agere enī animā, est luctari animam cum corpusculo.

Tuos ne ego o spes inanes, Imitatio est Ciceronis in oratione p Milone in epilogo.

Fugiētē spiritū,Alludit hic Fabi⁹ ad Hippocratis,& quorūdā aliorū veterū sentētiā,qui animā aliud nihil esse putarūt,q̄ spiritū & flatū p omnes corporis partes diffusum.

Adoptione,Id est,per hoc qđ cōsul adoptauit nuper in filium.

Atticę eloquētię,Inter oīa eloquētię genera,nullū magis celebrāt scriptores q̄ Atticum: ppterea q̄ inter Asianū,qđ nimia copia redūdat, & Laconicū nimia breuitate accisum, mediū sit,vtrinq̄ tēperatū,id qđ īdicat Cicero,cū alibi,tū in Oratore p fecto, quē librū q̄ legerit accurate, haudquaq̄ dubitabit,quin hoc loco Atticę eloquētię legendū sit,Sed & Terētius in Eunucho cū per ironiā omnibus numeris pfectā eloquētiā in milite glorioso ostendere vellet, ait in persona Gnathonis : Dixin' in hoc Atticam esse eloquentiam?

Cādidatū,In Romana rep.q ābiebāt magistratū,digni eo honore cādidati vocabant,quoniā cādidis vestibus erāt amicti,nimirū ad integritatē morū atq̄ innocētiā ostēdēdā, p quā magistratu digni videri possent:hinc per trāslationē candidatū eloquētię dixit Fabi⁹,p eo,q nō multum absit ab huius glorię palma.

Superstes,Adscribendum est hoc loco ante superstes , parens amisi,

vel simile aliquid,alioqui nullus colligi potest sensus,vt sit ordo: Te oī spe Atticę eloquentię candidatum parens amisi,superstes tantum pœnis siue ad pœnas,has si non cupido lucis,certe patiētia vindicet a reliqua mea ætate.

Ad crimen fortunę,Hunc locum Plinius velut exponēs lib.ii.cap.vii. sic ait:Toto quippe mundo,& locis omnibus,omnibusq̄ horis hominū vocibus fortuna sola inuocatur,& vna nominatur,vna accusatur,vna agitur rea,vna cogitatur, sola laudatur,sola arguitur,& cum conuiciis colitur,volubilisq̄, a plerisq̄ vero & cęca est existimata,vaga,incōstans,incerta,varia,indignorūq̄ fautrix,huic omnia expēsa,huic oīa feruntur accepta , & in tota ratione mortalium sola vtranq̄ paginā facit,Et Iuuenalis satyra.x.

Nullum numen abest,si sit prudētia: sed te Nos facimus Fortuna deam,cęloq̄ locamus.

Sua culpa dolet diu , Qđ videlicet ex animo amet,atq̄ excutit tristitiam,& viri est omnia mala extrinsec⁹ obuenientia pectoris robore fortiter perferre:tum Stoicis autorib⁹ nihil malum censendum, qđ nō nostro vitio contingit,

Effecta,Elaborata,expolita.

Fortunę,Quę ingenium tot malis oppressit.

Alioquí,Pręter calamitatem qua obrutus fueram.

Propter hoc,qđ videlicet tot malis ingeniū nostrū debilitatū fuerit.

Illam,Inuidiam fortunæ.

Boni autem consulere,In bonam partem accipere.

CAPVT.I. Fo.XLIX.

SEquebatur,In numeratione partium orationis.

Rebus, Resumendis, repetendis.

ἀνακεφαλαίωσις, Siquidē κεφαλὴ Gręcis caput significat , & cuiusq̄ rei sententiā.Hinc verbū κεφαλέω, qđ significat in capita & summas colligo,tum ἀνὰ rursum & retro significat.Intellige ergo etiam Gręci nominis ratione,per causę totiꝰ summas & capita.

Decurrendū,In peroratione, vel peroranti,non etiam immorādum singulis repetendis.

Alioqui,Nisi hoc feceris.

Impotentem,Id est,potentem,qui abutatur sua potentia.

Inuisum,Qui omniū inuidię subiacet,& per hoc ostēdit infamię fore iudicibus absolutionem Vatinii.

Iudiciorum,Quibus hactenus absolutus esset Verres.

Singula,Scilicet dicta sparsim in oratione. Turba,Hoc est, cū acerbatim & īdigeste oculis iudicis q̄q̄ causę capita subiicit.

Liberius in peroratione, ἐκλογὴ Grēcis sonat collectionē cū delectu: Siquidem deriuatur a verbo ἐκλέγω, qđ significat eligo. Manet ergo ex vocabuli quoq̄ ratione , ex toto orationis corpore,summas tātummodo & capita rerum,& velut ordines in perorationē colligere,quæ si animo cōcipiat iudex,nihil piculi sit etiam si alia forsan exciderint.

Summa,Caput artis.

Atrocitas,Grauitas.

Anfractus,Posset legi pro anfractus tractatus,simplici⁹ enim esset, & Fabio magis dignum.

Demosthenes, In oratione qua p se in Midiam dixit.

Ser.Sulpitius,Orator & Iurisperitus,cui M.Cicero de claris oratoribus iuris ciuilis sciētię palmam tribuit,quicq̄,vt idē testať,ī secūda arte,hoc est Iurisperitorū literis maluit esse primus,q̄ ī prima arte, hoc est eloquētia,secūd⁹ . Quare obiter, & pter pfessū eloquētiā tractauit.

Hoc genere,Commendationis.

Asinius,Gallus.

Ex personis,Cum orator assumit sibi personam litigatorum.

Proportione,Mutuo quodā respectu inter duo,vt quemadmodū sese habent quinq̄ ad decem sic decem ad viginti.

Impetu,Pricipio & initio affect⁹.

Frigescere,In morando.

Descēdit,Cui aliquid detrahitur in progressu.

CAPVT.II. Fo.L.

TAbulam supra Iouem,Duplex hinc accipi poterit intellect⁹, q̄ scilicet & in ipsum Iouem, tanq̄ facti pestem subpinxerint, vel q̄ de pictam tabulam supra Iouis statuā in Capitolio appenderint. Neq̄ enī quisq̄ commissurus videtur, vt mēdacii & sceleris sui deos velut probatores inducere audeat , maxime cum Homerus grauiter plane scribat,deos ipsos ad nullum malū constanter auxiliatores.

L.Murenam,Cum videlicet & ipse Catilina Cōsulatum peteret,quo magistratus pretextu per coniurationem suam rempublicam opprimeret.Itaq̄ ad depellendam eam a republica pestem , consultum fuerat,L.Murenam per fas ac nefas magistratum arripere , atq̄ hanc esse huius loci summam colligitur partim ex oratione pro L.Murena,partim pro L.Flacco.

Has tragœdias mouere, Mouere tragœdias quasi puerbialiter vsurpatur a scriptoribus, pro eo qđ est affectuum vim omnem, & ingentē rerum tumultum ostendere , sumpta tralatione a miserabili tragicorum exitu,qui nunq̄ sine mortis cōploratione terminantur: vnde & grauia & ampla verba ei argumento conueniunt,id qđ indicat Horatius in Arte.

Telephus & Peleus, cum pauper & exul vterq̄,

Proiicit ampullas & sesquipedalia verba!

Si curat cor spectantis tetigisse querela.

Fuit quondā,Anteq̄ resp.sub imperium vnius veniſſet.

Imperitia,Inelegantia.

Rigor,Inhabilitas.

Deformitas,Dedecus.

Afferūt,Peroratio ī fratris recusantis frigidissime magno oīm risu.

Hęc, Tolerabilia hactenus vitia recensuimus.

Inde est enim illud,Peruulgatū.

Qualitate,Æstimatione.

Nauarchis,Principib⁹ nautarū.

Cruciat⁹ ciuibus,In medio foro.
Philodamo,Ciue Syracusano.
μεριτοῦσ,Partiales porationes.

CAPVT.III. Fo.LI.

EVm,Habitum,affectum.
Supradictis, Operibus affectuum mouendorum.
Multi,Qui sibi nomen Oratoris occuparunt.
Atq; hoc est,Posse in quem velit animum rapere iudicem.
Propriũ opus est,Peculiaris labor
Libellis,Actis.
Quia sensum oculorum, Premit amor amãtes,quoniã vt scribit Plato in Symposio: Amor omnis excæcat,vt qđ amat,qđ verũ sit cernere nequeat:Hinc quoq; fit,vt sui ipsi⁹ cognitio omniũ maxime homini sit difficilis,quandoquidẽ ita comparatum est a natura,vt quisq; sui ipsius amore teneatur,ex quo fõte omnium vitiorum riuulos scaturire idem Plato testatur.
Mores, Conuenientes cuiq; pro sua conditione,fortuna,sexu, ętate, officio: Hæc enim sunt quæ mores alios faciunt,secundũ quendã intellectũ,si generaliter accipias mores.
In hac parte,Affectuum.
Fluere,Sua sponte obuenire.
Quo,Per quam virtutem.
Quod genus,Affectuum.
Vitium,Scomma.
Honestus,Dignitate prędítus.
Inuidiosum,Inuidię obnoxium.
Rei,Propter quã alicui iuidem⁹.
Somnia quędam vigilantiũ,Alludit opinor Fabius noster ad senariũ Iambicum veteris cuiuspiã Poetæ Græci,quẽ Basilius Magnus in quadam epistola ad Nazianzenũ sic fere refert αἱ γὰρ ἐλπίδες τῶν γεγοζούτων ἐνύπνια, id est:etenim spes vigilantium sunt somnia.
ἐνέργειαν, Vocabulũ hoc dupliciť apđ autores scribiť,nã q viã orationis & efficaciã mouẽdi,quã habet, spectant,ab opere, ἐνέργειαν vocant, eo qđ Græcis ἔργον opus dicať:Porro qui lucem,quã rebus addit, attẽdunt,a claritate nominãt ἐνάργειαν, quia Græcis ἀργὸς clarus dicitur,
posteri⁹ ꝓbasse videť Marcus Cicero,q illustrationẽ ac euidẽtiã vertit
Equus ille Pallãtis,Certũ est hũc locum librariorum negligentia mutilum circũferri: Nã Vergiliana q̃ notat Fabius Æneid.xi. sic habent.
Et bellator equus positis insignibus Æram, Et lachrymis guttisq; humectat grandibus ora.

CAPVT.IIII. Fo.LII.

DE risu, Virtute mouendorũ affectuum.
Noluisse,Risum mouere.
Contigisse,Per naturę felicitatẽ.
Salsum,Mordax.
Hoc,Quod sequitur.
Vt Cic.dicit,Cice.ii.de Oratore.
Sunt enim lõge venustiora,Quin & facilius est tela abiecta ab aduersario i ipsum retorquere,q̃ noua ex proprio ingenio depromere.
Dicaces,Festiui.
Materias in hoc idoneas, Vt est materia Erasmi in laude Stultitiæ, & Senecę in morte Claudii.
Festę,Scilicet cognominatę.
Conuersatione,Ciuilitate.
Atticorum,Qui hac virtute oẽs excelluerunt.
Insulsum,Inconditum.
Hi,Attici.
Ciceronis vtar, Ciceronis verba in.ii.de Oratore.
Imprudentibus,Nobis inuitis.
Item facto,Risus mouetur.
Insulsius,Q̃ & vultu,& gestu risum mouere. Lene,Molle.
Refert,Multum interest.
Obscœnitas,Turpitudo.
Obiici põt,Ab aduersario obscœnitas. Iudicio liberali,Iudicio instituto ad hoc,vt in libertatẽ ex seruitute assereret reus:Liberale iudiciũ apud veteres erat,quo contẽdebat, liber ne quispiam,an seruus esset.
Omnia,Quę agunt. Is,Heluius.
Cepasio,Oratori cui aderat.
Putaret se,Cepasi⁹ patron⁹ Fabritii. Ipse,Cepasius adiecit.
Cicero,In hoc genere facetiarũ.
Actu,Ductu orationis.
Aliis quibusdam,In Bruto.
Narrat,In persona Cęsaris.
Caii Plãci,Quẽ defẽdebat Crassus.
Duobus lectorib⁹, Qui recitarãt duas Crassi orationes.
Dialogos,Tres.
Maledictũ,Dicteriũ cõuicioſum.
Agendo,Orando.
Exciderunt,Per incogitantiam.
Ipsum,Dictũ. Variũ, Incõstãtẽ.
Eodem genere,Ambiguitatis.
Bouillas,Prędiũ. Qđ,Dicteriũ.
Occlusum,Qđ videlicet oĩa sua audacia perfringeret.
Magistros,Scilicet auctionis, qui bona eius sub hasta vẽdiderint: Nã vt colligitur ex vno & altero loco epistolarũ Ciceronis ad Atticũ, qui prœerant hastę,sub qua bona veniebant,& magistri appellabãtur.Quo referũt quidã & Ciceronis locum,q̃ est in epistolis lib. vii.Familiar. Sed heus tu,manũ de tabula, magister adest citius q̃ putaramus:significat enim Dictatorem Cęsarẽ adfore,qui proscriptorũ ciuiũ bona sub hasta diuendat.Et ne quẽq̃ sua fraudem⁹ laude,primus qđ equidem sciã, hũc locum Fabii illustrauit Ludouicus Cœl.in lection.Antiq.
Calũniantib⁹ foret,Adeo,vt Vatinius Ciceronis æmulus,in sua oratione scurrã cõsularẽ vocitarit, nimirum ob immodicã risus affectationem,Certe historiã hãc sic Macrob.recenset lib.ii.Satur.quo loco hui⁹facultatis in re latina principes duos facit,alterũ comicũ Plautũ, alterũ Mar.Tulliũ.Porro hic amor ĩ modic⁹ in tã rusticã Theocriti musam ita apponere solet,vt sæpe non pulchra,pulchra tñ videant,sic apđ Flaccũ,Balbinũ amatorẽ amasię suę Agnę delectat Polypus,morb⁹ oĩm fœdissimus:Et in recẽtioribus Bucolicis q̃spiã amicã suã altero oculo inutilẽ,vel ipsi⁹ Dianę formę pfert.
Sed fest ꝓpri⁹,Id est,festiuos & tetricos,vñ & Mar. canit: Nec grata est facies cui Gelatin⁹ abest. Porro autore Suida gelatin⁹ eã apud Græcos sonat lineã,q̃ sub ipso mẽto velut cannalis apparet in hoĩbus gratiosis dũ rident,nimirũ vocabulo facto ἀπὸ τοῦ γελάω, id est,rideo.

Facetum Vergilio. Quia vt res ipsa indicat, Vergiliana illa grauitas procul est ab omni risu, aut ergo facetum hoc loco aliud quiddã a risu significat, aut Horatius iocãdo insigniter lapsus est.
Vt in illa pixide. Qua videlicet Marcus Cœlius per Licinium familiarem,Clodię impudicæ mulieri venenum porrexisse accusabatur,quã rem rumor in obscœnam fabulam vertit,quasi Cœlius stuprum obtulisse Clodiæ videretur, quam rẽ Cicero in oratione pro Marco Cœlio verecũde his verbis significat: Hic etiam,inquit,mirabimur si illam commẽtitiam pixidem obscœnissima fit fabula consecuta,nihil est,qđ in eiusmodi mulierẽ cadere videatur: Audita & peruulgata & percelebrata sermonib⁹ res est. Percipitis animis Iudices iandudum quid velim, vel potius quid nolim dicere,qđ etiam si est factum, a Cœlio certe non est factũ. Quid enim attinebat: est enim ab aliquo fortasse adolescente non tam insulso q̃ non verecundo: Sin autem est fictum,non illud quidem modestum, sed tamen non est infacetum mẽdacium,qđ profecto nũq̃ hominum sermo atq; opinio cõprobasset, nisi omnia quæ cum turpitudine aliqua dicerentur,in istam quadrare apte viderentur.
Petis.Stans & pilam captas & magistratum, quem mirum q̃ facile illis Cæsar concedebat.
Verecundia. Ipsius vel dicterii vel autoris.
M.Vestinius. Legendũ sentio Festiuius, cum ei renũciatum esset,ali quando desinet pluere.
In Orchestra.Nam in ea theatri parte,qua se ad spectaculum edẽdũ exercebant actores & gladiatores, tum & aliorum exercitiorum, quæ ad corpus attinebant locus erat, vt indicat post Isocratem Victruuius lib.vi. Porro pila non nisi in campo ludimus.
Domitia. Vxore,quemadmodũ Caius Cæsar meminit.
Curionem. Oratorem nulli⁹ penę memorię,vt scribit Cicero de claris Oratoribus.
Victoriato.Numulo,cui sculptura inerat victorię Romanę, cui⁹ adhuc ænea aliquot nomismata circũferuntur.Porro æstimationem eius si cum nostri seculi moneta conferre desideras, excute quæ super hac re scripsit Guliel. Budæus in lib.de Asse & eius partibus.
Impotenter. Cum immodica potentia.
Decipiendi.Aduersarium.
Inopinatum.Dicterium.
Cassellio.Dedit occasionem.
Inseram.In hortum.
Vetus.Amicus quispiam.
Illum. Qui vetus testamentum habet.
Facultas.Quia & Fabius in calce præfationis in hunc.vi.lib.pro hæreditate facultatem patrimonii dixit.
Coloris genere.In Comœdiis veterum Græcorum spirare adhuc testatur Fab.lib.i.
Quem sequar.i. Pompei⁹ parum mihi videtur par esse repellẽdis Cęsaris cœptis, vt non admodum tutum sit eius partis esse, id quod ad Pompeii contumeliam dictum videri potest: Vnde idem Cicero apud Macrob. cum ad Pompeii partes se tandem contulisset, interrogatus quando venisset: respondit,sero:& causam subdens, nihil enim hic inquit,apparati est.
Cicero Corelię.In Epistolis Familiaribus.
Monebãt me.In Domitio Marso.
Illic.In examinatione testium.
Nationes totæ iceſſantur. A quo tamen non temperauit sibi M.Cicero, nam in oratione pro Lucio Flacco,Cares omnes lacessit,tũ & Phrygas, adde Græciam vniuersam,nisi quod rei asperitatem interiectis interim laudibus Athenienſium atq; Lacedæmoniorum lenit, & inuidiam minuit.
Heluio Mancipi. Mancipes dicebantur Romæ,qui aliquid e republica vel emebant vel conducebant:sique quidem,vt notat Festus,sublata manu significabant populo,se publicũ aliquid conduxisse aut emisse.
In Scuto Cimbrico. Cosmographi certo pronunciant,eos esse Cimbros populos,quos vulg⁹ hodie Dacos appellat:Siquidem Ptolom.atq; alii,Dacos non longe a ripis Histri ponunt,vbi hodie putantur habitare VValachi.
In Delphino sedisse. Herodotus historiarũ lib.i. hãc fabulã historiæ loco sic fere narrat: fuisse hunc Arionem nobilissimum citharœdum,q̃ a rege Corinthi Periandro in Siciliam missus, vt principes viros arte sua exhilararet, cum naue regrediens opulentus, nautis ipsis spem lucri ingentis dedisset, atq; illi hominem in mare præcipitare statuerẽt, precibus obtinuit,vt anteq̃ in mare desiliret,liceret sibi nouissime citharam pulsare,vbi impetrauit, in nauis prora genib⁹ nixis bellissime ad citharam cecinit,adeo vt Delphin⁹ cantilenę suauitate demulsus naui allueret,quod vbi vidit Arion in piscis dorsum desilit,ficq; e maris periculo est euectus.
Cicero.De Oratore.ii. vnde hæc sublegit Fabius, facetiarum vocabulo cauillationem intelligit, quæ sit in perpetua oratione vndequaq; velut diffusa.
Dictorum. Dicta hic vocat Fabius,quæ eadem a Macrobio dicteria appellantur,nimirum quæ in aduersarium & acute iaciuntur.
Atellanę more.Est autem Atellana,quemadmodum indicat Diomedes in tertio,genus fabulę mimicæ, magna obscuritate hũanę vitę consuetudinem vtcunq; imitans, sic dictum ab Atella Oscorum ciuitate, vbi primum frequentari cœpit hoc comœdię genus.
Fere ambiguitate. Aristoteles in Elenchis sophisticis duo genera facit ambigui sermonis:alterum quidem appellatur ὁμωνυμία., æquiuocatio,cum videlicet varius est vocis eiusdem vsus:Latini recentiores eą nuocationem dicunt:ex quo vt plu-

rimum risus conciliat,de eo hic Fabius maxime sentit.Alterũ genus ẽ, qđ idẽ philosophus ait ex diuersa sermõis& multiplici structura,disiũctione q̃ aliũ atq; aliũ sensum accipere,ἀμφιβολογίαν Græci vocãt,Latini gñaliori vocabulo Ambiguitatem.

In metalepsin quoq; cadit. Ea figura fit,ait Erasm⁹,cũ gradati iturad hoc quod ostẽdit:Sic Vergili⁹.i. Æneid.de ventis.

Sed pater oĩpotẽs spelũcis abdidit atris. Nã p atras ostẽdit nigras esse: p nigras vero tenebrosas, & p hoc in pceps pfundas.Ad eũ modũ & hic ex muneris paruitate statĩ intelligis Augusti parcitatẽ,q̃ tũ magis est cõspicua,si cõrariorũ amplitudo cõparet. Porro mos erat principib⁹ Romanis,populi aĩos liberalitate sibi cõciliare,q̃ res cœpit a vini cõgiariis ppinãdis,sed postea vocabulũ & ad alia liberalitatis gña deflexũ est, indicat hęc oĩa Suetonius in Cęsaribus.

Heminariã esse dixit.Sipõtin⁹ Põtifex in cõmẽtariis latinę lĩguę,hoc loco heminã legit.Porro heminavocabulũ a Græcis ortũ, dimidiatum sextariũ sonat:sed vtraq; lectio probabilis est.

Sed satagere.Satagere anxie multa agere,id qđ Greci πολυπραγμονεῖν dicũt.i.multa simul facere:verũ ita, vt nullũ p dignitate conficias. Sic Terẽtius amatorẽ adolescẽtem rerũ suarũ satagere dicit,hoc ẽ,plus habere qđ agat,qđq; sit sollicit⁹. Et Euãgelio translato Martha satagit circa frequẽs ministeriũ. Hanc vero verborũ diuersa significantiũ silĩtudinẽ Græci παρονομασίαν vocãt: Cicero de Oratore tertio, agnominationẽ interpretat, & in eã figurã hãc dictorũ speciẽ reuocat,i secũdo eiusdẽ operis volumine.

Fiũt & detracta. Vt si dicas p iocũ:Hic ciuitatẽ nõ honorat,sed onerat. Et binis cõiũctis verbis, Verbi gratia, si quẽpiã stulte sapientem græca cõpositione μωρόσοφον dixeris,a σόφος, qđ sapiẽtẽ significat,& μῶρος stultũ:quo vocabulo vsus est Erasmus in declamatiõe Stultitiæ. Huc ptinẽt q̃ per cõtrarietatẽ edicimus,sanctã iactantiã,diuitẽ pauptatẽ,prudentẽ simplicitatem

Lentulũ Spintherẽ. Siqdẽ q lõgi sunt,& p hoc tardi,pprio vocabulo Lentuli dicunt.Sed aurũ lentũ dicimus, qđ i lõgas laminas deduci possit. Iraq; ad silĩtudinẽ Lentulũ olim vocatũ,simplices Romani Spintherẽ dixerũt. Porro Spinther stimulũ significat oblõgũ capitatũ, quo mulieres vestes lineas affigũt: Græcis aũt σπινθὴρ flãmã significat.

Scipionẽ Serapionẽ.Indicat Fest⁹ Põpeius,Nævii carmẽ citãs, deformes & imũdas anus olim Scraptas dici solitas:Nimirũ vocabulo factitio,a sono quẽ id hoĩm genus screando edit. Hinc coniicio & Scipionẽ p iocũ Serapionẽ appellatũ: Nãq; codices Serapionẽ hñt, neq; i re, neq; in voce Scipioni cõuenit.

Asinus albus.Albus nimirũ,qđ insignis esset,& pter cęteros notabilis Asinus vero,qđ in obuiũ quẽq; prę ter delectum dicteria iaceret,haud aliter ac asini citra discrimẽ quẽuis adrudiunt.

Q; vllus spado.Spado aũt libidinosus esse non possit,nimirũ q; libidinis instrumento caret.

Desinat putere. Locũ corruptũ nemo dubitat,sed qui restituere conetur,itidem est nemo:Nos certe citra præiudicium aliorum legẽdum censemus:Cum ei renunciatum esset aliquando desinere pluere.Nam renũciare alicui,pro eo quod repulsam pati apđ Latinos scriptores frequens est. Porro pluere vsurpari p eo qđ aduersam fortunam sentire, testari potest Horatius,cũ huc velut alludens in Odis canit

Sperat infestis, metuit secundis,
Alterum certum bene pparatum
Pect⁹ informes hyemes inducit
Iuppiter idem.

Et alter hoc velut exponens sic scribit.

Fidere Barte decet, melius cras forsan habebis,
Spes est in viuis, non est spes vlla sepultis.

Et quandoq; pluit deus,& quandoq; serenat.

Augustus de Pãtomimis.Pãtomimi apud scriptores Latinos sunt, q gestibus corporis in oẽm partẽ flexis,nullã sentẽtiã nõ imitant, id qđ vocis ratio indicat:figdẽ πᾶρ omne sonat Græcis,& μιμέω imitor

Per hyperbolẽ. Transgressionem veritatis supra modum.

Ad fornicẽ Fabii.Ad arcũ erectũ in honorẽ Fabii. Constat ex Plinio naturalis historię lib. xviii. atq; itẽ Macrobii Saturnalib⁹,cõplura Romanorũ noĩa a leguminib⁹ mutuo esse assumpta:sic a fabis dicti Fabii, a pisis Pisones,a cicere Cicerones,a lente Lẽtuli. Suspicor ergo dicteriũ, de quo hic Fabius agit,p iocũ reuocasse Lẽtulorũ humilitatẽ ad ipsius familię originẽ,nimirũ q̃ debeat minutissimo leguminis generi lenti, a quo non degenerarẽt Lẽtuli. Porro qualecũq; hoc fuit dicteriũ,p intolerandã alicuius librarii supinitatem omissum est.

De theatro. Quo actus fabularũ inter se distinguebant in veterũ comicis & tragicis spectaculis: tegebãt enĩ hoc velum vmbraculo suo actores tantispęr, dũ pſonas inter se cõmutarent,nimirũ p actus sequẽtis ratione.

Malo te ciuica donare.Quę donabat ab ĩperatore ei,q ciuẽ i acie,aut etiã ex oppugnatione vrbiũ liberasset,quẽadmodũ de militarib⁹ hisce coronis scribit in Noctib⁹ Gellius.

Hippocẽtaurũ. Poetę finxerunt i Thessalia monstra fuisse olim,quorũ pectus,manus,& caput humanã faciẽ imitarent,cętera pars esset equina.Iã festiuiter Iuba se hippocẽtaurũ negat,qñquidẽ equũ,cui insideat,sua volũtate ab aspgẽdo luto arcere non possit,quare hanc molestiã sibi vitio vertendã non esse.

Primipilaris.Romani,vt testatur Titus Liuius,cohortes suas in centurias distribuere solebãt,pfectis singulis centuriis,quos a centuria Cẽturiones:ab armatura vero graui q̃ gerebant, Primipilos: q̃ ex his qui pila gererent primi essent.Porro autore Vegetio,pilum hastile est graue, quinq; pedes & semis longum: Hinc dignitas ipsa Primipilatus nũcupabatur,& homo primipilaris, q primi pili autoritatem habuisset.

Versus commode positi. Sic & Marcus Cicero in prefatione sua in Catone maiore ad Titum Pomponium Atticum scripta, gratiam ex versibus duobus & semis illius antiquissimi Ennii quęrit.

Nisi qua Vlysses.Fuit enim Laertes,quemadmodum Odysseæ primo scribit Homerus, pater Vlyssis tamen eum Telemachus Vlyssis filius appellat auum:Et Ouidi⁹ Vlyssem patronymico vocabulo Laertiaden nominat.Porro significat Cicero Accium aduersarium nõ nisi dolis euadere potuisse, & non aliter q̃ Vlysses effugerit e manibus Cyclopis,primum per dolum inimici oculo eruto,deinde hac occasione naue conscensa: qua de re iucundissime fabulatur Homerus Odysseæ libro nono.

Notis versibus. Vel nouis versibus legendum,quos ipsi scilicet pro tempore fingemus, quemadmodũ, autore Dionysio Halicarnassensi, ipsi Socrati in orationibus plus qui quaginta exciderunt.Nec defuerũt qui aliquot apud Ciceronem obseruarint. Et Liuius historias suas ab hemistichio heroico incepit: Id qđ ipse Fabius obseruauit i nono. Vel totum illud:seu fictis notis versib⁹, tanq̃ supposititicium a glossematario quopiam adscriptum tradendum: Quia præter notos versus fingere aliud nihil est,q̃ qđ supra dixit, eos ponere verbis ex parte mutatis:Deinde nullum adiicit exemplum, per qđ huic membro locus esse possit, tamen quod sequitur de prouerbio aptissime cohæret, proxime cum eo quod precessit,cuius hæreditas est, qđ iam vocant sapientiam.

Tollat te qui non nouit.Hæc Fabii verba alioqui obscura interpretatur velut Horatius in epistolis, agens de scurra Plano,qui spõre sua sępe cadens, tanq̃ crure fracto miserandis vocibus prætereuntes implorabat,vt humo tolleretur: peregrinus autem quisq̃ ac doli ignarus,si quãdo alleuatur⁹ accessisset, a scurra ludibrio habebatur: Verum vbi iam eius simulatio plerisq; innotuisset, isq; vere aliquando fracto crure tolli quereretur,nemo subuenit,oĩbus Planum solitos agere ludos arbitrantibus.

Cum Sphingen domi.Porro constat siue ex historia, siue ex fabula, apud Thebas monstrum quodpiam latitasse, qđ prætereuntibus ænigmata dissoluenda proponeret, atq; inter cætera proposuit, qđ nam animal esset mane quadrupes, meridie bipes,vesperi tripes: Hoc cũ nemo coniicere posset, tandem Oedipus superuenit,afferens hominem significari, qui mane, id est in infantia, manibus loco pedum vteretur,meridie vero bipes & erectus incederet,vesperi autẽ,hoc est, in senectute scipioni innixus fieret tripes.

Auctionem proposuisset.Publicã licitationem rerum suarum,hoc est, cum certatim emptores rem plurisac pluris licitantur.

An in tabulis. Ex ãbiguitate forsan risum quęsiuit,cui locũ dat etymologia, siquidem chirograph⁹ ex vocabuli ratione est scriptura cuiusuis manu facta,a χεὶρ,qđ manum sonat,& γράφω: etiamsi vsus eius est pro scriptura, quam quis propriis digitis exarauit, qđ genus iurisconsulti σύγγραφον dicũt: Ausonio certe Theodosius Augustus scribens, χυτόγραφον vocat.

Nam sicut ista rebus. Hic locus a nemine,quod sciam,hactenus restitutus,vtcunq; poterit corrigi, si in hunc modum legatur:nam sic dicere,vt ista rebus & personis conueniant,qđ in vtrisq; oportet,perfectę eloquentiæ. Aut si propius ruinam lectiõis mutari volueris, sic ordina: nam sic vt ista rebus & personis cõueniant,qđ in vtrisq; oportet dicere,perfectę eloquentiæ est.

ἀποφθεγματικὸν. Siquidem ἀποφθέγγομαι loquor,sono,pronuncio: hinc sapienter, breuiter, scitęq; vel dicta vel responsa Græci vocant ἀποφθέγματα.

Neq; grauem mortem. Qui credit animam immortalem, imo iuxta Platonis disputationem in Phedone, nouit hanc vitam aliud esse nihil,q̃ perpetuam quandam miseriam, in qua videlicet anima corporis vinculo velut carcere quopiam detineatur: Porro mortem demum transitum esse,& veram illam & cœlestem animę genuinam vitam,quã & in hoc mundo nos pro virili meditari iubet:Idem est qđ Plato,cum Philosophiam dicit aliud esse nihil, q̃ mortis meditationem.

Omnium horarum. Sic Tiberius Augustus apud Suetonium, duos profitetur se in familia habere oĩm horarum homines,cum quibus iucundissime cõsuetudinem habeat: Porro cuiusmodi esse debeat seriis iocisq; accommodatus,scribit felicissime Gellius libro.xii. cap.iiii. Et in eundem vsum multa congerit Erasmus,qui prouerbium ex,hoc dicterio fecit.

Transi ad Cæsarem. Alludit dicterium hoc ad sententiam verissimam, qua aliena nobis semper magis placere,q̃ nostra dicitur: q̃ felicĩter extulit,qui dixit:

Vicinumq; pecus grandius vber habet.

Vsq; adeo nostri nosmet pœnitet:atq; huius argumenti sententiam conscripsit Flacc⁹ in Odis:Qui fit Mecœnas.

CAPVT. VI. Fo. LVI.

VT ne a sententiis. Quia per iudicii facultatẽ dignoscim⁹ quæ sententia sit grauis, quę vulgaris & languida:in verbis autem pręeandem virtutem discem⁹ propria ab impropriis. Cõsilium vero est ratio quædam, quæ quid sit humile, sordidum,qđ magnificum, qđ proprie significat, in qua re totius eloquentię,imo eruditionis fundamẽ-

tum consistit. Porro si arte iuuari posset hæc res, certe maxime ad rẽ pertinuerit feliciter statim primis ab annis institutum esse, ac deinde non nisi in optimis quibuscp scriptoribus versari, maxime vero, si qd ipe iudicare valeo, in Fabio, Plutarcho, quibus si quem adiicere voles ex recentioribus, erit is citra controuersiam Erasmus.

Gustus aut odor. Quia quẽadmodum gust⁹ & odor sensus sunt corporis, rebuscp corporeis sentiendis a natura sortiti, sic quidam est ratiõis & ingenii sensus, per quem sunt res soli intellectui obnoxię.

Distare consilium. Certe ex supioris seculi hominibus, maxime Hermolaus Barbarus proxime ad hanc virtutem accessisse videtur, quę pfecto tanta est, vt citra eam frustra discendi laborem sis subiturus.

IN LIBRI SEPTIMI CAPVT. I. Fo. LVII.

Commistus deuixerit. Cõmittere hoc loco vocabulum proprium architectorum est, duo vel saxa vel ligna inter se coaptata cõstringere, idcp vel interfusa calce in ipsam ruinã, vel ferro ipacto in vtrũcp, vel bitumine, vel quouis alio ferrumine, hinc cõmissura dicit ipsa cõiũctio, atcp ea pars, qua sic duo inter se cõmittuntur: hæc ex Vitruuio.

CAPVT. II. Fo. LVII.

Atcp Æschines. Quoniã Æschines hoc noie reũ fecit, qđ contra legẽ in senatu sententiã dixisset.

Demosthenes quoq;. Demosthenes virtutes corona aurea honorandas censuit, eo q ad extruendos ciuitatis muros pecuniam e domesticis facultatibus erogasset, id qđ contra leges libertatis habetur, videlicet ne qs per eam occasionem ad tyrãnidẽ aspiraret: Tum & alię fuerãt leges, quarũ puaricatiõe reus pmebat, atcp iprimis q si corona aurea autoritate senat⁹ cui decernat, id publicandũ in curia: si vero plebi scito in concione populi quorũ neutrũ seruatũ q̃rit Æschines.

Pauperis educatoris. Qđ videlicet nõ imerito duceret filiã paupis educatoris, si pater ver⁹ non solueret alimẽta: Porro leges ciuiles non consentiunt in nuptias, nisi volũtas parentum accesserit.

Nec pbationũ. Suspicor, nec pbationum loco, maioris lucis gratia a quopiã studioso olim annotatũ, videlicet vt sciret, quo loco a Fabio cõcessum hoc de argumẽtis disponendis, neq enim mos est Fabio, ad plenum adeo & solicite repetere quo quid loco dictum sit.

Procuratorẽ habendi sit ius. Procurator is est, qui aliena negocia mãdato domini administrat: constituitur aũt coram, vel per nuncium, vel per epistolã: Itẽ veteranis pcuratores dari possunt, militibus non possunt, sic iuris consultus libro tertio Pandect. de Proc.

Ex asse hæres. Nam iurisconsulti totam hæreditatem assis nomine intelligunt, quã deinceps in suas partes diuidunt, qua de re in Pãdectis habes, titulo de Instit. hęre. li. xxviii. & lib. vi. de petitione hæred. Porro adhęc plenissime intelligenda plurimũ adiumenti attulerit, lib. i. Gul. Budæus de Asse & eius partibus.

Ex vtracp parte. Actoris & rei.

Cuius rei. Diuersitatis.

Inde. Ex primo conflictu.

Quod. Ipsum amittere.

In factis. In quæstionibus facti.

Viro forti. Aldus hoc loco paulo curiosior, pro virum, qđ est in antiquis exemplis, subiecit Viriatum proprium tyranni nomẽ, malo ego antiquiorem lectionem, cũ propter codicum consensum, tum vero maxime, qđ subiungitur, mulier occidit, vxor occidit: quoniã dubiũ non est, quin vxor ad virum tyrannum referatur.

Aut præuaricatione. Qz̃q̃ iurisconsulti discrimen faciunt inter preuaricationem, calumniam, & tergiuersationem, vt videlicet præuaricatio sit, cũ accusator segniter agit dedita opera, & potentissima quæcp in accusando omittit, quo videlicet effugiat supplicium reus, & calumnia falsorũ criminũ obiectio: Tergiuersatio vero cum ab actore causa tõtum negligitur, & omnia hęc dolo malo. Tamen hoc loco præuaricationem accipit Fabius generaliter, vt & tergiuersationem includat, alioqui non procedet Fabii argumentatio, videlicet nõ omnibus propositis, quibus fiat vt quis reus absoluatur.

Propositiõe. Intentiõe sũmæ cãæ.

Multis milibus versuum. Seriem dictionis versum vocat.

Vtra pars. Cum duo videlicet æqualem causam habent: hęc quæstio locum tãtum habet in iudiciis quę exercentur partibus, quasi eiusdem causę sociis, id quod vsu venit in causis familiæ Herciscũdę, id est, hæreditatis diuidundæ, communis diuidundi, & finium regundorum.

Petitionum. Prouocationum.

Narrare. Proponere.

Possessorem. Qui cõmunem hæreditatem habet in sua manu.

Propositio. Actionis, quæ intẽdit.

Colores. Velut quosdam habitus dictionis.

Locis speciosis. Quæstionibus copiosis & magnam vtilitatẽ & vbertatem dicendi præbentibus, quales sunt communes quæstiones, & vulgo frequentissimę.

Ea. Scilicet quę sunt communia.

In oculos. Apta q̃ sũt, remotiora, aut occultiora, aut sile gppiã deest.

Cũ fecisset fortiter. In rẽpublicã.

Fauorabiles psonas. Quę fauorem iudicis possunt demereri.

Quę oĩa. Iã hic excussa p rustico.

Sẽtẽtię. Quib⁹ claudunt periodi.

Præcipites. Argutæ, hoc est, q̃ tametsi prima frõte argutiã & acumẽ habere videntur, attamen si semel atcp iterum excusseris, vanæ apparent, & velut concidunt.

Vel obscure. Vt videlicet obscuritas admiratiõe faciat nũc nostro seculo gregariis Oratoribus.

Tumultu & clamore. Tumultũ hic & clamorẽ intelligo audiẽtiũ acclamationẽ, atcp itẽ applausum, siue id in schola declamãtib⁹ cõtingat, siue in foro orãtib⁹, q mos Quinc. seculo atcp itẽ hui⁹ discipuli Plinii Iunioris, vsq adeo inualuit, vt Plini⁹ de hac re pceptũ dans in epistolis, dicat: Scito eũ pessime dicere, cui q̃ maxime fuerit applausum, qđ videlicet q̃ erudita sint, a paucis, hoc est eruditis iudicari q̃nt, vulgus autẽ nõ tam iudiciũ, quo caret, q̃ affectum sequitur impetum.

Cura in pximo. Quasi cognata.

Hęc. Videlicet q̃ supra dicta sũt pro rustico.

Expugnata. Euicta.

Sequentibus. s. argumentis.

Literis. Græcis.

Incipiat. Quẽadmodũ prescripsi, vt iure gentium petat.

Propositio. Rhetorica.

Tam æque. Tã mananti ex naturali lege.

Postulationi. Petitioni hęredis.

Cõfessis. In eis de qbus conuenit inter partes.

Hoc tantum. Derelictũ patrem.

An volũtate sit standũ. Quia leges scire, vt iurisconsulti dicũt, non est verba, sed pprietatẽ & mentẽ iuris tenere & amplecti: ratio enim est anima legis.

Satis. Accurate leges communes ad particularia transire.

Exceptione. Qđ tñ absurdũ est.

Argumẽta. Verba, absurditatem comprobantia.

Actum. Contra legem.

Idem ille. Orator.

Cogitauit. Sic meditatus causam & pgressum, & iudicii cursum.

Ad disertum. Personam diserti fratris assumat.

Vt ait Cicero. In oratione p Lucio Murena, quo loco Marcus Tullius anxias has, & supstitiosas Iurisconsultorũ meditatiões, i Seruii Sulpitii inuidiã docet. Porro Tibicinẽ latinũ hic vocat, qđ comœdia latia p Græcoz̃ choris tibiis iã dextris, iã sinistris distinguit. Alludit ergo Cicero p trãsitum ab actore ad reũ, vel a reo ad actorẽ partiũ ad dextras & sinistras tibias comœdiarũ Latinarũ. Qui plura super hac re desiderat, legat q̃ erudite cõgessit in vestibulo Teren. comœdiæ Ælius Donatus.

Vt ista. Posse aliquẽ nõ abfuisse, & tamen hęredem esse.

Occurrit Pro persona rustici.

De causa. Silẽtio tuo, absentia.

Coloris. Introducti cõsilii, verisimilis argumenti causa.

Intendamus. Animum acriter.

Excutit. Explicat.

Eum. Qui nõ aluerit parentem.

Reum. Peregrinum.

Accusatũ de pegrinis sacris. Invrbẽ adductis. Erat enĩ capitale & apd gẽtiles cõtra magistratuũ autoritatẽ noua & pegrina sacra aut nouũ etiam colẽdorũ sacrorũ ritũ inducere. Quę res Græcis, & maxime Platoni describit: Hęc lex cicutã bibere coegit Socratẽ, nouũ cuiusdã, & vnius numinis cultorem, ligneorum autẽ & saxeorum irrisorem.

Vendidit lenoni. Et per hoc filii pudicitiam prostituit.

Lex. s. filio exhęredãdo, qđ patri p ditionis reo non adfuerit.

Dura. Noua.

Verecundũ. Religio est dicere timeo: Hoc ppterea nõ adfuisse penitus.

Ad exules. Quia, s. sunt infames, nec iure agere possunt, vt in titulo de his q infamia notantur.

Vtracp pte. Et p hoc modestia cõmendat, q nolit aperta fraude agere cum fratre.

Ne piculi. Et sic deserat cã patris.

Deficiat. Meditãti oratori.

Tẽdam⁹ eo. Ingeniũ nr̃m explicemus. Id cõmodũ. Suæ causæ.

Vltra illud. Quod prima fronte occurrit.

Sublatione. Annihilatione, exauctoratione.

Perinde. Æquali cõditione: Quia alioqui duo prẽmia postulasset rusticus, alterum quo pater, alterũ quo frater restitueretur.

Reliqua. Quærenda p rustico.

Idipsum. Quęsitum.

Nunc vtiq;. Diuidit maxime.

Semissem. Dimidiũ hæreditatis.

Vniuersa. Patris bona.

Patris memoria. Vita functi.

Instrumẽtum est. Ducit ex altero statu, vel etiã dat occasionem alteri statui: videlicet an nõ iure pater rotã hęreditatẽ restitutori filio reliqsset.

CAPVT. III. Fo. LIX.

Anatomorũ. Vt videlicet tradunt Epicurei: & probare conatur multis versibus Lucretius de rerũ natura primo. Porro atomos intelligunt Epicurei tenuissima corpuscula, & vt vox indicat, insectilia, quæ per radios solis volitare conspiciuntur.

Per quæ. Tanq̃ instrumenta.

Ratio. Causa.

Adeptum. Quæ prima est species alterius generis.

Incrementum. Secunda species.

Proueniunt. Promanant.

Cætera eiusdẽ generis. Vt amor immodica lętitia.

Causę. Earum quæ facta sunt.

Qua de re. Cõtẽtione iuris libro tertio dictũ, vbi de statibus agit.

Mediterrane⁹. Int maria cõclus⁹.

Pro Milone. Ciceronẽ, dum pbare contendit haudquaq̃ esse verisimile, si Milo animum occidẽdi Clodium habuisset, qđ negocium i via Appia freqntissima tẽtare voluisset.

Ad coniecturam. Dum quęritur, an aliquid factum sit.

Contra licuit. Qz̃ iniuriam feci.

Præstant. Loci.

Quæratur. Sit in dubio.

Valet. Locus.

Et Miloni. Habebat enim Clodiorum familia conditoria sua in via Appia, in qua ęsus est Clodius: Testatur hoc Cicero in oratione pro Milone.

Æstimationẽ rerũ. Qualitatem.

Speciosę. Vxoris.

Dãnatã. Vt eã postea duceret, vt ex ea lucrũ & q̃stũ faceret.

Casus accidẽtalis. Causa q̃ ex euẽtu cognoscit: alias ad affectũ misericordię destinatã: de quib⁹ rebus copiose est de naturali auscultatione apud Aristotelem lib. ii.

Seruus.Exiuit.
Penula.Veste ambulatoria.
Queritur.Ambigitur.
Incurrēt.Subiacebūt cuiꝰ loco.

CAPVT. IIII. Fo.LX.

FInitio ígit.Aristoteles & Peripatetici definitionē,hoc ē, oratione q̄ breuiter cēntiā rei explicet, ὅρους.i.terminū appellare solēt, nimirū trāslatiōe sumpta a finibꝰ agrorū.Nā quēadmodū i agris fines circūscribūt certū loci spatiū, ita finitio ābit naturā & vi eius cui adhibet: Hinc & Latini vim appellarūt. Hic duplex finiēdi modꝰ existit ex duplici ratiōe diuidēdi.Siqdē apud Seuerinū Boethiū,libro de diuisionibꝰ,oīs sectio gñis fit vel i species, quā Diuisionē vocāt:vt sit aīal mortale & īmortale: Nā iuxta Platonicos corpora cœlestia aīalia sunt,sed immortalia.Et ex hac diuidēdi ratione, prior modus in vniuersum fl niendi orit:vt si dicas, aīal est corpꝰ aīatū,sensu p̄ditū: vt sit distributio per partes totiꝰ, quā Partitionē vocant:vt si diuidas aīal in caput, pectus,brachia,vētrē, crura,& ex hac partitione orit definitio, quā Fabiꝰ per partes nūcupat, veluti si finias aīal, qđ cōstat ex partibꝰ supra recitatis in partitiōe. De qbus rebꝰ breuiter qdē est apud Georgiū Trapezōtiū:quā fusissime perscribit Boethius ex Theophrasto.

ἐτυμολογία. Vocis ratiōe,dū ex vocis origine argumētū ducimus:vt si quis dicat,Philosopho iure honorē exhiberi, qñ nulli tā debeat q̄ sapiētiæ studioso.Cicero in Topicis veri loquium vocat.

Subiecta. Tanq̄ partes ex quibus constent.

An addictus . Addicti dicunt, q cū soluēdo nō sunt,a magistratibus addicunt creditori in seruitutē,tantisper videlicet,dū seruiēdo æs alienū repēderit. Hi ergo tametsi interim seruiunt,nō tñ sunt serui:quoniā serui si manumittant,postea domiuorū libertini fiūt, sed addicti etiam seruitutis onere liberati,deiceps pro libertis non habentur.

Quę ad aliqd sunt . Nā genꝰ aliqđ nō dicit,nisi respectu speciei subiectæ.Rursum species eodem modo ad genus refertur,quēadmodū filiꝰ & pater se respiciunt,vt alter ab altero distare non possit.

In manū. Potestatē mariti cū oībus bonis suis.

Accipimꝰ.Apđ Arist.in Politicis.

Ille.Cicero.

In qbusdā vtiq;.Vt si p̄bat nō ad eē ppria tū q̄ necesse ē nō eē ea q bꝰ adesse hęc ppria nō poterāt,vt si dicas,male & turpit viuit,ergo bonus non est,nam vita turpis locū nō habet in bono viro.

Diuisio.Generis in species.

Vnum.Membrum.

Remotione. Omniū mēbrorum.

Efficit totū.Ex enūciatiōe partium,quę oēs neganť , vt Cicero hūc locum in Topicis vocat a partium enumeratione.

Interrogat.Ebutiū aduocatum.

Non fit eiusmodi. Vt aduersarium attingat.

Opianico.Aduersario.

Appetisset.Animo occidendi.

Casu.Forte fortuna.

Vulgatum.Exemplum.

Intelligitur.Sic se habere.

Exordiri. Exordiri ppie significat texturā filorū incipere, hinc exordiū textile illud primū fllū ppie significat vñ p trāslationē de quouis initio dicit, nō ergo recte speraueris ex sordido exordio vnq̄ tibi forte togā auro gēmisq̄ intextam,atq̄ haud scio,an nō hoc exēplū puerbii loco olim iactatū sit vulgo , quo significeť eiꝰ rei haud quaq̄ pspertū fore exitum,cuiꝰ initium fuerit parum faustum.

Totā p̄textā.Auro gēmisq̄ cōtextā

Pullū,Nigrum,sordidum.

Et cōtra colligit,Initiū ex fine.

Inductionem.Qđ videlicet ex filī cōcesso inducatur aliud non diuersum,sed concedendum.

Mulieri permittitur.Iure.

CAPVT. VII. Fo. LXIII.

SCripti & volūtatis.Cū videlicet id qđ scriptū est,videť aliđ pręferre,q̄ is voluit, q hoc scriptū reliquit . Qua in re cū alii,tū maxime Cicero putat potiꝰ acceſcendū voluntati hoīm,ad quā debere & testamēta & leges etiam velut amussim quandam exigi.

Hinc pendet.Inde originē habet.

Fur quadruplum soluat. Variatum videmus apud autores de furū pœna: Cōstat tñ principio Athenienses,eo tpe quo vtebanť legibus: Draconis,capitis supplicium constituisse furi,at demum tacito illitera toq̄ consensu hæc lex cum aliis plerisq̄ impendio acerbioribus est antiquata,& recepta de furibus lenior aliquanto pœna ex Solonis legibus: Romani vero inter furem nocturnum, & diurnum plurimum interesse iudicabant , atq̄ eum qui ferro se defendisset, & qui non defendisset , ob id de pœna aliter atq̄ aliter est Romæ obseruatum.

Prostare cœpit. Vulgauerat corpus.

Liberi parētes alāt.Vicem aliquā beneficiorum referant. Si enim videmus hoc pietatis genere se mutuo afficere Ciconias , vt parentes egere non sinant , quāto magis hominē hoc decuerit? Antiquitus vero qui pietatem,clementiamq̄ vellent inuolucro quodam significare, hi Ciconiam pingebant : inde factū tradit Plutarchus,vt in regum sceptris exculperetur Ciconia,quę admoneret summo imperio oportere esse clementiā quandam adiunctā.

Peregrinus si murum ascenderit.Certa pœna,eaq̄ capitis constituta in legibus ciuilibus est ei , qui muros publicos tanq̄ sacros violet: Violant autem non tam qui deiiciunt,q̄ qui ascendunt,maxime si cōtemptus accedat:id quod testatum relinquunt nobis veteres historiæ, dum Romulus a fratre ideo suppliciū iubet sumi , qđ per iocum is sulcum transmitteret, qui erat muro aratro designatus.

In quo nota L.Crassi.Totum hoc eleganter & prolixe tractat Cicero lib.i.de Oratore.

CAPVT. VIII. Fo. LXIII.

ALterum altero abrogetur.Iureconsulti leges veteres semp abrogari nouis dicunt, vt quia temporum conditio,aut hominum aliđ suadet,q̄ prior lex continebat:Si noua insuper sit de eadem re lex lata, dubium non est,quin noua tollatur vetus.Permiserunt autem sibi vetes luriſperiti,vt si quando ratio tēporum id pateretur , nouis legibus veteres tollerent : At hodie putant piaculum quicq̄ dici aut ferri , qđ veteribꝰ illis vllo pacto sit cōtrariū.

Magistratus ab arce nō discedat. In mandatis aut commissis, Cicero legem dat in Officiis,vt id qđ mandatum,eo modo geratur, quo est cōmissum.Quāuis interim si maioris vtilitatis spes fiat certior,nihil prohibere dicit,quin a mandato discedamus.

CAPVT. IX. Fo. LXIIII.

ARatrum accipere pignore. Legibus Romanis cautum erat, ne id tolleret pignore, vnde ad debitorem plus rediret incōmodi, q̄ ad creditorem cōmodi,quale erat aratrum,qđ non volebāt adimi pignoris loco , qꝺ magna hominū pars ex eo viuat,& sublatum creditorē non magnopere iuuet , debitorem vero redigeret ad extremam paupertatē: Sunt tamen & alia nonnulla etiam legibus Pandectarum constituta, q̄ non liceat pignori capere.

Ianas vehere Tarēto. Tarentini, quemadmodum Sybaritę molliciei nomine apđ veteres male audieŕt, vnde & nomen quidam putant sortitos a mollicie: Legem hi habebāt, ne lanam , qua domi vtebantur ad vsum delicatissimarum vestiū,alibi venderent,quod nimirum exemplū est singularis & affectati luxus , dū veluti soli his , quæ ad voluptatem sunt inuenta, cupiunt perfrui citra riuales.

Qui patrem occiderit. Culeo insuebātur, qui conuicti essent parricidii,adiunctis simia, serpente , gallo gallinaceo, velut testatur Valerius Maximus.

Ex domo in ius educere. Summa clementia constitutum fuit antiquitus,ne ex ædibus quis suis.i.eo loco quem haberet pro refugio etumnarum, & itidem etumnarum omniū domicilio,quis extraheretur in ius: Et inde opinor est , qđ in Antoniānis Cicero tanto odio subinde repetit , qđ Antonius dixerat se fabros missurum vt disturbarent domum suam.

CAPVT. XI. Fo. LXIIII.

QVędā cognatio . Vicinitas, & tanq̄ dicas amicitia q̄dā.

Infinitione.In descriptione.

Voluntas nominis. Quid significetur per nomen qđ finitur.

Est pugna . Ex diuerso contrariantur.

Recepta est.Probata.

Tradi enim omnia. Relinquunť acutis in arte aliqua plura coniectā da,quę doceri satis non possunt, vt in Rhetoricis testatur Cicero multo maximam partem non posse doceri,nimirum quæ est inuētionis, & de risu mouendo , sed his vt quisq̄ natura fuerit præditus meliore, ita magis pollebit.

Adumbrare didicit. Deliniare & effingere,adumbramus enim ea , q̄ lineis quodammodo & suspēsa manu designamus,id quod pictores facere solent,aggressuri quid maioris artificii.

Quædam sunt non docentium. Relinquuntur quædam etiam inuenienda illis,quos docuimus,licet de ea re nunq̄ admonitis.

Quibusq̄ signis.Præsagiis.

An anteacta crimina.Iudicio cuiusq̄ relinquitur , quando sit opus enumeratione bene gestorum , aut secus : Quemadmodum enim vsui nonnunq̄ esse,si in tempore fiat nemo negat:sic contra incommodissimum fuerit,citra decorum,aut minus e re nata illa infarcire,quæ magis odium q̄ beneuolentiam concilient: Quamobrem non iniuria dictum est a Fabio alibi:Iudicium esse totius artis caput.

Velut imperatoria virtus. Quēadmodum autem Impator omnes locorum circunstantias circunspicit commissurus prælium , & suo quemq̄ loco collocat,ita Oratorum est digerere oratione eo modo, quo facillime se ad victoriam peruenturum confidat.

Cui affuerit natura.Frustra enim suscipitur,quicquid repugnāte natura geritur,id quod Horatius veluti prouerbiali carmine admonuit

Tu nihil inuita dices faciesq̄ Minerua.

In promptu habenda . Nulla est plane ars,quæ tam paratam requirit supellectilē,ac est Oratoria, ideo multa ingerenda causæ ex improuiso,ad quę nisi in procinctu fuerit copia,quæ rei subitæ,& casu natæ succurrat, destituatur & opinione . & officio:Iurisconsultus domi deliberat,comminiscitur, qua lege agas p̄scribit in ocio: At simul atq̄ Orator in forum descenderit,erunt quędam citius diluenda , q̄ cogitanda: adde etiam,qđ cogitatio illa adfert causæ nescio quid detrimenti,dum iudici fit doli alicuiꝰ suspicio:Subito autem quæ dicuntur, ea putantur verissime dici,atq̄ etiam ex animo.

In aliquot chartis,fo.xiii.lege τοῦ ταῦλοϛ,φωνὴ.fo.xviii.ch.scriben.

ANNOTATIONVM
Petri Mosellani Protegensis in Marcum Fabium Quintilianū,
quatenus extare nouimus.

FINIS.

Sub prelo Ascensiano Mense Ianuario. Anno.M.D.XXVIII.

Ie
567